

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Planinski vestnik

3

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1992

Prihaja čas (Oktober do April)
za pravočasno cepljenje -
večletna zaščita!

ČAS JE ZA PRAVOČASNO CEPLJENJE
- VEČLETNA ZAŠČITA

IMMUNOAG
Industrialstrasse 67, A-1220 Wien, Austria
Tel.: 0222-23 00, Telex: 13 27 22 imuno a, Fax: 222-23 00/53

AGROPROGRES LJUBLJANA
Kardeljeva c. 16, YU-61000 Ljubljana
Tel.: 061-151 200, fax: 061-223 356, tx.: 31 367 agrop yu

FSME-IMMUN Inject

Inaktivirana vakcina z adjuvansom
za klopni meningoencefalitis

Registrirana v Jugoslaviji

Bazično cepljenje (Prvo cepljenje):

1. Cepljenje
2. Cepljenje po 4-12 tednih
3. Cepljenje 9-12 mesecev po drugem cepljenju

Revakcinacija:
V presledkih treh let

Informacije:

Inštitut za higieno, epidemiologijo in laboratorijsko diagnostiko, Tel.: (061) 123-245

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 1992

3

letnik XCII izhaja od leta 1895

vsebina

Dr. Jože Četina	Nesreče v gorskem svetu	98
M. R.	Čas za gore	99
Franc Mulej	Skupinske bele grobnice	101
Edo Kozorog	Podatki poučne statistike	102
Dejan Ogrinec	Telemark je spet v modi	104
	Bolna zelena pljuča	108
Peter Repovž	Drobna doživetja med gorami	109
Jordan Komac	Deviške Spodnje Bohinjske gore	111
Franci Horvat	Vzpon na Artesonraju	114
Andreja Velikonja	Patagonija kot poljub življenja	117
Rajko Slokar	Gore sredi škornja	120
	Srečanja z zmaji	124
Dušica Kunaver	Krog rojstva in smrti	125
Peter Vovk	Pomlad med razcvetenim snegom	127
Mirko Perko	Pomladanska hvalnica	128
Aleš Potisk	Silvestrovo bliže nebu	129
	Odmevi	131
	Iz planinske literature	133
	Društvene novice	135

Slika na naslovni strani: **Plezanje v Vzhodni steni Fortalezze v Patagoniji** Foto: Marko Lukič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvofakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfređa, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik, Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo trimesečje leta 1992 znaša 325 SLT, posamezna številka stane 110 SLT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Na osnovi mnenja Ministrstva za informiranje št. JP/jr TAJ/0561 z dne 21. 2. 1992, sodi publikacija med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3, za katere se plačuje 5% prometni davek.

NESREČE V GORSKEM SVETU

DR. JOŽE ČETINA

9. novembra lani je bilo v Kongresnem centru v Innsbrucku 12. mednarodno srečanje zdravnikov GRS alpskih dežel. Kot vsako leto ga je tudi to pot v okviru IKAR pripravil profesor **dr. Gerhard Flora** z innsbruške Kirurške klinike.

Strokovna tematika je bila razdeljena na štiri podteme: internistični nujni primeri v gorah, kritičji za zdravnike v prvi pomoči v GRS, problematika nesreč pri padalskih in zmajarskih poletih v gorah in problematika helikopterskih nesreč.

VIŠINSKA BOLEZEN

Dva referenta sta se ukvarjala s problematiko višinske bolezni, vendar ni bilo povedano kaj bistveno novega. Prvi znaki višinske bolezni so, kot vemo, glavobol, pomanjkanje teka, nespečnost, vrtoglavica, bruhanje, pa tudi oteklosti v predelu obraznega živca, motnje hoje, zmeren porast temperature itn. Zaradi zadrževanja vode in natrija pride lahko do povečanega pritiska v pljučnem krvnem obtoku in do oteklosti pljučnega tkiva z oteženim prehajanjem kisika in ogljikovega dvokisa. Frekvenca dihanja naraste tudi v mirovanju nad 25 na minuto.

V profilaksi višinske bolezni, povečanega pritiska v pljučnem krvnem obtoku in višinskega pljučnega edema priporočajo nifedipin (adalat) 3 x 20 mg ali acetazolamid (diamox) 250-500 mg dnevno. Pri slednjem je dokazana boljša zasičenost krvnega barvila s kisikom in očitna razlika v primerjavi s placebom. Zasičenje pa je še vedno boljše pri pravilni aklimatizaciji. Zato diamox ne more nadomestiti pravilne aklimatizacije. Tudi sicer aklimatizacija za višine nad 4000 metrov ni možna v višinah okoli 3000 metrov, temveč mora potekati pri 4000 metrih.

Profilaksa je še posebno važna pri tistih, ki so simptomatiko višinske bolezni že imeli. Nadvse važen je pravilen, to je postopen vzpon. Učinek Arlonove hiperbarične vreče je še vedno nesporen. V praksi pa ta naprava pomeni tehničen in finančni problem. Znaki višinske bolezni se v tej vreči z gotovostjo popravijo, se pa 1 do 2 uri po dekompresiji spet pojavijo, če bolnika medtem nismo prenesli v nižje predele.

SRČNI INFARKT

Zaradi vse večje množičnosti je v gorah vse pogostejši tudi srčni infarkt. Reševalec oziroma zdravnik-reševalec mora na to diagnozo pomi-

sliti pri trajni bolečini (nad 30 minut) v predelu srca oziroma v zgornjem delu trebuha. Bolečina lahko izžareva tudi v **desno** roko. Rizični faktorji so povišan krvni pritisk, kajenje, zvišanje maščob v krvi in infarkt v anamnezi. Študija iz Innsbrucka govori, da pri infarktu v gorah takojšnja smrt nastopi v 25 odstotkih, 62 odstotkov prizadetih po zdravljenju zapusti bolnišnico, 55 odstotkov pa preživi eno leto.

Dobra preventiva je tudi v gorah aspirin, ukrepanje pri napadu pa je: zvišanje zgornji del telesa, kisik, nitropreparati, aspirin, adalat, sredstva proti bolečinam in infuzija glukoze. Če bo transport dolgotrajnejši, priporočajo tudi lidocain 200 mg. Glede nitroglicerina je v višinah nad 2000 metrov potrebna previdnost, če krvni pritisk ni stabilen. Odločen je čim hitrejši transport v bolnišnico.

Z optimizmom nas je navdal referat, ki je opisal večdnevno nadzorovano turo v srednjih višinah (približno 2000 metrov) trinajstih od 17 do 65 let starih bolnikov po transplantaciji srca, pljuč ali srca in pljuč, ki se je končala brez zapletov.

V času med letoma 1986 in 1990 so v Innsbrucku obducirali 191 oseb, ki so preminule v gorah. Od tega jih je 124 umrlo zaradi nesreče, 5 je bilo samomorov, 5 primerov smrti zaradi neznanega vzroka in 57 primerov nenadne smrti. Pri slednjih so ugotovili naslednje vzroke: srčni infarkt, pljučna embolija, epilepsija, možganske krvavitve, možganska anevrizma, krvavitev iz razširjenih žil požiralnika in krvava pljučnica. Med žrtvami je bilo več smučarjev kot planincev. Referent je ponovno poudaril pomembnost dobre (foto) dokumentacije na kraju nesreče in opozoril, da morajo vsi primeri smrti v gorah nujno biti obducirani.

SLADKORNA BOLEZEN

V Avstriji je med prebivalci znanih 3 do 4 odstotke diabetikov. Z insulinom se jih zdravi približno 60 000. Za športno udejstvovanje diabetikom **zelo priporočajo** tek, smučarske pohode in sprehode po sredogorju; **priporočajo** planinstvo, lahko plezanje in tek na smučeh; **odsvetujejo** pa težko plezanje, trekinge, smučarske spuste, še posebno pa vsa tekmovanja.

Pri bolnikih, ki redno jemljejo insulin, je potrebno upoštevati zvišanje presnove med športnim udejstvom in dozo insulina zmanjšati tudi na polovico. Injekcijo insulina je priporočljivo dajati v trebušno miškulaturo in ne v miškulaturo ekstremitet. Med daljšim bivanjem v gorah so nujne kontrole krvnega sladkorja; s proble-

matiko diabetesa, še posebno v konkretnem primeru, pa morajo biti seznanjeni tudi sopotniki. Stresni faktorji, ki lahko delujejo na poslabšanje bolezni, so telesni napor, mraz in višina. Diabetiki naj bi se v gore ne podajali sami.

ALERGIJE

Alergične reakcije lahko povzročijo žuželke, zdravila, živila, pa tudi mraz in sončni ultravijolični žarki. Znaki bolezni so nespecifični, bolezen pa je tem nevarnejša, čim nagleje nastopi in se slabša. Pogosto se začenja s srbežem v dlaneh in stopalih, s koprivnico ali oteklina (mehko nebo) in se lahko stopnjuje do šoka.

Postopek: Skrb za prehodne dihalne poti, kisik, venski pristop, pri vbodih insektov adrenalin v okolico vboda, da bi preprečili nadaljnjo resorpcijo, antihistaminiki in kortikosteroidi. Previdnost je potrebna pri istočasni uporabi adrenalina in kalcija, ker lahko pride do motenj srčnega ritma.

BRONHIALNA ASTMA

Akutni napad astme v gorah še posebno ogrožata tiste, ki so med turo zreducirali trajno terapijo, opustili sistematsko kortizonsko terapijo, ki so močnejše izpostavljeni alergenom, če se pojavi akutni infekt in pri psihosomatskih stresih.

Ukrepanje: pomirjanje bolnika, kisik, kortikoste-

roidi (prednison), aminofilin, inhalatorji (Salbutamol, Terbutalin). Pri slednjih naj ne bi varčevali s posameznimi vdihmi (4-12). Priporočene doze prednisona so 100 mg na šest ur v prvih 24 urah, nato po 2-40mg. Ni dokazano, da bi večje doze imele boljše učineke.

Zdravnik prve pomoči v gorah naj bi imel predvsem dodatno znanje iz travmatologije in anesteziologije oziroma reanimatologije, dalje iz interne medicine, kirurgije, neonatologije, ginekologije in manj iz drugih strok. Pri 500 raziskanih intervencijah je bila v 34 odstotkih potrebna in napravljena infuzija, v 20 odstotkih medikamentozna terapija (analgetiki) in v 3 odstotkih reanimacija. V okviru dodatnega izobraževanja naj bi zdravnik več mesecev prebil na kakšnem anesteziološkem oddelku. V Avstriji bodo v kratkem v letalskem reševanju lahko sodelovali le zdravniki s posebno travmatološko-anesteziološko izobrazbo.

NESREČE PRI POLETIH V GORAH

Padalstvo in zmajarstvo sta športna zvrsta, ki se je hitreje začela razvijati od leta 1986 do 1987, sedaj pa je postala že pravi ljudski šport. V deželi Salzburg je bilo od leta 1988 do 1990 51 nesreč (1988: 10, 1990: 26) pri jadrnanju s

ČAS ZA GORE

Slovensko planinsko društvo se je še nekaj desetletij po svojem nastanku pri vseh mogočih ministrstvih, uradih in firmah trudilo, da bi za svoje članstvo dobilo čimveč čim ugodnejših popustov. Tudi s popusti si je SPD hotelo povečati članstvo in tudi s popusti doseči, da bi ljudje tudi zaradi takih ugodnosti hoteli postati člani takšne organizacije. Precej let je bilo eno od pomembnih vprašanj v planinskih krogih, kolikšen popust na železnici bodo imeli člani slovenske planinske organizacije: čim cenejša je bila pot do vznožja gora, tem več ljudi si je takšno pot lahko privoščilo.

Potem so prišli drugačni časi: najprej so lahko popuste na železnici dobile vsakršne skupine, potem so popusti in vožnje z vlakom postali nezanimivi, ker so ljudje hoteli potovati s prilagodljivejšim avtobusom, zatem so prišli v modo osebni avtomobili, nato pa vse večja draginja in z njo pomanjkanje denarja.

Tako bi lahko vožnje z vlakom do pod gora spet postale aktualne. Pa ne samo zaradi denarja, tudi zaradi varovanja okolja: ali se je treba za vsako ceno pripeljati čisto pod hrib in nemara še malo v njegovo pobočje, da bi bili hitreje na vrhu ali pri koči in nato spet čimprej v dolini, pri tem pa bi s svojimi konji smradili po pokrajini? Marsikje v Alpah spet močno propagirajo izletniške vožnje z vlakom ali morda avtobusom. To sicer resda vzame nekoliko več časa, vendar ima človek v tem primeru več od pokrajine.

V Švici, na primer, pravijo: kdor si ne more ali noče vzeti toliko časa, da bi si počasi ogledoval gorsko pokrajino in se vanjo pripeljal z javnim prevoznim sredstvom, komur se torej pretirano mudi, naj si pri kakšni turistični agenciji izposodi video posnetek tega predela in si ga predvaja doma na televiziji. Tako se bo najhitreje spoznal s pokrajino.

Toda rož in gozdov in gorskih trav v tem primeru ne bo mogel vonjati. In tudi veter z gora mu ne bo prepihal pljuč in višinsko sonce mu ne bo porjavilo čela. In nasploh ne bo občutil gora. Da bi jih občutili, pa si je vendarle vredno vzeti malo več časa.

M. B.

padali, ki jih je oskrbel zdravnik prve pomoči. V 95 odstotkih nesreč je bil kriv sam padalec, le v 5 odstotkih je bila krivda zaradi materiala. Največ nesreč se zgodi pri startu (46 odstotkov), manj med poletom (27 odstotkov) in pri pristanku (27 odstotkov). Najpogostejše so poškodbe v predelu spodnjih okončin (skočni sklep, stopalo), sledi hrbtenica in šele potem poškodbe prsnega koša, glave, zgornjih okončin in medenice.

Na Vorarlberškem je bilo leta 1990 211 nesreč, od tega 4 s smrtnim izidom. Pri enem na 1194 poletov je prišlo do zanemarljive poškodbe, pri enem na 1572 poletov do lahke poškodbe, pri enem na 2628 poletov do hude in pri enem na 11 792 poletov do hudih poškodb s posledicami. Za leto 1991 predvidevajo zmanjšanje števila nesreč, kar pripisujejo večjim izkušnjam in prevladovanju daljših poletov (vzlet, pristane!).

Poškodbe hrbtenice sicer niso najpogostejše, vendar jih je precej. V 83 odstotkih pride do zloma, v 1,4 odstotka do izpaha in v 15,6 odstotka do obojega. 77 odstotkov vseh poškodb hrbtenice je brez živčnih izpadov, pri 20 odstotkih pride do nepopolne prečne ohromitve, pri 1,4 odstotka pa do kompletne prečne ohromitve. Da bi zmanjšali število poškodb, hočejo izdelati primerno tridelno zračno vrečo (airbag), ki pa še ni patentirana.

Pogosto se zgodi, da padalec zasilno pristane v vrhovih dreves, še posebno visokih iglavcev, od koder je reševanje - ne nazadnje tudi zaradi mnogih v veje zapletenih vrvi - zelo težavno in dolgotrajno. V teh primerih ima helikopter le omejeno vrednost. Nemci so pokazali napravo v obliki droga s klini za vzpenjanje, ki jo potiska jo ob deblu proti vrhu drevesa. Na spodnji strani drog po potrebi sproti podaljšujejo z dodatnimi elementi in ga fiksirajo še ob spodnji oziroma srednji zadosti debeli del debla. Tako se lahko približajo ponesrečencu visoko v vrhu drevesa, ne da bi jih proti vrhu ogrožalo vse tanjše in lomljivejše drevesno deblo. Naprava se je obnesla bolje kot helikopter.

Alpinisti in plezalci leta 1991

V veliki dvorani ČGP Delo v Ljubljani so 19. februarja razglasili najboljše slovenske alpinistične športne dosežke v lanskem letu.

Najboljši športni plezalci leta 1991 so bili: 1. **Tadej Slabe**, 2. **Vili Guček**, 3. **Marico Lukič**; najboljše športne plezalkice: 1. **Miranda Ortar**, 2. **Metka Lukančič**, 3. **Simona Škarja**; najboljši mladi športni plezalec **Stanko Zidan** in mlada športna plezalka **Nataša Stritih**.

Splošno priporočilo: Kjer tega še niso storili, je treba prepovedati vzlete in pristanke na javnih smučiščih!

NESREČE HELIKOPTERJEV

REGA (Schweizerische Rettungsflugwacht) je imela leta 1990 48000 ur poletov in dosedaj skupno na 199 helikopterjev 32 nesreč, kar pomeni, da se je ponesrečil vsak šesti helikopter. Vzroki so bili v 15 odstotkih tehnične narave, v 85 odstotkih pa je bil vzrok nesreče človeški faktor. V reševalskih akcijah pride ena nesreča na 13000 ur, pri komercialnih poletih pa ena nesreča na 2300 ur letenja. Ali še en indeks: na 100000 transportov pride 10 do 15 helikopterskih nesreč.

Na Tirolskem so imeli leta 1990 857 poletov, od tega 365 alpinskih. Tudi tam so podatki podobni: v 75 odstotkih je nesrečo zakrivil človeški faktor, v 8 odstotkih motor v ožjem smislu, ostanek pa so drugi tehnični oziroma materialni faktorji.

Važna je pravilna selekcija pilotov, izbira posadke in pravilno šolanje oziroma izpopolnjevanje tudi v nočnih slepih poletih. Letenje brez nesreč sicer ni verjetno, je pa možno. Največ je odvisno od nas samih.

Dodatek izven programa je bil referat o najdenih človeških truplih v tirolskih ledenikih, vseh v višini okrog 2700 metrov. Od leta 1952 do 1990 so ledeniki izločili šest trupel, samo v letu 1990 pa že tudi šest, med katerimi je tudi znani nad 4000 let stari »Pratirolec« (Similaun). Dogajanje je posledica pospešenega taljenja ledenikov v zadnjih letih.

Po zaključku sestanka je bil še ogled letalskega reševalnega centra na letališču Innsbruck.

Naslednje srečanje zdravnikov GRS bo novembra 1993.

Najboljši alpinistični smučarji leta 1991 (to je letos nova kategorija v ocenjevanju alpinističnih dosežkov) so bili: 1. **Davo Karničar**, 2. **Borut Černivec**, 3. **Andrej Terčelj**.

Najboljši alpinisti leta 1991 so bili v Sloveniji: 1. **Slavko Svetičič**, 2. **Marko Prezelj**, 3. **Andrej Štremfelj**.

V ženski konkurenci leta 1991 ni bilo takih alpinističnih dosežkov, da bi jih bilo mogoče smatrati za vrhunske in tako v tej kategoriji rezultatov niso razglasili.

Nekaj podrobnejših podatkov bomo objavili v prihodnji številki.

SKUPINSKE BELE GROBNICE

FRANC MULEJ

Najdaljša točka zasedanja lavinske komisije IKAR dne 3. in 4. oktobra 1991 v Jaci v Španiji je bila obravnava nesreč v snežnih plazovih v sezoni 1990/91. Na podlagi dostavljenih podatkov predstavnikov članic IKAR je bil sestavljen statistični pregled mrtvih v snežnih plazovih v navedeni sezoni (glej tabelo). Skupno število smrtnih žrtev 192 v primerjavi s številom 100 v sezoni 89/90 pomeni skoraj podvojitve žrtev, za kar sta bila vzroka večje količine snega in neugodnejše vremenske razmere. Samo v alpskih deželah, to je v Avstriji, Bavarski, Franciji, Severni Italiji, Sloveniji in Švici je bilo v sezoni 90/91 149 mrtvih pod plazovi.

Tipične za obravnavano sezono so skupinske nezgode v Franciji, Kanadi, Španiji, Italiji in Švici. V večini primerov so bile zasute vodene grupe, ki so prišle v ogrožena območja. V petih nezgodah je bilo 50 smrtnih žrtev.

Navedem naj tri zanimive primere lanskih nezgod:

1. primer: Italija, Courmaveur

V februarju se je nad Courmaveurjem v višini 3000 metrov odtrgal ogromen snežni plaz. Od napoke do plaznega stožca je bila relativna višina 1900 metrov. Smrtno je bilo zasutih 12 oseb. Površina plazu je bila 1 600 000 kvadratnih metrov. Reševanje je trajalo 9 dni, drugi dan

je delalo na plazu 360 reševalcev. Iskanje je potekalo s psi, aparati za iskanje zasutih in s sondiranjem; pri tem so našli še živega gamsa.

2. primer: Španija, Pico de Paderna

Dne 10. marca lani ob 6. uri je odšla na turo velika skupina smučarjev. Dopoldne se je otoplelo. Nekoliko po 10. uri je skupino 25 smučarjev pri spustu zajel snežni plaz. 12 oseb je bilo popolnoma zasutih, lavinskih žoln niso imeli. Prve žrtve so našli psi, naslednje pa so poiskali s sondiranjem. 11 oseb je umrlo.

3. primer: Italija, Reschenpass

Lanskega 28. marca je pri Reschenpassu na meji med Italijo in Avstrijo med 11. in 12. uro snežni plaz zasul dva smučarja. Ob 12.30 je bil napoten helikopter na kraj nezgode. Zdravnik in vodnik lavinskega psa sta rešila moškega, ki je bil delno zasut. Po 7 minutah iskanja je pes začel kopati in v globini dveh metrov so našli še živo ženo. Odkopali so jo in helikopter jo je odpeljal v bolnišnico. V snegu je bila nekaj več kakor dve uri. Po 10 urah so jo odpustili iz bolnišnice.

To je po 15 letih v severni Italiji prvi primer, da je pes našel v plazu živo žrtev.

V nadaljevanju konference je bilo govora o umetnem proženju snežnih plazov, balonu Aschauer in dopolnitvah pri lavinskih žolnah.

Evropske žrtve snežnih plazov

Dežela	Turni smučarji	Variantni smučarji	Smučarji na pisti	Alpinisti	Mrtvi v zgradbah	Mrtvi na cestah	Razno	Skupno mrtvi	Število lav. psov
1. Švica	21	10	–	3	–	–	2	36	208
2. Francija	24	17	–	6	–	–	–	47	120
3. Avstrija	9	3	–	6	–	1	1	20	213
4. Italija z J. Tirolsko	9	3	12	1	–	–	13	38	129
5. Nemčija	3	5	–	–	–	–	–	8	45
6. Liechtenstein	–	–	–	–	–	–	–	–	8
7. Slovenija	–	1	–	–	–	–	–	1	27
8. Španija	13	–	1	7	–	–	–	21	9
9. Anglija	–	–	–	1	–	–	–	1	64
10. Norveška	–	–	–	1	–	–	–	1	117
11. Poljska	–	–	–	–	–	–	–	–	10
12. Češko-slovaška	–	–	–	1	–	–	–	1	16
13. Bolgarija	–	–	–	–	–	–	–	–	17
14. Kanada	2	9	–	–	–	–	–	11	38
15. ZDA	2	–	–	2	–	–	3	7	40
Skupaj	83	48	13	28	–	1	19	192	1061
%	43,2	25,0	6,8	14,6	–	0,5	9,9	100,0	

Lavinska komisija je z anketo zbrala naslednje podatke od članic IKAR:

80 do 90 odstotkov plazov je bilo sproženih z miniranjem. Pri tem načinu so problemi v zvezi s skladiščenjem eksplozivnih sredstev. Francija, Švica in ZDA porabijo vsaka zase med 50 do 80 ton eksploziva v eni sezoni.

Precej proženja je bilo izvedeno z odmetavanjem iz helikopterjev. V mnogih deželah je ta način prepovedan.

Reševalni balon Aschauer je namenjen osebam, ki se morajo podati v lavinsko ogrožena območja, na primer minerji ali reševalci. Ta balon pritrdijo na vrh nahrbtnika, na človeka ga privežejo s pasovi. Cena balona je približno 1000 DEM.

Fondacija Eigenmann je kupila 10 balonov in jih dala posameznikom in institucijam v preizkušanje. Nekaj pozitivnih odgovorov je že prispele. **Fuhrman** iz Kanade je izvedel preizkus s štirimi lutkami, od katerih sta dve imeli pritrjen balon. Ti dve sta bili zasuti 40 cm pod površino, ostalih dveh niso našli.

Večina preizkuševalcev je menila, da naj bi bil

balon lažji in cenejši ter da bi bila dana možnost, da se napihne z usti.

DOPOLNITVE PRI LAVINSKIH ŽOLNAH

V Franciji so razvili napravo za povečanje slišnosti signala pri lavinskih žolnah. To je ojačevalec, ki ga je možno uporabiti pri vseh lavinskih žolnah in tudi pri Recco aparatih z možnostjo odvoda signala. Cena je približno 6000 Ffr.

Ojačevalec je možno s preklopom na slušalkah kombinirati z govorno napravo, kar ima praktično vrednost pri iskanju zasutih s helikopterjem. Primerneje je, da signale lavinske žolne sprejema kopilot, ker pilota dekoncentrirajo pri vodenju helikopterja.

Če slušalke kombinirane naprave damo pod čelado, se okoliški šum zmanjša za 50 odstotkov.

Pri aparatu za iskanje zasutih v plazovih firme Ortovox je proizvajalec vgradil kontrolno lučko, ki posveti, kadar je potrebno preklopiti slišnost na manjšo jakost. Ta naprava olajša iskanje predvsem osebam, ki slabše slišijo.

ANALIZA OBISKA KOČE NA PLANINI RAZOR

PODATKI POUČNE STATISTIKE

EDO KOZOROG

Skozi slovenski alpski prostor je speljanih kar nekaj nacionalnih transversal in planinskih poti, ki omogočajo obisk sredogorja in visokogorja velikemu številu planincev in izletnikov. O njih imamo zbranih pravzaprav veliko informacij na različnih ravneh, po katerih pa zelo redko posegamo.

V pričujoči analizi smo posegli po informacijah, ki jih nudi vpisna knjiga koč na planini Razor (1317 m). Ta je vzorno vodena že od leta 1948, ko je bila koča odprta. Čeprav so podatki zelo zanimivi za prostor, ki ga pokriva koča, to je porečje reke Tolminke, pa nam kaže tudi določene zakonitosti povojnega in sezonskega obiska našega celotnega alpskega prostora. Omenjena koča je namreč vključena v vse pomembnejše transverzale: Slovensko planinsko transverzalo, Slovensko geološko pot in Evropsko pešpot E-7, Lani je bila koča izbrana kot druga najbolj priljubljena postojanka v sredogorju.

Vse do druge svetovne vojne v tem delu Julijskih Alp ni bilo planinskih postojank. Gore so bile mejne in zato planinstvu večinoma nedostopne. Zato je že prvo leto po vojni Planinsko društvo (PD) Tolmin uredilo bivšo vojaško stražarnico na Globokem kot zasilno vmesno postojanko na poti v Bohinj. 11. septembra 1948 pa je odprlo novo kočo na kraju nekdanje karavle

Koča na planini Razor danes (Foto E. Kozorog)

OBISK

OBISK KOČE NA PL. RAZOR MED LETOM 1948-1990

na planini Razor. Spodaj sta bili kuhinja in jedilnica, zgoraj pa skupna ležišča za 30 oseb. V naslednjih letih se je porajala tudi želja po gradnji koče pri izviru Tolminke, vendar so leta 1957 zopet usmerili vse moči v širjenje koče na planini Razor. Dela so z večjo ali manjšo zagnanostjo trajala vse do leta 1971, ko je prenovljena nudila 60 ležišč. Že leta 1978 so poškodbe po potresu zopet zahtevale popravilo, deloma pa so kočo spet razširili. Do leta 1984, ko so jo 22. julija ponovno odprli, je bilo opravljenih 11 000 prostovoljnih delovnih ur, do objekta pa je bilo zvoženih 380 ton gradbenega materiala. Osnova naše analize je bilo preštevanje obiskovalcev in standardnih podatkov, ki so jih navedli v vpisni knjigi. Ti so zaporedna številka in ime obiskovalca, stalno bivališče, članstvo PZS, smer prihoda in smer odhoda. Seveda smo v statistično obdelavo lahko zajeli le tisti del populacije, ki se vpisuje v knjige. Teh je po naših ocenah okoli 70 odstotkov vseh obiskovalcev. Pri tem je večji delež tistih, ki se ne vpisujejo, med nedeljskimi izletniki in domačini.

Utrip planinstva v tem delu Julijskih Alp se najbolje zrcali v letnih obiskih skozi desetletja. Graf prikazuje obisk koče od leta 1948 pa do danes. Vseh vpisanih obiskovalcev je bilo do sedaj že 76 746. Naraščanje obiska lahko opazimo s funkcijo, ki je podobna logaritemski. Ta je domnevno značilna za obisk našega celotnega alpskega prostora. Nepojasnjene individualne odklone od funkcije lahko deloma pojasnimo s poglobljeno analizo naključnih in lokalnih vplivov, kot so vremenske razmere, popravila koče, odnos oskrbnika koče do obiskovalcev, potres leta 1976 ipd. Najbolj evidentna odklona sta v letih 73-75 v pozitivni smeri in v letih 81-84 v negativni smeri. Prvega bi lahko deloma pojasnili z vključitvijo koče v Slovensko planinsko transverzalo, drugega pa

s popravilom koče in težavami pri iskanju primernega oskrbnika koče. V zadnjih desetih letih je letno obiskalo kočo povprečno 2660 obiskovalcev, povprečni indeks naraščanja obiska je bil 1,05.

Če zaupamo statistiki, bo obisk še nekaj časa naraščal s podobno intenziteto. To pa bo v času ekološke ozaveščenosti javnosti in vse bolj heterogenega udejstvovanja v gorah še povečalo konflikte v tem prostoru.

Največji vpliv na sezonski obisk ima odprtost koče. Obravnavana koča je odprta od sredine junija do konca septembra, kar je odvisno tudi od vremena. V zimskem času je odprta le ob pomembnejših praznikih in zaradi vzdrževanja koče. Splošno znana je hipoteza, da sta julij in avgust najprimernejša za obisk gora, avgust pa je s svojimi 39 odstotki obiska nedvomno višek sezone.

Poti do koče v grobem predstavljajo križ, ki ga tvorijo smeri Tolmin-Razor-Bohinj in Krn-Razor-Baška grapa. Slovenska planinska transverzala poteka v smeri Krn-Razor-Baška grapa, Geološka pot in E-7 pa v smeri Tolmin-Razor-Baška grapa. Prek 50 odstotkov obiskovalcev pride in prav toliko zapusti planino Razor

Koča na planini Razor leta 1948 (Foto J. Vidmar)

iz Tolminskih Raven in Stadorja, kjer jim večji del dostopa iz doline skrajša osebno vozilo. Nekaj manj kot 20 odstotkov obiskovalcev pa uporablja najbolj zahtevne poti, v tem primeru v smeri Črna prst-Razor-Krn, kjer poteka tudi Slovenska transverzala. Nekoliko več obiskovalcev prihaja iz smeri Krn in Stador, odhaja pa proti Bohinju.

Analiza kraja stalnega bivališča je potrdila nacionalno pomembnost tega prostora kot dela Julijskih Alp, saj je le 37 odstotkov obiskovalcev koč iz širše Tolminske. Iz drugih delov Slovenije je kar 53 odstotkov, 7 odstotkov je tujcev, le dober odstotek obiskovalcev pa je iz drugih republik bivše Jugoslavije.

Podatek o 71 -odstotni pripadnosti obiskovalcev Planinski zvezi Slovenije (PZS) kaže na velik vpliv te organizacije v naših Alpah. V nečlanih so zajeti tudi tujci, ki pa so zvečina člani svojih planinskih organizacij.

Iz analize obiska koč na Planini Razor je mogoče povzeti naslednje:

Zaradi svoje lege in vključitve v sistem transverzalnih poti je koča na planini Razor izrazito nacionalnega pomena, saj je kar 63 odstotkov obiskovalcev doma zunaj Tolminske. Zaradi tega domnevamo, da so rezultati analize obiska v tem prostoru več ali manj značilni tudi za preostali alpski prostor pri nas.

Rezultati prikazujejo zakonitosti letnih in mesečnih obiskov v tem delu Julijskih Alp. Ker se obisk funkcijsko povečuje in se bo predvidoma tudi v prihodnje, lahko pričakujemo, da bodo tu v prihodnje konflikti še izrazitejši.

Evidentiran je bil velik vpliv, ki ga imajo nacio-

nalne transverzale na povečan obisk v prostoru. Velik sezonski obisk naših gora v poletnih mesecih je že znan in kulminira v avgustu s kar 39 odstotkov vseh obiskovalcev.

Zelo velik del obiskovalcev (v našem primeru prek 60 odstotkov) uporablja za dostop in se-stop najlažje poti in »dokler se da« z osebnim vozilom, zelo majhen del pa najtežje popotniške poti (pod 20 odstotkov). Ker je kar 71 odstotkov vseh obiskovalcev članov PZ Slovenije, je vpliv te organizacije na dogajanje v alpskem prostoru nedvomno velik. Zato nosi seveda tudi veliko odgovornost. Zaradi tega se mora v bodoče vse bolj povezovati z drugimi mejnimi strokami in organizacijami, ki jih zastopajo (kmetijstvo, gozdarstvo, TNP, etnologi, ekologi), ter skupaj z njimi reševati probleme alpskega in predalpskega prostora.

Viri

Kozorog, E., 1991: Gorniške dejavnosti v porečju Tolminke, oddano gradivo za etnološki zbornik, Tolmin.

Rovšček, Ž., 1985: Koča na Pl. Razor, PV 1985/2, PZS Lj.

Uršič, H., 1948: Koča na planini Razor, PV 1948/10, PZS, Lj.

Uršič, H., 1965: Soška podružnica SPD, PV 1956/11, PZSLj.

Zupane, O., 1975: Naše planinstvo, Tolminski zbornik, str. 473-477.

- 1948-1990: Vpisne knjige koč na planini Razor, Pokrajinski arhiv, Nova Gorica.

PRAVA OPREMA ZA UGODNO SMUKO

TELEMARK JE SPET V MODI

DEJAN OGRINEC

»Telemark« je smučanje, ki prebivalcem zahodne poloble ponuja nekaj novega, modernega, privlačnega. Tudi prezentacija na tržišču daje telemarku pridih svežine in starožitne lepote, rahel pobeg iz sedanosti v zgodovino smučanja.

To ni nič drugačen način smučanja kot tisto že pred dobrimi sto leti znano gibanje pozimi v Skandinaviji. V poznem 19. stoletju se je v okolici kraja Morgedal, pokrajina Telemark, z njim ukvarjal danes najbolj znani **Sondre Norheim**. Teleslog je razvijal, dokler ni na tekmovanju v smučarskih skokih v Oslu iz gledalcev izvil glasno občudovanje: ne samo s svojim 28-metrskim skokom, ampak tudi z elegantnim zavojem, ki so ga kasneje poimenovali »telemark-garland«. Ta način zavoja je bil za tedanja opremo ena izmed najbolj uporabnih variant

zavijanja s prosto peto. V tem je srž razlike med današnjo alpsko in tako imenovano tehniko »free-heel« (tehnika smučanja s prosto se dvigajočo peto). Tedaj so imeli še ravne lesene smuči brez stranskega loka.

NORDIJSKO IN ALPSKO SMUČANJE

V položaju telemarka si lahko obremenil smučko v sprednjem položaju in s tem dosegel učinek ene same dolge smuči s stranskim lokom (ki ga vidimo, če smučko pogledamo od zgoraj).

Drugi pomemben prispevek k tej norveški šoli je dal raziskovalec **Fridtjof Nansen**. Leta 1888 je končal 500 kilometrov dolgo potovanje okoli južne Grenlandije in leta 1890 izdal knjigo o tej ekspediciji. To je bila prva širše sprejeta knjiga o smučarski tehniki, razvoju in filozofiji smučanja.

S telemark opremo po strmih grapah (Foto: Dejan Ogrinec)

Kot zanimivost naj povem, da je mož po imenu **J. A. Thorenson**, imenovan »Snowshoe«, prenašal več kot 20 let pošto iz Kalifornije v Nevado (ZDA) po rudarskih poljih. Skupna teža njegovih hrastovih smučí in pošte na njegovem hrbtu je včasih presegala 50 kilogramov.

Kasneje je prišlo do razpوتا med »norveškim« in »alpskim« smučanjem, vzroki pa so bili tehnične narave. Alpske države osrednje Evrope so bile namreč odvisne od smučarskih enot za varovanje meja. Može so potrebovali smučarsko tehniko za strma pobočja, ožje grape in s snegom pokrita skalnata gorovja. Potrebovali so tehniko smučanja z manjšimi, bolj kontroliranimi zavoji.

DOVOLJ VELIKA IZBIRA

»Oče« kasneje bolj popularne tehnike je bil Avstrijec **Mathias Zdarsky**, ki je postal pozoren na okovje. Okovje »norveške« tehnike je podobno današnjim običajnim tekaškim vezem z jeklenico spredaj (podobno okovje kot pri smučarskih skokih), okovje »alpske« pa je bilo podobno današnjim turnim vezem: točka premikanja - »vrtenja« je namreč pred prsti na nogah. Ta razlika je povzročila iskanje drugačne rešitve zavijanja in zaustavljanja. Približno do leta 1940 se je uporabljal telemark za ture po »gorindol« terenih, »arlberg« pa samo za smučanje navzdol (»arlberg« je nekakšen predhodnik »kristijanije«).

V petdesetih letih se je smučanje dokončno razdelilo na »alpsko« in »nordijsko« po zaslugi iznajdbe okovja »cubcos«. Predhodnik današ-

njega okovja je omogočil in povzročil smučanje ob vlečnicah na urejenih smučarskih progah. S tem je bila storjena krivica osnovnemu smislu smučanja - gibanju po zasneženi pokrajini. Okoli leta 1970 pa so Američani spet »odkrili« telemark, saj je ta tehnika omogočala več stabilnosti pri smučanju z njihovo opremo za smučarske teke in pohode v naravo (backcountry). Vrnili so se k tehniki, o kateri eni pravijo, da je edino pravo smučanje, drugi pa, da bi morala ostati v zgodovini smučanja, kamor sodi.

Sprva so se s telemarkom začeli ukvarjati bolj za zabavo. Kmalu pa so začeli prirejati tudi tekmovanja v telemark tehniki smučanja. Odzvali so se izdelovalci športne opreme in na trg poslali novo-staro opremo. Plastične tekaške smučí so opremili z aluminijastimi robniki, jih začeli izdelovati širše, čevlji pa so postali višji in trši. Vzporedno s tem so tudi turni smučarji in gorniki začeli množično posegati po tej opremi, tako da sta si kmalu stala z ramo ob rami smučarja s popolnoma različno smučarsko opremo, in sicer na istem terenu: na urejenih smučiščih, zunaj smučarskih prog, v gorah.

Že nekaj let izdeluje za zahteven zahodni trg Alpina iz Žirov različne tipe čevljev, namenjene za teke zunaj smučin, za turne pohode in tudi za lažje telemark smučanje. S tem nam je odločitev, da se tako preizkušamo in odkrijemo nove terene, bistveno bližja in cenejša kot kupovati v tujini. (Ne želim delati reklame v nekdanjem slogu »domače je najboljše, pa vseeno, kakšno je«. Tovarna Alpina izdeluje res dobre čevlje.) Tudi do smučí se je dalo priti pri nas, saj je Elan izdeloval turne smučí BC, model »tour expedition«. Do pravih smučí lahko pridemo tudi prek »Emona-commerce«, ki uvaža in prodaja smučí firme Atomic. Menda se dobijo tudi smučí firme DYNAMIC in pri Dassa šport smučí firme Spalding. Če pa so (in kako) dosegli prave telemark smučí, se pozanimajte sami.

Današnja oprema ni več sestavljena iz težkih lesenih smučí s privitimi kovinskimi robniki in težkim okovjem ter okornih usnjenih čevljev. Oprema je postala bistveno lažja, »hitrejša« in tehnično boljša. Razlike so seveda v tem, za kakšen namen naj bi jo uporabljali; za različne ture namreč uporabljamo različne vrste smučí in čevljev.

SMUČI ZA RAZLIČNE NAMENE

Preden se odločimo, kakšne smučí bomo kupili, pogledimo nekaj osnovnih podrobnosti smučí.

Verjetno nekateri smučarji že vedo, da potrebuje smuča za zavijanje stranski lok: smuča je ožja v sredini kot pri konci in koncu. S pritiskom teže telesa na rob smučí sredina smučí pritisne na sneg in tvori ukrivljenost - lok smučí.

Vijuganje po podih pod Triglavom (Foto: Urška Wagger)

Poznamo dva osnovna tipa konkavnega loka pod sredino, centrom smuči, alpski in nordijski. Nordijski tip ima večji, višji in trši lok. S tem tvorijo smuči tako imenovan »žep za mažo«, drsimo pa s sprednjim in zadnjim delom drsne ploskve. Alpske in »crosscountrv« smuči z alpskim lokom pa prenašajo težo prek celotne spodnje površine smuči. S pravšnjim alpskim lokom dobimo učinek »vračanja« od zavoja v zavoj. Ta lok pod smučo je nižji, mehkejši in brez »žepa za mažo«.

»Mehkejše« smuči zavijejo lažje, posebno v mehkem snegu, manj stabilnosti in manjši občutek, da »držijo«, pa dobimo v trdem snegu. »Trše« smuči se obnašajo obratno: dobro držijo na trdem snegu, so pa bolj utrujajoče za vožnjo in počasnejše v celcu.

Vložki iz kovine, lesene sredice, steklena vlakna in torzijski vložki prispevajo k večji trdnosti smuči. Torzijska trdnost je v določeni meri potrebna, če bomo s temi smučmi več smučali. Takšne smuči bolje držijo v trdem snegu in vlečejo čistejši lok v skorjastem ali mehkem snegu.

V osnovi poznamo tri vrste turnih nordijskih smuči (backcountrv v angleščini): lahke, brez robnikov, za potovanja po zasneženih poteh, poljanah in gozdovih na večje razdalje, turne smuči z robniki in nordijskim lokom, namenjene za spreminjajoč se teren ali ture z večjimi tovari na ramenih, za težak in grob sneg, in telemark smuči z robniki za pravo »tele- smučanje« na urejenih progah, zunaj prog ali v gorah.

DOLŽINA, GLAVNI IN STRANSKI LOK

Lahke turne tekaške smuči z nordijskim lokom in brez robnikov so hitrejša, saj se na ravninah ne nabira led na robnikih, pa tudi lažje so.

Morajo imeti popolnoma pravi lok glede na vašo težo in stranski lok vsaj 8 do 10 milimetrov. Glede glavnega loka pa naj bi se odločili enako kot pri tekaških smučeh. Za ture zunaj smučin naj bi bile smuči v sredini široke vsaj 50 mm. Ožje so prenerodne in labilne v mehkem snegu. Takšne smuči z dobro torzijsko stabilnostjo nam nudijo pri spustih stabilnost tudi brez robnikov. Če se pa odločate za takšne smuči, ki jih ni treba mazati, naj bodo žepki (ribja luska) vsekani notri, ne pa navzven. Žepki naj ne bodo višji od ravnine smuči. V mrzlem, suhem snegu žrtvujete »drsnost« in »zavijalnost«. Bolj so take smuči uporabne v toplejših razmerah, mokrem snegu in temperaturah okoli 0°C; žepki pa sicer nekoliko motijo, ker smuči ne drsijo enakomerno in včasih ostro reagirajo s »cukanjem« med spustom.

Trše, širše turne smuči z robniki in nordijskim lokom so prava izbira za daljše pohode (dodaten teža na ramenih), na katerih so različne vrste snega in različne strmine. Tak tip smuči bo tudi uporaben za normalen vsakdan pri smučanju ob vlečnicah. Služiti morajo enako dobro pri drsenju kot pri spustu. Imajo naj 8 do 12 mm stranskega loka, širino 55 mm v sredini, torzijsko trdnost za stabilnost v vseh vrstah snega. So malo težje in dosegljive v izvedbi, ki jih ni treba mazati.

Prave »telemark« turne smuči naj bi imele alpski spodnji lok. S tem žrtvujemo drsnost pri vzpenjanju, kadar so namazane (vosek, klister) ali natakneni »psi«. Imajo različne trdnosti. Izberemo jih na podlagi osebnega občutka in glede na tip snega, po katerem naj bi največ smučali. Imeti morajo 12 do 20 mm stranskega loka, širino pri konici smuči pa vsaj 68 mm. Tele smuči izdelujejo v širini do 80 mm. Bistveno je, da imajo dovolj velik stranski lok, saj nam s tem vlečejo lepši zavoj. Za trd sneg pa priporočam vsaj 60 mm širine pod čevljem.

Dolžina smuči je odvisna od tipa smuči: lahke turne smuči naj bodo dolge kot telesna višina plus 25 cm, za ture v globokem snegu ali z večjimi bremenami toliko kot višina plus 30 cm, za strme, daljše grape ali za na smučišča pa toliko kot višina plus 20 cm.

ČEVLI IN OKOVJE

Čevlji se - podobno kot smuči - delijo na tri osnovne tipe. Moramo si jih izbrati zelo skrbno: topli naj bodo (usnjeni so boljši kot plastični), robustni in morebiti še dodatno podloženi. Priporočljiva je uporaba gamaš ali tako imenovanih super gamaš. Slednje nam pokrijejo čevlje kompletno in tako dobimo edino pravo zaščito pred mrokoto (firma Berghaus model »veti«, firma Lowe »super gaisers«, Salewa itd.). Taki gamaši so zelo koristni, saj še tako kvalitetno usnje prej ko slej začne vpijati. Ves dan, ko hodimo, čevlje prepogibamo, stiskamo in spet stiskamo. Usnje čevlja začne delovati podobno kot gobica za pomivanje: ko se stisne, gre vlaga ven, ko se raztegne, pa spet vpija.

Ločimo lahke čevlje BC, težje BC, čevlje telemark in visoko kvalitetne čevlje telemark za urejena smučišča. Veliko uporabljajo plastiko pri ojačitvah, še vedno pa velja, da je usnje najboljšje. Čevlji se morajo upogibati pri vzponu in dati dovolj opore pri spustu. V mrzlem okolju morajo ostati prijetni in mehki, dihati morajo v mrzlem in toplem, v naravi pa se v vseh teh pogojih odlično obnese le usnjen čevljar. Druge zahteve so pa pri čevljih za na smučišča. Tam zahtevamo trdnost in oporo, čevljev pa ne upogibamo preveč. Plastika tukaj odlično služi. Pričakujte pa pri takih čevljih, da so utrujajoči za vzpone ali drsenje.

Poznamo tri vrste okovja: za tekaške smuči (pri nas 75 mm nordic norm), »cable« (za tekaške smuči in z jekleno zanko spredaj) in nov, verjetno najperspektivnejši »NNN-BC«. Pri sistemu za tekaške smuči se namreč dogaja, da majhne konice na okovju, ki spodaj držijo čevlji, povzročajo težave na čevljih. Vse sile pri teku, zavijanju in dvigovanju pete prenašajo na čevlji te tri majhne točke. Ko si sčasoma uničimo luknjice v čevlju, si lahko pomagamo le še z jekleno pentljo spredaj. Resda s tem pridobimo torzijsko trdnost pri spustih, otrdi in skrajša pa nam »hod« čevlja med vzponi. Čevlji za ta tip okovja morajo imeti luknice v kovinski plošči na čevlju, za katero pa poskrbite, da vam ne zarjavi.

Glede na te težave je zanimiva nova varianta okovja, ki jo je razvila skandinavska Roteffela skupaj z našo Alpino. Okovje je modificirano in močnejša varianta tekaške vezi NNN. Prodajajo ga pod imenom NNN-backcountry. Ta kompromis sploh ni tako slab, kot je sprva videti. Vendar pazite na pravi izbor pri barvi gumic v okovju! Črna barva je za hojo, teke in drsenje

in je najmehkejša. Modra gumica je srednje trda. Omogoča zavijanje v boljšem snegu. Najtrša, za smučanje in telemarkanje pa je zelene barve. Tudi glede cene in dosegljivosti pri nas priporočam, da posežete po tem okovju.

VAŽNA JE SKRBN IZBIRA

Pravi nordijski smučar naj bi imel več vrst opreme: osnovno tekaško opremo za trening teka na smučeh, lažjo turno opremo in kombinacijo za pravi telemark. Okovje naj bi bilo čimbolj skupno za vse, tako da so možne kombinacije. Moj osebni predlog za nakup čevljev (Alpina), če šele začnete, bi bil: model BC 3000 (2000), BC 1000 (NNN 100), NNN 140 ali NNN 320. Če pa že imate opremo z okovjem 75 mm in ustrezne čevlje, pa dokupite čevlje model Bergen za turne pohode in lažje spuste ter morebiti v tujini kupite prave telemark čevlje (priporočam Asolo-extrem, Merrel-classic).

Ko kupujete boljše telemark čevlje, naj imajo prišit podplat, ne lepljenega. Okovje za tekaške smuči ali z jekleno zanko spredaj naj bo močno, iz duraluminija, da vas kje globoko v gorah ne pusti na cedilu. (Marsikdaj bi bila v tem primeru vrnitev peš v dolino zelo težka. Kar pomislite: celca nad kolena - ali pa južnega snega, ki nima dna. V takem peš? Nemogoče!)

Nekateri alpinisti uporabljajo poseben vložek firme chouinard v kombinaciji z okovjem za tekaške smuči in zanko, s katerim lahko hodimo in opravljamo lažje spuste. Plastične gojzarje lahko uporabljamo za vzpon, plezanje in obenem za pristop. Vložek omogoča vrtenje in gibanje čevlja kljub njegovi trdoti.

Palice so različno dolge. Za hojo, tek in vzpone nam služijo daljše, višje, pri spustu pa potrebujemo enako dolge kot pri alpskem smučanju. Zložljive palice ugodijo obema zahtevama. Odlično se obnesejo tudi pri daljših prečenjih pobočij, kjer si jih raztegemo na različne dolžine, pač glede na potrebo. Spodnja palica je pri prečenju dosti daljša kot zgornja. V zahodni Evropi prodajajo zložljive palice posebej za telemark. Raztegnejo se do dolžine 150 do 160 cm. Dovolj dobre se pa dobe tudi pri nas (Elanove so v redu, firme DSI pa ne!).

(Nadaljevanje prihodnjič)

Narodni park okoli Makaluja

Že kar precej številnim narodnim parkom in zaščitenim območjem se bo zdaj v Nepalju pridružil novo območje, narodni park Makalu-Barun. Kot predvidevajo načrti, naj bi novi narodni park na zahodu mejil na Narodni park Sagarmata, na vzhodu na Arun in na severu na tibetansko mejo, medtem ko južna meja še ni natančno določena. Novi park bo meril nekako 1500 kvadratnih kilometrov. Ker neposredno meji na narodni park Sagarmata, pa naravovarstveno območje v senci Sagarmate, Lotseja in Makaluja zdaj merilo kar približno 2700 kvadratnih kilometrov. Prav gotovo bodo številne redke živalske vrste, tudi snežni leopard, v teh predelih našle dokaj varno zatočišče.

VSI SKUPAJ PREMALO NAREDIMO, DA GOZDOVI NE BI UMIRALI

BOLNA ZELENA PLJUČA

Vsem znanim pritiskom civilizacije na naravo, ki jih je s smotnejšim ravnanjem sicer mogoče nekoliko omiliti, a jih zaradi današnjih človekovih zahtev ni mogoče popolnoma izključiti, se je pred nekaj desetletji pridružil še eden - umiranje gozdov. Zaradi emisij strupenih snovi v ozračje, ki se nato širijo in s padavinami ponovno vračajo na zemljo, je začelo odmiranje dreva na obsežnih površinah. Sprva občutljive vrste, zatem pa še bolj odporne, najprej stari primerki, potem mlajši.

A to umiranje ne pomeni samo sušenja dreva, ampak obenem postopno propadanje vseh oblik življenja - rastlinskih in živalskih, od visoko razvitih do enostavnih mikroorganizmov -, ki so jim gozdne življenjske združbe pogoj za življenje. Med temi propadu zapisanimi življenjskimi oblikami niso izjema tudi vse vrste gozdne divjadi. Skratka, umiranje gozdov, ki se danes najbolj očitno kaže s sušenjem odraslega dreva, je postopna razgradnja gozdnih ekosistemov vse do končnega uničenja vseh njihovih življenjskih oblik.

Uničenje gozdnih ekosistemov bi imelo daljnosežne posledice. Sprožilo bi erozijske procese in spremembe vodnih režimov, ki bi uničili današnje naravno okolje celih pokrajin. Propad naravnega okolja pa bi gotovo pomenil tudi propad današnje civilizacije, če ne človeštva. Kakor se vsaj danes zdijo te končne posledice še precej odmaknjene, pa je iz dneva v dan več

ljudi, ki se zavedajo, da bodo gotovo sledile, če umiranja gozdov ne bomo pravi čas preprečili. Primerov, ko je propadu gozdov sledil propad civilizacij, v zgodovini ne manjka.

Zato pri reševanju vprašanja umiranja gozdov ni mogoče iskati kompromisnih rešitev, ki so včasih še nekako mogoče pri drugih pritiskih civilizacije na naravo. Mogoče ga je samo preprečiti - ali propasti.

Preprečiti pa je umiranje gozdov mogoče samo z radikalno omejitvijo ali s popolnim prenehanjem emisij strupenih snovi pri njihovih virih. Uveljavljanje tega spoznanja se marsikje po svetu že kaže v vse uspešnejšem izključevanju različnih virov onesnaževanja, žal pa zlasti v deželah s šibkejšim gospodarstvom še vse prepogosto zaradi znanih in neposrednih ekonomskih, socialnih in drugih težav odlagajo izključevanje virov onesnaževanja na račun nekoliko manj znanih in bolj odmaknjenih, a zato toliko hujših ekoloških težav. Naravnost nerazumljivo pa je, da ponekod v gospodarsko zaostalih deželah kljub grozečim posledicam za človeštvo zaradi cenejših tehnologij in drugih trenutnih prihrankov vire onesnaževanja celo na novo odpirajo.

Pri vsem gre v bistvu za tekmo s časom - bomo lahko gozdove ohranili do takrat, ko bo širša družbena skupnost sposobna vsaj omejiti onesnaževanje. Brez dvoma je mogoče v tej tekmi

Počasno prilagajanje na obremenitve

Vsako leto je v Avstriji, kot kaže statistika Avstrijske planinske zveze, približno sto smrtnih nesreč med hojo po gorah. Približno 40 odstotkov teh gornikov umre zaradi nenadne srčne kapi. Moški so pri takih nesrečah prizadeti sedemkrat pogosteje kot ženske. Posebno pogoste so take nesreče okoli opoldneva.

Strokovnjakom Avstrijske planinske zveze se zdi pomembno dejstvo, da nenadoma umre na gorski turi bistveno več priložnostnih gornikov kot rednih obiskovalcev gorskega sveta. Takšna opažanja potrjujejo tudi drugi avtorji. Tako je na primer Sisco-vick leta 1984 ugotovil, da je za telesno aktivne moške tveganje, da bi jih med športnim udejstvovanjem nenadoma zadela srčna kap, 60 odstotkov manjše kot pri moških, ki se le malo in redko gibljejo.

Pravočasno prilagajanje na napore in obremenitve s skrbno izdelanim trajnim treniranjem lahko torej prepreči vsaj nekatere od takih smrtnih primerov. Ljudje z znanimi dejavniki tveganja, kot so na primer visok krvni pritisk, sladkorna bolezen, kajenje, prevelika telesna teža ali težave s srcem, naj bi se poprej pogovorili s svojimi zdravniki o treningih, ki naj bi se jih lotili. V vsakem primeru je mogoče priporočiti tedensko trikrat ali še večkrat trening, ki naj bi trajal vsakokrat kakšnih 10 do 15 minut, po štirih do šestih tednih pa naj bi že trajal kakšnih 30 minut. Obremenitve na treningih je treba počasi stopnjevati (ogrevanje!), na koncu vsakega treninga pa jih je treba spet zmanjšati (ohlajanje). Nenadnih obremenitev naj bi se predvsem netrenirani ljudje izogibali. Intenzivnost treningov je mogoče v štirih do šestih tednih povečevati, pri čemer naj bi bil med obremenitvijo srčni utrip med 120 in 160 na minuto.

zmagati samo, če čas do prenehanja onesnaževanja ne bo predolg.

Poleg onesnaženega ozračja pa ogrožajo življenje gozda še mnogi drugi negativni vplivi. Zlasti pri povezavi več takšnih vplivov se učinki stopnjujejo in pospešujejo propadanje gozda. Čim več takšnih negativnih vplivov je mogoče izključiti ali omejiti, tem več časa bo lahko gozd kljuboval preostalim. Zmanjšanje katerega koli izmed negativnih vplivov na najmanjšo možno mero pomeni ob enakem onesnaževanju ozračja določeno podaljšanje življenja gozda in s tem povečanje možnosti za njegovo preživetje.

Vsekakor so se skupaj s pojavom umiranja gozdov marsikje začeli kazati pojavi neuravnoteženosti med gozdom in divjadjo. Ker pa je bilo ravnotežje že prej porušeno, so se njegove hude posledice začele naglo stopnjevati. Morda ni zgolj naključje, da postaja opozarjanje na neuravnoteženost med gozdom in divjadjo vse pogostejše in glasnejše ravno v času, ki sovpada z začetki in širjenjem umiranja gozdov.

Onesnaženost ozračja prizadeva danes prav vse gozdove v Sloveniji, čeprav z različno opaznimi posledicami. Te posledice, ki se najbolj vidno kažejo pri sušenju drevja, so še posebej izrazite v gozdovih z višjim deležem iglavcev. Marsikje po teh gozdovih, še zlasti na Visokem krasu, kjer prevladuje občutljiva jelka, je umiranje drevja že dobilo razmerja prave elementarne nesreče. Kjerkoli sušenje drevja hitro napreduje, še posebej na labilnih kraških

rastiščih, je edina rešitev pospešena in seveda uspešna obnova gozda.

Spoštovanje ekoloških zakonitosti zahteva na prvem mestu dosledno spoštovanje pravice do obstoja prav vsake izmed mnogih oblik življenja v naravi. Te zakonitosti namreč priznavajo pravico trajnega obstoja prav vsaki izmed mnogih rastlinskih in živalskih vrst na prostoru, v katerega po naravi sodi. Zato pri usklajevanju ni dopustno spornih vprašanj v nobenem primeru reševati z zatiranjem ali uničenjem katerekoli izmed avtohtonih živih vrst, naj bo rastlinska ali živalska. Teh vrst ni dopustno uničevati, niti, kjer so se vse do danes v naravi ohranile, niti, kjer so se, nekoč zatrte, kasneje ponovno naselele, bodisi same ali s pomočjo človeka.

To je del razmišljanj iz prispevka »Usklajevanje interesov gozdarstva in lovstva, zlasti v razmerah umiranja gozdov«, ki ga je za Gozdarski vestnik napisal dipl. inž. gozdarstva **Anton Simonič**. Odločili smo se objaviti ta del razmišljanj, ki bi utegnili zanimati tudi planince: na koncu koncev skorajda ni planinske poti, ki vsaj na začetku ne bi dobršen del šla po gozdu. Planinci, ki naj bi bili varstveniki okolja, pa pogosto nismo dovolj dosledni v tej usmeritvi, bi lahko - če nič drugega - vsak v svojem življenjskem in delovnem okolju ozaveščali vplivne ljudi, da lahko storijo zelo veliko za ohranitev zelene Slovenije. (Op. ur.)

NEŠTETO JE MOŽNOSTI ZA PLANINSKE IZLETE

DROBNI DOŽIVLJAJI MED GORAMI

PETER REPOVŽ

Začeli smo 25. februarja leta 1990. Vreme je bilo bolj kislo, ura odhoda malo čez štiri zjutraj. No, na vlaku se nas je le dobilo pet s prijaznim kužkom vred.

V Žirovnici je bilo že kar lepo. Do Valvasorja smo vzeli pot pod noge in ker je bil od tod po običajni poti sneg, smo jo mahnili po lovski stezi čez Rdečo peč. Mi smo šli samo navzgor, kamenje pa samo navzdol. Na srečo smo prisopihali na greben brez praske.

Na vrhu pa je bil sneg. In vrh je ves žarel. Na njem je bilo že nekaj občudovalcev. Tudi mi smo lezli ob meji na teme Stola. Bilo je veselje da kaj. Nazaj grede pa nas je Tone zapeljal po Urbasovem grabnu in Damjan mu je obljudil maščevanje, tako hud spust je bil. V pastirskem stanu se nam je tako prilegel čaj, da smo na težave v hipu pozabili.

Konec aprila je bil dež. Bilo nas je spet pet, toda tokrat brez psa. Golf nas je zapeljal do Zidanega mostu, od tod pa smo se med brstičimi bukvami in pomladnim cvetjem vzpenjali proti Goram nad Hrastnikom. Tako smo pripešali na vrh s starodavno cerkvijo in praznim domom. Popoldne naj bi bila tod gostija, pa natakariči zaradi tega za nas skorajda ne bi imeli časa.

Od tod smo po grebenu zlezli do vrha Kopitnika. Kakšne skale! Sami osamelci, globoko pod nami pa Savinja.

Ko smo se po okljukih spuščali proti avtu, je pošteno segrelo in pobarvalo sonce. Da so nam bili nevoščljivi tisti, ki so ostali doma.

Plakat je vabil v Logarsko dolino. Upal sem, da nas bo vsaj za en kombi, pa nas je bilo kar za dva avtobusa in še tretjega bi lahko naročili.

Ujeli smo krasen dan. Bazilika v Petrovčah je bila vsa v odrih, okoli katerih nam je pater dominikanec zanimivo pripovedoval o zgodovini te romarske cerkve, tudi o Marijinem prstanu. Vsak je dobil spominek, zapeli smo in se odpravili proti Logarski.

Pod slapom sta nas šoferja izkrcala in smo se takoj po malici vzpeli na Okrešelj. Kako dolga kača smo bili! Srečno smo prilezli pod Savinjsko sedlo, nanj pa bomo šli kdaj drugič. Toda kako je bil že od tod lep razgled po vencu Kamniških planin! V domu nas je sprejel prijazen oskrbnik, ki tolikim planincem naenkrat menda še ni stregel. Hoteli smo od tod še do Potočke zijalke, pa smo jo tudi prihranili za prihodnjico. Domov grede pa smo se vendarle ustavili v Savinjskem gaju. Čeprav je pomladni čas že minil, je bila prejšnjo noč tako močna slana, da se je tudi na smrekovih vršičkih poznalo.

Spet nas je hotelo vreme prestrašiti, a dvaindvajset se nas ni dalo. Kako prav smo imeli! Prijazen duhovnik nas je v Idriji ob njeni petstoletnici sprejel na kraju, kjer je škafar našel prvo živo srebro, in nam opisal zgodovino rudarjenja in razvoja mesta. Na prvem najdišču je zdaj cerkva, na njeni steni pa napis iz leta 1492. Grad z muzejem obnavljajo, zato smo se nekateri podali še v novo cerkev. Tod smo videli sožitje starega in novega: lepa barvna okna, okrogel prostor in kar preveč svetlobe, kar je bilo za ljudi, vajenih starejših, temačnih cerkva, kar nerazumljivo.

Potem ko nas je šofer zapeljal kar visoko, smo se pasli po borovnicah in malinah, se peljali mimo vrha Sivke in že bili na Bevkovem vrhu. Kakšne velike, večinoma zapuščene kmetije! Včasih so bili časi prisilnega združništva, zdaj pa je obup nad samoto. Tak mir je tam! Pa smo šli peš v Kladje in skozi Cerkno do bolnišnice Franje. Vse je še dišalo po kloroformu, kajti le nekaj dni prej je bila otvoritev. Koliko trpljenja je nekdaj skrivala tesen Pasice! In kaj bi storili danes?

Kar nekako tiho smo se odpeljali proti Novemu mestu.

Ko smo se odpravljali na mejo med Koroško in Štajersko, na Raduho, je kazalo, da nas bo več, pa smo se potem lahko vsi skupaj vkrcali v kombi. Peljali smo se ob motni Krki in z vrečkami okrašeni Savi in Savinji ter pristali pod kmetijo Grobelnik, kjer smo šele zajtrkovali. Od tod nas je čakala kar strma pot. Kmalu smo zagledali vas - a je bila ena sama kmetija. Kako se je prilegla hladna voda! Prav lepo je bilo gledati curek: bil je močan, pa je ponehal...

Na Grohatu smo malicali med kapljami dežja. Malo se je potem razkadilo, pa smo jo mahnili

po strmi, drzno speljani stezi. Na vrhu smo šele videli, kaj se nam bliža: v daljavi je grmelo, kar naenkrat se je pripodila burja, ki je prinesla sneg, zato nas je kar neslo čez Durce. Dohiteli smo skupino napol razgaljenih »planincev«^z majhnim otrokom: kako lahkomišno se nekateri odpravljajo v gore! Z našo pomočjo, še bolj pa z nevidno Previdnostjo smo ušli pred najhujšim.

Kmalu smo »pristali«^{pri} najvišji kmetiji na Slovenskem, pri Bukovniku. Preoblekli smo se, se segreli še z dobrim čajem in kačjo slino ter prijateljskim klepetom.

Z dvema Korošicama sem jo potem mahnil v dolino, a na nasprotno stran - namesto proti Solčavi sem šel proti Črni. Še dobro, da se avtomobilski volan vrti na obe strani!

V začetku septembra se je zbralo nekaj čez trideset ta pravih planincev, med katerimi ni bilo deviznih nakupovalcev, ker se je že napovedovala suša v denarnicah. Na carini nam nihče ni delal težav, pa smo se pripeljali v Borovlje in šli od tod iskat Medvedovo dolino. Prav zanimivo je: spraševali smo po slovensko, ljudje razumejo slovensko in tako tudi govorijo, a ko sem vprašal za Stol in Celovško kočo, mi niso znali povedati. Vedo pa za Hochstuhl in za Klagenfurterhutte!

Kar daleč nas je pripeljal avtobus, nekaj ovinkov je bilo, pa smo že zagledali kot grad veliko hišo, ki je bila Celovška koča. Oskrbnica sicer ni razumela slovenščine, zato pa smo z njenim možem zunaj pred kočo malo poklepetali v mešanici kranjsčine in nemščine.

Kakšen lep razgled je z Belščice! Na križu pa je napis »Boga se nikdar ne vpraša zakaj«, seveda v nemščini. Slovenci doslej takšnih besed v javni rabi nismo poznali. Ali pa jih res nismo? Smo jih, le javno se jih nismo upali povedati! Prenapetostem pri nas so bila tudi takšna znamenja po gorskih vrhovih napoti, pa so vse požagali in zmetali v dolino.

Nazaj grede smo premišljevali o ljudeh, ki so tod pleli, upali in verovali. Ali je tod še čutiti pripadnost slovenski stvari? Prav kmalu se bomo morali sprijazniti s tem, da imamo Nemce na severu in »brate«^{na} na vzhodu in jugu, s katerimi smo mejaši.

Tako torej minevajo konci tednov planinskemu vodniku. Vendar opažamo, da se časi le nekoliko spreminjajo. Doslej smo velik del skrbeli predvsem za vidne stvari, za hrano, obleko ali veseljačenje, medtem ko je duh ostajal lačen. Zato je bilo nemara toliko ljudi nezadovoljnih. Na planinskih izletih zdaj polnimo tudi duševne akumulatore - in vedno bolj in vedno pogosteje jih bomo.

S SORIŠKE PLANINE PREK VOGLA NA KOMNO

DEVIŠKE SPODNJE BOHINJSKE GORE

JORDAN KOMAC

Kot dolga, valovita kača se vleče greben Spodnjih Bohinjskih gora po celotni južni strani Bohinjske doline in jo ločuje od Primorske na drugi strani. Daleč naokoli ni narava zgradila česa podobnega in ta veličastni gorski zid je res videti prav neskončen, ko ga gledaš z enega na drugi konec. Po višini te gore ravno ne izstopajo, saj šele v zadnjem delu, pod Komno, za nekaj metrov presežejo višino 2000 metrov. Imajo pa ti vrhovi nekaj, česar nimajo niti njihovi veliko višji in mogočnejši sosedje: krasen razgled prav na te orjake naših Alp s Triglavom na čelu. Morda celotni verigi manjka le izrazit glavni vrh, kajti prav izstopajoče gore pravzaprav ni. Je pa v zahodnem koncu nekaj kar lepih in resnih vzponov.

Prav gotovo so Spodnje Bohinjske gore bolj znane po smučarski plati, saj se na njihovih severnih, bohinjskih pobočjih raztezajo tri smučarska središča: Soriška planina, Kobra in Vogel. Pravi raj pa je v teh gorah tudi za turno smuko in kdor se je že smučal z Rodice, se bo prav gotovo še vrnil.

Sam sem te številne vrhove kar nekako zanemarjal in verjetno ni bilo tistega pravega vrha, ki bi me »potegnil« v ta konec - pa sem kar okleval. Lansko jesen pa sem se sam pri sebi končno vdal in kar zgrabilo me je, da si pobljže ogledam ta dolgi gorski hrbet. Odločil sem se za različico, ki sicer ni prav lahka, je pa silno zanimiva in razburljiva. V mislih sem namreč imel prečenje celotnega grebena od Soriške planine do Vratc ali Bogatinskega sedla nad Komno. Nekako dva do tri dni je potrebnih za tako pot, seveda v dobrih razmerah; najlepše je prav gotovo jeseni, ko si gorska pobočja nadenejo najlepše barve.

Prišel je oktober, ko sem nameraval poskusiti, vendar je prav ob koncih tednov kot po pravilu deževalo, v drugi polovici meseca pa je vrhove pobelil tudi že prvi снег. V mislih sem turo že prelagal na naslednje leto, vendar mi je lepše vreme ob koncu meseca te misli hitro pregnalo. Kmalu sem bil odločen in prvega novembra sem končno le lahko štartal.

SLATNIK

Nekaj čez osmo zjutraj je bilo, ko sem s ceste na Soriški planini zavil mimo Litostrojske koče in po škripajočem snegu krenil navzgor. Snega je bilo kakšnih 15 centimetrov in v senčnih legah je bil še skorjast in nič kaj ugoden za hojo. Kjer je bilo le mogoče, sem zato lovil

sončne strani, saj je bil снег tu že uležan in pomrznjen. Obetal se mi je krasen dan, spodaj, v dolini, pa je ležalo sivo megleno morje in zakrivalo celotno Bohinjsko dolino. Bilo pa je dokaj mrzlo in za nameček je proti vrhu grebena z bohinjske strani še močno pihalo.

V dobre pol ure sem prišel pod vrh Slatnika, ki je bil prva višinska točka na moji poti, in v dobro ohranjenem betonskem bunkerju preizkusil zavetje, kakršnega so imeli italijanski vojaki v prvi svetovni vojni. Na tem vzhodnem koncu Spodnjih Bohinjskih gora je namreč ohranjenih precej spominov na prvo svetovno vojno, saj je bil greben pomembno razgledišče na primorsko in bohinjsko stran. Na vrhu Slatnika mi je v obraz nosilo ledene kristale in suh снег s severne strani, na primorski strani pa ni bilo o bližajoči se zimi niti sledu. Takoj pod grebenom so se namreč proti Baski grapi spuščale gole, travnate strmine, nižje doli porasle z gozdom, pod njimi pa so se v strmine stiskale prve primorske vasi, ki jim je reka Bača nekoč odstopila prostor.

S Slatnika sem se spustil v veliko kotanjo in se na drugi strani zopet povzpел na greben, ki se vleče od bližnjega vrha Možica proti zahodu. Ob robu kotanje, pod Možicem, stoji ogromna in dobro ohranjena italijanska kasarna z ravno betonsko streho. Tu je moralo biti med prvo svetovno vojno presneto pestro, sem si mislil. - V nadaljevanju grebena sem potem zasledil še nekaj utrjenih bunkerjev, kasneje pa jih nisem več srečeval. Teh zapuščin si nisem mogel pobljže ogledati, saj je bila pred menoj še dolga in naporna pot in vsaka ura je bila še kako dragocena.

Pri spustu na sedlo Vrh Bače sem zopet okušal pravo zimo na bohinjski strani. Drevje in grmičevje pod grebenom je bilo vse okrašeno z ivjem, ki ga je pustila umikajoča se megla. Tudi v dolini se je počasi svetlikalo in prazničen dan le ne bo tako siv in turoben za tiste, ki so ga preživljali daleč pod menoj.

Nadaljeval sem nato proti vrhu Koble dobrih 200 metrov nad sedlom in na njenem vrhu v mislih prečkal železniško progo, ki nekje globoko spodaj v nedrih gore pelje iz Podbrda v Bohinjsko Bistrico in tako prebode celoten greben.

ČRNA PRST

Na zahodu mi je zdaj že stala naproti najpomembnejša gora v tem delu grebena, 1844 metrov visoka Črna prst. S Koble sem se po severni strani spustil do manjše ravnice, kjer

sem opazil ostanke kamnite zgradbe, za katero pa nisem vedel, ali je vojna zapuščina ali pa je nekdaj pripadala Planini za Črno goro, ki je sedaj v snegu počivala le malo pod ravnico. Pred planino sem zopet krenil navzgor, med macesnovjem, ki ga je sneg prehitel in še ni utegnilo odvreči rumenih iglic, ki so se mi potem ob vsakem dotiku vsipale za vrat. Višje gori, pod grebenom, me je pričakalo neprijetno ruševje, ki ga sneg ni v celoti pokrnil in s težavo sem lovil ravnotežje med gostim vejevjem, ki se je upogibalo pod mano. Tudi prav na grebeni ni bilo veliko bolje, zato sem se raje spustil na golo, vendar precej strmo, s travo in gručem posuto južno stran. Prečil sem strmino in na nekaj mestih naletel še na trd sneg, vendar se mi cepina ni dala sneti.

Strmina se je kmalu potem prevesila na travnato planjavo, ki se je poganjala proti vrhu Črne prsti. Čez nekaj minut sem nad seboj že zagledal Jelinčičev dom, ki stoji tik pod vrhom in je bil nekdaj italijanska vojašnica. Pod kočo sem v mehkejšem snegu opazil sledove planinskih čevljev in na pragu sem res opazil dremavega fanta, ki se je predajal soncu. Bil je domačin iz Baske grape in kot je dejal, je za nekaj ur pobegnil pred tistim turbobnim vzdušjem v dolini, ki kljub prazniku tiči v ljudeh. Oba sva potem med smehom potrdila, da je tu, med gorami, pravo zdravilo za take »bolezni«.

Poslovia sva se in potem sem skočil še na vrh Črne prsti ter užival v prekrasnem razgledu na obe strani. Ko ti pogled tako drsi prek ožarjenih vrhov v daljavo, ki ji ne vidiš konca, takrat se zaveš, kako mračna in tuja je dolina globoko pod tabo. Zaveš se, kako težak bo korak navzdol, ko boš z vsakim naslednjim vedno bolj tonil v odbijajočo vsakdanjost doline. In kako težko se bo potem spet ozreti navzgor, proti osamljenim vrhovom, ki jih pravkar zapuščáš, čeprav veš, da se boš kmalu vrnil!

Čakala me je še dolga pot, zato sem zapustil vrh in se spustil rahlo pod greben na primorsko

stran. Druga stran grebena je tu strmo odsekana in že precej časa neprehodna. Dobrih tisoč metrov pod mano je kot v tlorisu ležala v strmino pripeta majhna primorska vasica Stržiče. Za hip sem se potem ustavil še na sedelcu Vrata in opazoval Bohinjsko jezero, ki se je kot velika luža lesketalo v dolini le nekaj kilometrov naprej. Na manjši ravnici pa je pod vrhovi počivala planina Osredki, uklenjena v belino snega in ivja. Po južni strani sem nato obšel skalnat in razbit vrh Četrt in nadaljeval po valovitem slemenu, pokritem s skorjastim snegom, do prevala med Matajurskim in Poljanskim vrhom. - Tu se prvič približamo 2000 metrom, vendar te višine vrhovi še nekaj časa ne presežejo.

RODICA

Za Velikim Raskovcem sem se bližal Rodici (1966 m), ki me je prijetno spominjala na pomladansko smuko, vendar ji je bila sedaj kaj malo podobna, saj je le severna stran kazala bolj zimsko podobo. Nanjo sem se povzpел kar po ozkem, priskekanem grebenčku in prav na vrhu v poznem popoldanskem soncu celo malo posedel. Vmes sem še pospravil čokolado iz nahrbtnika, kaj več pa si nisem privoščil, kajti rdeča zarja na zahodu je že naznanjala bližajočo se noč. Daleč spodaj sta v rahlem mraku nedaleč vsaksebi ležali zadnji primorski vasici v tem predelu, Rut in Grant. Med potjo sem potem premišljal, ali mi bo uspelo do noči priti na sedlo Globoko, pod katerim stoji na primorski strani zasilen bivak, edino primerno prenočišče v tem delu Spodnjih Bohinjskih gora. Po kratkem počitku sem se v vijugah spustil na širok hrbet in občudoval zahodno stran Rodice in globel Suhe pod njo, kamor vodi krasen turni smuk. Vedel sem, da bo kmalu spet treba sem gor, med opojne bele strmine, ki tako lepo še dolgo potem polnijo puste dneve.

Na robu prostrane razgibane planote sem z grebena opazil luči v hotelu Ski na Voglu, smučišča pa so seveda samevala; vendar je bil dah prave zime zelo blizu. - Pred vrhom Sije pa sem se moral spet spustiti na bohinjsko stran in prečiti zasneženo strmino, ki me je kar namučila, saj je bil sneg napihan in ga je bilo ponekod do kolen.

Celodnevna hoja mi je že precej zlezla pod kožo, vendar sem nameraval hoditi do noči, kajti naslednji dan me je čakal precej težji del poti in vsaka ura je bila še kako dragocena. V dolini so po vaseh že mežikale luči, najvišje vrhove pa je še vedno oblivala škrlatna barva zahajajočega sonca. Jutri se mi je obetal še en krasen dan, saj je bilo daleč naokoli, kamor je segel pogled, nebo čisto in brez najmanjšega oblčka. Glede vremena sem bil lahko povsem miren.

Zaprte »umazane« koče

Predsednik Zgornjeavstrijske planinske zveze Josef Furst je konec lanskega oktobra po radiu zagrozil, da bodo zaprli Dumlerjevo kočo v Zgornji Avstriji. S takšnim ukrepom je upravljalcem zagrozil zato, ker koč, ki stoji na nadmorski višini približno 1500 metrov, za svoje odplake nima urejenih čistilnih naprav. Planinsko društvo, ki upravlja koč, se namreč sploh ni odzvalo na zahtevo, da bi pri objektu postavilo sistem za čiščenje odpadnih voda, čeprav so oblastveni organi od nje to zahtevali že pred nekaj leti. Vendar to ni edini primer avstrijske planinske koče, ki nima urejenih čistilnih naprav, vsem takim kočam pa grozi ukrep, da jih bodo zaprli. Takšne težave so v Avstriji v glavnem le na Zgornjeavstrijskem, čeprav so predpisi glede tega v vseh avstrijskih zveznih deželah popolnoma enaki. Vzrok, da so te stvari neurejene, je najpogostejše pomanjkanje denarja. Sredstva v te namene sicer zagotavljata dežela in država (vsaka po 40 odstotkov), preostalih 20 odstotkov pa mora vendarle preskrbeti planinsko društvo, ki je lastnik koče.

(Salzburger Nachrichten)

Za Šijo je teren nekaj časa skoraj raven, zato s hojo ni bilo večjih težav in kaj hitro sem se spet znašel na grebenu, na sedelcu Vrata 1725 metrov visoko. Vse bolj sem bil prepričan, da bivaka danes ne bom dosegel, kajti noč je vse bolj lezla iz doline in le škrlatna zarja na zahodu mi je še osvetljevala pot. Zavijugal sem še navkreber, po severni strani, in obšel neznan vrh v grebenu. Tu sem začel oprezati za primer-nim krajem, kjer bi najudobneje prebil noč in malo naprej prav na vrhu grebena opazil obris majhne škrbine, nad katero se je zopet dvigala temna gmošta nekega vrha. Tu sem naposled sklenil, da ne grem več naprej. V siju čelne svetilke sem se povzpел na škrbinico, ki je bila hkrati začetek majhnega plazišča in se je vlekla naprej pod južno stran tega vrha.

BIVAK

Ura je bila pol šestih in za mano je bilo devet ur kar naporne hoje. Presenečen sem bil nad pogledom, ki se mi je nudil z grebena. Na primorski strani je v dolini migetalo nekaj lučk verjetno manjše vasi, na jugozahodu pa je izza gričev prihajal močan odsev svetlobe, ki je lahko pomenil le večje naselje. V tem koncu je bil to lahko le Tolmin. S svetilko sem nato raziskal okolico pod grebenom na južni strani, ki je bila skoraj povsem kopna; le nekaj kepic pomrznjenega snega se je skrivalo med razme-tanim skalovjem. Bohinjska stran je bila seveda pravo nasprotje, saj bi v snegu le s težavo dobil primerno prenočišče. Spustil sem se torej po plazišču in kaj hitro našel primeren prostor med dvema ploščatima skalama, ki sta nudili odlično zavetje. Med njima je bilo na grušču ravno dovolj prostora za spalno vrečo in zadovoljen sem hitro poravnal pesek in odmetal ostro kamenje. Tako je bil problem prenočišča rešen.

Ko je bilo to urejeno, sem moral najprej poskrbeti za svoje izsušeno grlo in že precej skrčen želodec. Nastrgal sem si snega in na plinski gorilnik pristavil posodo za čaj. Zadnje požirke pijače sem namreč popil že na Rodici, prevelikih zalog pa zaradi teže nisem nosil s seboj. Gorilnik je prijetno brnel in metal modrikasto svetlobo na moje novo ležišče. Prijetno zleklenj na svojem armafieksu sem zrl v zvezdno noč in poslušal veter, ki je z bohinjske strani gladil greben nad mano. Med skalami je bilo prijetno mirno in tudi mraz ni bil pretiran; morda je bila le kakšna stopinja pod ničlo. Čaj je nato v posodi zamenjala dišeča knorrova juha, v kateri sem skuhal še klobaso. Na koncu sem s čajem napolnil še čutaro za naslednji dan in približno ob pol desetih utrujen zlezle v puhasto spalno vrečo in še v bivak vrečo.

Prvič sem se zbudil šele proti jutru, ko je nad mano priplaval zadnji krajec in obsijal okolico.

Bilo je okrog štirih in tudi veter se je čez noč obrnil ter je zdaj zavijal s primorske strani. Prav nič me ni motilo in ponovno sem se pogreznil v spanec. Zjutraj sem bil potem skoraj prepo-zen, saj sem iz tople puhovke zlezle šele ob pol sedmih. Sonce je že bilo pod vrhovi in zopet se je obetal krasen dan. Tudi veter se je umiril in hitel sem pospravljati opremo. Na gorilniku sem si pogrel še mleko in odlomil kos čokolade.

Ob sedmih sem bil nazaj na škrbini. Nad mano se je strmo vzpenjal tisti vrh, na katerega pa nisem imel namena iti, saj nisem vedel, kakšne bodo razmere v nadaljevanju grebena, časa pa tako ni bilo na pretek.

Kako lepo je bilo opazovati porajajoči se dan, ko se mehki sončni žarki najprej dotaknejo najvišjih vrhov in nato neslišno polzijo navzdol, skozi speče gozdove, in se na koncu razlijejo po dolinah, kjer naposled preženejo ljudi iz toplih postelj! Takrat je v gorah že dolgo dan.

KOMNA

Tako sem že v soncu zapustil greben in prečkal strmo snežno planjavo pod vrhom. Skorjast sneg mi je kmalu pregнал prejšnje veselje in ker je bilo treba od tu naprej vsekoli hoditi po severni strani, si od grebena nisem ravno dosti obetal. Nekaj pozneje sem se v vijugah povzpел še na sedlo in v veliko presenečenje spodaj zagledal svoj nesojeni leseni bivak, lepo pokrit in na zunaj kar ohranjen. Bil sem torej na sedlu Globoko, vendar se do bivaka nisem spustil. Držal sem se v glavnem rahlo pod grebenom in se prebiral med zasneženimi kotanjami in oguljenimi skalnatimi rebri, ki jim je veter ukradel ves sneg. Pod Vrhom Planje, Rušnatim vrhom in Mejo sem se v poznih dopoldanskih urah zlagoma spustil na Konjsko sedlo (1782 m). Nad njim se v grebenu dviga prvi dvatisočak na tej dolgi poti, to je Vrh nad Škrbino (2054 m), ki pa je hkrati tudi najteže dostopen. Na vse strani je strmo odsekan, le vršni ozek greben je nekako prehoden in s Škrbine pelje na vrh tudi nezavarovana plezalna pot. Bližnja soseda mu je prav tako dokaj težko dostopna Podrta gora, ki je še za nekaj metrov višja.

V teh razmerah, ko ni sneg nudil zadostne opore, sem se temu delu grebena pač moral odpovedati, čeprav me je hudo mikalo, da bi kljub temu poskusil. Vsekakor pa bi moral vso stvar podaljšati še na naslednji dan, saj je do konca grebena potrebno prečiti še nekaj vrhov, ki pa niso preveč zahtevni.

Po krajšem počitku na sedlu sem se potem odločil, da nadaljujem pot do Doma na Komni, saj sem imel za to različico še dovolj časa. Mogoč je tudi sestop do Zagarjevega grabna in po njem do glavne ceste ob Bohinjskem jezeru,

vendar bi se tako prehitro poslovil od Spodnjih Bohinjskih gora, ki so mi že drugi dan delale družbo. Nižje spodaj, preden se pot zopet dvigne proti gozdnati planoti, sem se moral še enkrat ustaviti, saj se je v dolini lesketalo Bohinjsko jezero in prvič sem ga lahko gledal s te strani. Vredno je bilo fotografiranja. Preostanek poti do Komne je bil kar pester, saj je teren valovit, ponekod poraščen z rušjem in redkim macesnovjem in skoraj vso pot lahko opazuješ zadnji del grebena, ki se konča na Bogatinskem sedlu 1803 metre visoko. Dom na Komni sem obšel in se še zadnjič

ustavil na robu gozda pod njim. Tu je bilo seveda konec miru in tišine, saj je široko uhojena pot v snegu dala slutiti, da je tod kar precej prometa. Do doline sem potem res ves čas srečeval manjše in večje skupine pohodnikov, ki so željno pogledovali proti koči: to jim je bil v glavnem končni cilj.

In spet sem pogršal nežno pesem vetra na grebenu in škripanje korakov v deviškem snegu. Z vedno težjim korakom sem stopal v dolino in se pogrezal v sivo vsakdanjost. Tolažil pa sem se z mislijo, da bo treba slejkoprej zopet na pot.

BILO JE LANSKEGA MAJA V PERUJSKI CORDILLERI BLANCI

VZPON NA ARTESONRAJU

FRANCI HORVAT

V začetku tedna sva se zopet založila s hrano za teden dni in odpotovala v Caras. To mesto je oddaljeno od Huaraza 66 kilometrov in je obenem izhodišče za dolino Paron in Santa Cruz. Pri najemanju odprtega terenskega vozila sva imela kar nekaj težav. Prva ponudba je bila, da naju peljejo za 50 dolarjev, toda cena se nama je zdela previsoka, zato sva iskala naprej. V pokriti tržnici sva spoznala prijazno žensko, se pri njej oddejala, napolnila čutarici in zvedela za prevoz za 30 dolarjev. Spoznala naju je z lastnikom avta, ki je dobil šoferja, midva pa sva mu takoj plačala nekaj predujma, da je lahko kupil gorivo.

Iz Carasa do jezera Paron je 32 kilometrov makadama. Cesta se najprej prebije skozi mesto, nato pa se v serpentinah vzpenja do jezera. Z Jocotom sva na strehi, zraven prtljage: kot dva rimska legionarja. Vožnja je divja in razburljiva in pokrajina zelo lepa, saj se obdelana polja kar vrstijo drugo za drugim. Pri vhodu v kanjon polj zmanjka in zamenjajo jih kaktusi in ostra trava. Stene naokoli so strme, visoke in porasle. Izstopa vitek stolp, podoben vrhovom v Patagoniji, ki sem ga krstil za perujski Fitz Roy.

Klanci so postajali vse bolj strmi in naši tovoti je začelo zmanjkovati sape, na nekem zavoju pa se je ustavila. Ne zmore več klanca. Potrebno se je bilo spustiti na bolj raven del in poskusiti znova. Ker ni bilo uspeha, smo obrnili vozilo in tako poskusili premagati klanec. Pa je bilo vse zastoj.

Voznik naju je pričel prepričevati, da je samo še nekaj minut do jezera. Pa se nisva dala, zato je poskusil znova. Uspelo mu je premagati klanec, toda naslednji je bil še bolj strm in zopet smo obstali nekje na sredi. Imel sem vsega dovolj in ga izplačal, kmalu pa sem se hudoval sam nase, da sva mu tako nasedla, kajti izkaza-

lo se je, da je bilo obljubljenih 10 minut pravzaprav tri ure - po hudi vročini, ko so pikali obadi, po težko prehodni poti in pod nahrbtnikom, težkim 35 kilogramov.

STRMA POT DO BAZNEGA TABORA

Končno sva prišla do jezera in do hišice ob njem. Ta pripada delavcem, ki delajo pri elektrarni. Vodno gladino so izpustili za 50 metrov, sedaj pa vrtajo rov za cev. Spoznava prijaznega ekonoma, ki naju pogosti s kavo, z njim pa se tudi dogovoriva, da imava zagotovljen brezplačen prevoz, če se vrneva do sobote.

Nekaj časa še hodiva po udobni cesti, pri rovu pa se udobnost konča. Hoja postane precej naporna, saj balvani, zemlja in pesek ne dovolijo varnega koraka. Po treh urah hoje le doseževa tako željen prostor za bivanje na drugi strani jezera. Nad nama kipijo vrhovi Piramide, Chacararaju, Huandov, malce zadaj pa se pokaže še najin vrh Artesonraju. Njegova južna stena, zasnežena od vrha do tal, se lepo vidi.

Strmim v to piramido. Njene razsežnosti me plašijo. Porodi se mi kup vprašanj, za katere ne najdem odgovora.

Zjutraj je lepo, toda moj kamen v želodcu je še težji. Z muko spravim vase nekaj hrane, pijača pa mi prija. Oprtava si težke nahrbtnike - in pot pod noge! Pri manjšem jezeru malce počijeva, kajti tu se pot zelo strmo vzpne. Da prideva na izpostavljen morenast hrbet, porabiva ogromno energije. Že precej visoko, pri ledeniškem potočku, si priveževa dušo.

Malce stran od poti je plošča, vzdana v kamen, na kateri piše, da sta se na Artesonraju ponesrečila avstralska alpinista. Z Jocotom ne komentirava napisa, kajti obema je hudo, da se je to zgodilo ravno na najini gori.

Brez besed hodiva še nekaj časa. Pred ledenikom, ko sva že zelo onemogla, pa le zagledava

prostor za bazo. Toda po posvetu se odločiva, da postaviša šotor na samem ledeniku.

Utujen kot konj se še dve uri spotikam, padam in preklinjam do prostora, kjer naj bi stala najina baza. Tu postaviva šotor in si skuhamo juho, ki nama zelo prija. Izgubila sva precej tekočine; to se pozna na najinih ustnicah. Razpokane so kot kraška zemlja, čeprav sem si jih namazal z vazelinom. Zaspim v trenutku, ko zlezem v spalko. Teh 1000 metrov me je res pošteno zdelalo, saj baza stoji na višini 5000 metrov.

RAZPOKE NA LEDENIKU

Jutro je lepo in brez oblakov, moje razpoloženje pa dokaj klavrno. Po zajtrku se odpraviva na majhen potep. Brez nahrbtnika in vrvi se napotiva proti steni. Joco je precej hitrejši, zato izgine za rob. Pojavijo se že prve razpoke, pa tudi strmina se še poveča. Po dobrih dveh urah dohitim Jocota, ki gleda proti majhni luknji pred sabo. Takoj mi je jasno: padel je v razpoko. - Razloži mi, da je bila razpoka povsem prekrita s snegom in da so ga komolci rešili. Videti je malce prestrašen. Tako se odločiva, da brez vrvi ne bova več hodila čez ledenik. Ne upam si niti pomisliti, kaj bi se zgodilo, če bi ga razpoka posrkala vase: kje bi se ustavil in v kakšnem stanju bi ga našel.

Bogatejša za izkušnjo se napotiva proti bazi. Zopet kuhava, jeva, pijeja in počivava, to pa se še nekajkrat ponovi. Proti večeru si pripraviva nahrbtnike. Sonce ravno zahaja, ko se spravim v spalno vrečo.

Tudi ta noč mi ne da spati. Obračam se in tiskam oči. Štejem ovčke, toda zaman: spanca ni od nikoder. Misli mi vse preveč uhajajo na goro in na dan, ki je pred mano: »Bom zmogel?« se sprašujem.

Joco me narahlo dregne: ura je polnoč. Pred nama je dolg dan. Za zajtrk se obilno najeva in napijeva čaja, kajti veva, da bo ta dan skop s hrano. Malo čez eno po polnoči se odpraviva proti gori, ki je deloma zavita v meglice. Nekaj korakov stran od šotora se ozrem nazaj in se vprašam: »Ga bova še videla?«

Svetilki tipata po ledeniku in iščeta najine sledi prejšnjega dne. Veter in sonce sta opravila svoje, le tu in tam je kakšen korak. Pri razpoki, v katero je padel kolega, se naveževa. Ko ga varujem prek mostu, si še dihati ne upam. Najprej gre na vse štiri in se plazi prek nevarnega mesta, nato varuje še mene. Kmalu se vsa stvar ponovi. Večkrat prečkava sumljive mostove, široke razpoke pa obideva.

SAMO ČEZ VRH V DOLINO

Ko se prične daniti, sva pod steno. Odloživa del opreme, se spočijeva in pripraviva za plezanje. Prvi raztezaj je Jocotov. Počasi napreduje, saj

ga pršič zelo ovira, še posebno, ko hoče zabiti snežni klin, dolg prek 60 cm. Sneg ne nudi prav nobene opore, snežni klini so le za moralno oporo, zato pravega stojišča ni.

Naslednji raztezaj pa je moj. Vsak korak, ki ga napravim, bi lahko posebej opisal. Občutek imam, da se spuščam in ne plezam navzgor. Stopi se mi podirajo kot za stavo. Preklinjam, da se kar bliska, toda zato ne hodim nič bolje.

Končno je raztezaja le konec. Naslonim se na cepin in diham, diham. Ko kolega pride do mene, se odločiva, da se razveževa, saj nima smisla varovanje, ki je le simbolično. Če pade eden, potegne še drugega. Nekaj časa plezava drug za drugim, kasneje pa se ločiva za nekaj sto metrov.

Cepin zabijem v pršič, do komolca, toda zastoj. S težavo se prebijam naprej. Približno na polovici skoraj obnemorem. Povsem sem pri kraju z močmi. Korak je zelo negotov in samo še čakam, kdaj bom odfrčal. Joco me čaka na majhni polički, ki si jo je skopal.

Odločim se, da bo to moja najvišja točka in da se vrnem. Ves sesut nekako le pridem do njega in mu potožim, kako je z mano. Verjetno se mu smilim, toda tudi on ima svoje težave.

Po daljšem počitku trma in odločnost prevladata nad slabostjo in nekaj časa mi gre prav dobro. Razdalja med nama se ne veča. Toda ko začne sonce bledeti, se šele zavem, da je pozno popoldne. Kaj sedaj? Kako bo ponoči? Bova lahko sestopila? Zopet imam precej vprašanj, na katera si ne znam odgovoriti. Vendar se odločim: samo čez vrh bom sestopil v dolino, pa naj se zgodi karkoli.

Zopet rijem kot krt, vršnega grebena pa kar noče biti. Strmina naraste prek 60 stopinj. Sonce je zašlo, oblaki so se lepo obarvali. Sosednjih vrhov ni več videti - kot da se bliža huda ura. Ko prične zavijati še veter, mi pride na misel Dantejev pekel.

BIVAK V POBOČJU GORE

Povsem na koncu z močmi končno le stopim na vršni greben. Višina se tu krepko pozna, saj sem že na 6000 metrih. Strmina malce popusti, toda izpostavljenost je izredna: pod mano je 800 metrov stene. Malo pod vrhom srečam Jocota, ki se že vrača. Debelo uro me je čakal na vrhu, v tem vetru in ob tem času. Ni si mislil,

Najlepše se zahvaljujem vsem, ki so kakorkoli prispevali, da sva lahko odpovala na plezanje v Peru. Posebno so na najin uspeh zaslužni sponzorji Zavarovalnice Triglav, Optik Glešič, Radio Celje - Novi tednik, Optik Smole in Cinkarna Celje.

da bom prišel za njim. Dogovoriva se, da si bova neke v pobočju skopala snežno luknjo in tam počakala do jutra. Kar debelo pa me je pogledal, ko sem mu rekel, da grem na vrh, saj me do njega loči samo še nekaj korakov.

In naposled ob 18.30 - vrh. Kaj je to vrh? Je to konec poti? Je to konec trpljenja? Je to smisel, v katerega verjamem?

Sam ne vem, kaj bi s sabo. Nič velikega se ne dogaja v meni. To običajno pride za tabo. Zazrem se v nebo. Veter je nad mano razgнал oblake, ponuja se mi edinstven razgled na ozvezdja. Na žalost ni nikogar, ki bi me objel in mi stisnil roko. Zavem se: tresem se ko šiba na vodi. Potrebno bo pohiteti. Skoraj že na kolenih napravim dva posnetka, pa čeprav je skoraj tema. Noge me nočejo več ubogati. Opetekajoč se pričnem sestopati proti Jocotu, ki je med tem že pričel kopati snežno luknjo.

Kopljeva kot obsedena in dihana ko slona. Ko srce ne zmore več napora, se zvrneš v sneg in te zamenja kolega. Že po nekaj minutah te tako močno trese, da bi najraje umrl. Občutek imam, da je konec zelo blizu in da ne bom preživel te noči. Toda notranja sila mi ne pusti oditi.

Po dveh urah je luknja tolikšna, da se lahko dva skrijeta pred vetrom, ki je vse močnejši. Skuhava si čaj in pojeva še preostalo hrano. Zavijeva se v bivak vrečo in astronautsko folijo. Mraz je precejšen, saj veter še dodatno ohlaja ozračje. Treseva se na izmene in komaj čakava jutra. Vso noč ležem iz sedišča, kar me še dodatno vznemirja.

GORA NAJU JE IZPUSTILA

Proti jutru se razbesni pravi vihar. Joco svetuje, da karseda hitro sestopiva. Tako se še v temi pripraviva na sestop. Trdemu od mraza mi prvi metri povzročajo velike težave, saj je tu strmina najhujša. Nekajkrat se po srečnem naključju

ujamem, ko se mi pod nogami vdre. Razmere so še slabše kot prejšnji dan. Veter se je močno okreplil in nosi pršič, tako da je vidljivost minimalna. Sneg je tako sipek, da se zdi, kot bi sestopal po pesku, strmina pa okoli 60 stopinj.

Po nekaj urah sem še vedno v steni, vendar že popolnoma izčrpan. Vsega imam dovolj. Najraje bi se ulegel in zaspal.

Končno veter malce popusti in pod sabo zglebam ledenik; še kakšnih sto metrov je do krajne počti, ki jo slutim. Pa je ni videti: pršič je prekril vse razpoke. Tu me počaka Joco in ko ugotoviva, da nama je vihar odnesel vso opremo, ki sva jo pustila tukaj, se naveževa in pričneva sestopati proti bazi, kamor prideva na smrt utrujena v dobrih dveh urah. Sesuta kot še nikoli se spraviva v šotor in zaspiva.

Popoldne se je sonce močno uprlo na ledenik, vihar se je polegel - najina baza pa je plavala v vodi. Sanjal sem, da sem na ladji, ki se potaplja. Spakirala sva torej premočeno opremo in se napotila v dolino proti jezeru. Vreme je bilo enkratno, nebo brez oblaka, modrina pa taka, da so bolele oči.

Šele pri jezeru sem začutil, da me je gora le izpustila. Toda preveč sva bila utrujena, da bi se tega veselila.

Naslednje jutro pa sva se že precej bolje počutila. Čakala naju je samo še pot okoli jezera in po dobrih dveh urah sva bila pri gradbišču elektrarne. Domačini, ki so bili tam zaposleni, so se razveselili, da nama je uspelo. Povabili so naju na kosilo in na pivo in počutila sva se, kot da sva prišla domov. Za konec pa so naju še zastonj peljali v Huaraz.

Vzpon na Artesonraju (6025 metrov) sva opravila Joco Razpotnik in Franc Horvat 30. maja 1991 (Cordillera Blanca, Peru, Južna stena, 800 m, -60°).

Bovško-češka koč pod Mangartom?

Ene od zadnjih sej predsedstva Planinske zveze Slovenije sta se udeležila tudi člana PD Bovec Miran Klaves in Gregor Rupnik ter načelnik Gospodarske komisije pri PZS Peter Štiglic, ker so razpravljali o pobudi PD Bovec, ki je ponovno obudilo načrte za gradnjo planinske postojanke na Mangartskem sedlu. Gregor Rupnik je posredoval mnenja svojega planinskega društva, ki ugotavlja vse večji obisk v gorah, zaradi česar bi vsaj poskušali uresničiti projekt nove postojanke, ki ga je že pred leti izdelal Janez Bizjak. Vojaška mejna stražnica, ki stoji tam, je v slabem stanju in na neustrezni lokaciji. Nova koč bi imela zmogljivost 80 sedežev in možnost za prenočitev do 50 ljudi,

se pravi en avtobus potnikov. Tretjino denarja za zidavo bo prispevalo planinsko društvo, tretjino naj bi dali delničarji, tretjino pa Planinska zveza Slovenije; denar za svojo tretjino bo PD Bovec poskušalo dobiti od občine: PD je namreč pred časom prodalo Dom na Predelu in denar vložilo v kulturni dom v Bovcu.

Predsednik Gospodarske komisije je opozoril na dosedanje probleme, ki jih je imelo PD Bovec z upravljanjem vseh svojih koč, od katerih so zdaj vse v zakupu. Investicija na Mangartskem sedlu bi veljala vsaj 10 milijonov tolarjev, tretjine te vsote pa Planinska zveza Slovenije zdaj nikakor ne bi mogla plačati, saj je bil približno tolikšen delež proračuna Republike Slovenije za vse slovenske visokogorske postojanke.

Na sestanku je predsednik PZS Andrej Brvar

DEŽELA GORA, STEN, ROMANTIKOV IN ISKALCEV

PATAGONIJA KOT POLJUB ŽIVLJENJA

ANDREJA VELIKONJA

Nekega poletnega dne. Nekje v Južni Ameriki. Ležim v mehkih in visokih travah. Sonce me nežno boža in oblaki se brezskrbno podijo sem ter tja po neskončnem nebu. Drevesa s svojo zeleno barvo valovijo kot mehka žametna preproga. Voda mladostno žubori in mi šepetaje skrivnostne zgodbe. Vsrkavam vonj nešteti cvetov, ki prijetno omamljajo. Diham to poletje... Diham to življenje. Mehko zaprem oči. Objamejo me misli. Na svojih perutih me odnesejo v deželo čudovitih trenutkov, stkanih v preteklih dneh.

ODLOČITEV: TORRE NORD

Ponedeljek, 14. 1. 1991. Bivak. Ročna ura naju prebudi. Dve zjutraj je. Skobacava se iz spalnih vreč. Pogled nama obstane na nebu. Popolnoma jasno je, posuto s tisoč zvezdami. Toliko zvezd še nikoli nisem videla na kupu. Ko bi se jih lahko le dotaknila! Nasmehneva se drug drugemu. Torej je to dan, ki se je rodil za naju.

Kuhava kavo, pospravlja spalne vreče. Obuvam si čevlje, zategujem vezalke. Kapa, rokavice, čelna svetilka. Loteva se me trema. Velika pustolovščina je pred mano in občutek je dober. Vse se mi zdi tako preprosto, tako življenjsko, ker verjamem v to, kar počnem s srcem.

Zapustiva bivak. Trda tema je še. Nebo je res prekrasno. Hodiva po snežiščih. V neskončni tihoći noči - le škripanje snega pod nogami. Počutim se tako majhno in izgubljeno v vsej tej

poudaril, da je za planinstvo pravzaprav zanimiva vsaka sedanja planinska lokacija na Bovškem, daje ekonomika postojanke na Mangartskem sedlu odvisna od vzdrževanja ceste na sedlo, koča na tej lokaciji pa sodi v kategorijo planinskih postojank, ki se morajo vzdrževati same.

Na tej seji so se dogovorili, da bo PD Bovec takoj začelo postopek za vrnitev vloženi sredstev od prodaje Koče na Predelu, PZS pa bo sovlagateljstvo ponudila Češki planinski organizaciji, ki je ob nedavnih pogovorih v Pragi izrazila željo, da bi sovlagala v eno od naših visokogorskih planinskih postojank. Kot vemo, je imelo Slovensko planinsko društvo nekdaj svojo podružnico v Pragi, ta pa je med drugim postavila svojo Češko kočo pod Skuto in Mlinarskim sedlom.

prostranosti! In vendar sem delček te brezmejnosti.

Dve majhni luči nama kažeta pot. Vsak je zatopljen v svoje misli. Naenkrat tako zabobni, počti, da me spreleti srh po vsem telesu. Temno je kot v rogu, zato premišlujem, s katere strani bodo prihrumeli mogočni seraki in naju... Pa ni nič. Ne ledu in ne kamenja. Miha me potolaži, da je to na drugi strani - v Fortalezzi.

Tisto noč je še velikokrat zahrumelo, toda grozeči glasovi so se porazgubili in neopazno utihnili v nedrih zaspane noči.

Še sama ne vem kdaj, toda naenkrat na nebu ni sijala nobena zvezda več. Izza Fortalezze so se pritihotapili težki in temni oblaki. V trenutku sva se znašla v snežni nevihti. Ravno pod kuloarjem sva. Velike, goste snežinke. Sredi poletnega jutra. Zapiha.

Včasih tako močno, da te kar upogne ob tla kot krhko bilko. Ne veva, kaj bi. Brez moči sediva in se gledava. Odločiva se, da greva naprej. Si vsaj pozneje ne bova očitala, da nisva niti poskusila. Natikam si dereze, v roki držim cepin. In se že zaženem v strmino.

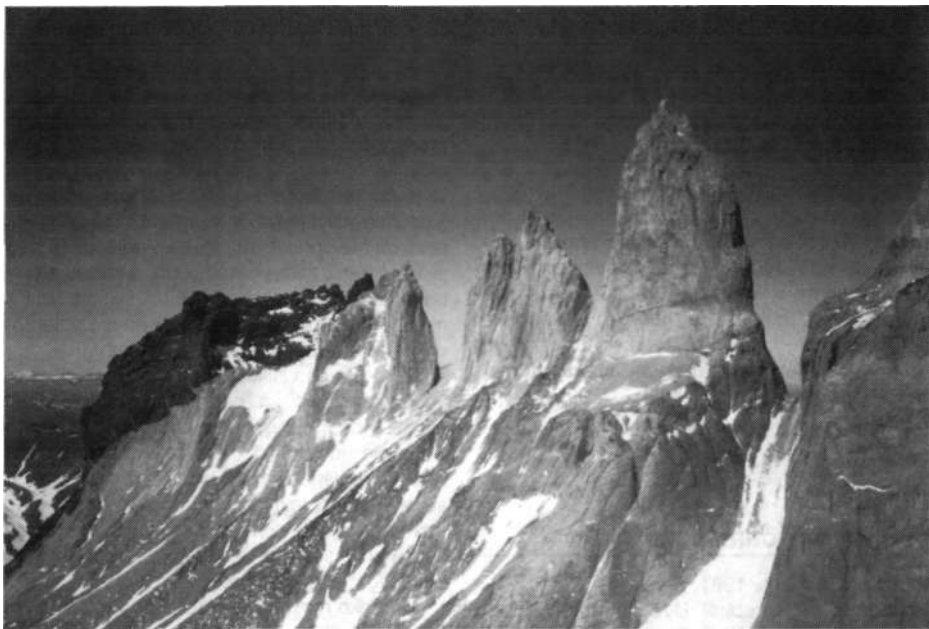
Nekje na sredi ozebnika sva, 250 metrov visoko, ko se začne prebujati dan. Oblaki so že neke daleč, tako da lahko občudujeva žareče gore in njih vrhove. Prelepo je. Človek bi se kar vsedel in gledal to čudovito prelivanje barv. In se spojil s to lepoto. Fortalezza je prelepa v svoji beli obleki. Kot da čaka na ženina. Skozi tančico pajčolana se sramežljivo spogleduje s Torresi.

IZ ČEVLJEV V PLEZALNIKE

Toda morava naprej. Kako se vleče kuloar! Ni in ni ga konec. Štejem korake. Včasih se ustavim, se odpočijem. In potem znova. Končno sva pod steno. Še enkrat pregledujeva vso opremo. Vzameva vse tisto, za kar misliva, da bova potrebovala. Vse drugo spraviva v špansko transportko. Spet je začelo snežiti. In spet ne veva, kaj bi. Gledava snežinke, ki jih divje raznaša veter. Težko se je obrniti. Težko je iti naprej. Plezati v tako norih razmerah. Toda notranje oba nekako čutiva, da...

Najprej naju je čakalo 150 metrov ledu in skale. Z derezami stojim na tako majhni polički, da mi pol podplatov gleda v globino. In Miha me neusmiljeno bombardira s kosi ledu. Na hrbet mi pade pošten kos. Od bolečine se skoraj sesedem. Potem se poskušam čimbolj stisniti k mrzli skali in postati čim manjša.

Z nogami poskušam najti dobro oporo. Toda na nekaterih mestih je sneg tako sipek, da z

Patagonija: gora, da bi se ji odkril

derezami kar praskam po skali in skušam ujeti ravnotežje. Nekako mi pa le uspe priti čez previsni del.

Na sedlu sva. Okrog naju se podijo megle. Samo slutiva lahko petsto metrov globoko prepadno navpičnico.

Miha se preobuva v plezalnike. Sneži. Stena je obupna. Vsi oprimki, vse počši so zalite z ledom. In zaprhane s snegom. Naju pa čakajo trije najtežji raztezaji. Miha mora očistiti vsak opriemek, vsak stop, da lahko napreduje. Tresem se. Tu na sedlu tako vleče. Meče me sem ter tja. Patagonski veter je res nekaj posebnega. Snežinke naletavajo naravnost v obraz, za vrat... Povsod jih je polno.

Kar težko mi je spraviti tople čevlje v nahrbtnik in si namesto njih obuti mrzle plezalnike. Smešno: kljub temu uživam, resnično uživam v plezanju, pa čeprav v še tako norih razmerah.

Dobro nama gre. Vprašujoče gledava v nebo, toda odgovora ne dobiva. Nadaljujeva. Tretji raztezaj je za nama. Zunaj težav sva. Takrat še slutiti nisva mogla, kaj naju še čaka. Veseliva se že. Še nebo je veselo z nama, saj oblakov ni nikjer več. Verjeti ne moreš! Izginejo kar tako, kot da bi nekdo šel s krpo čez nebo in ga očistil igrihvih potepuhov. Čeprav naju sonce ne obliha, ker sva na zahodni strani, čutiva prijaznost dneva.

STRUPENO MRZEL VETER

Sedim na še kar udobni polici, toda kaj, ko je tako presneto mrz! Vse je v ledu in snegu. Ves

čas molim, da bi med rokama začutila rahel sunek vrvi, ki bi mi dal vedeti, da soplezalec napreduje. Vrv pa je kar na miru. Ne premakne se niti za centimeter. Mene pa tako vražje zebe! Že več kot dve uri čepim in zmrzujem. Rokavice so že čisto trde, po životu me trese in zobje mi šklepetajo. Še nikoli v življenju me ni tako zeblo. Sprašujem se, če Miha čuti to moje drgetanje prek vrvi. S prsti na nogah ves čas migam. To me vsaj malo zamoti. Tako se tresem, da se mi zdi prav čudno, da ne poderem gore. Potem poskušam misliti na prijetnejše stvari. Toda iz sanjarjenja me prebudi poteg vrvi: »Andreja, štaantaaaaammm...! »Ne vem, ali slišim prav ali ne, kajti njegov glas skupaj z vetrom odpleše nekam v dolino. Le odmev iz Centralnega stolpa mi pravi, da lahko grem.

Oh, teh trenutkov sem zares vesela. Toda kaj, ko tako kmalu minejo. Ampak zdaj je važno samo to, da lahko plezam, čeprav je skala tako mrzla in neprijazna, čeprav so vsi zatiči in metulji že zamrznili in jih le s težavo in skrajnim potrpljenjem in močmi jemljem ven, čeprav prsti na rokah zmrzujejo, čeprav plezalniki drsijo na poledenelih stopih, čeprav so roke že vse obtolčene in krvave. Čeprav! Samo da mi ni treba zmrzovati, samo da nekaj počnem.

Še preden se zavem, sem spet na stojišču. In spet je mraz. Vrh pa obsijan s soncem. Kako blizu se mi zazdi, pa vendar tako daleč. Nekje v drugi dimenziji.

Veter mi piha sneg za vrat, kosi ledu me obletavajo. Enkrat mi pade na čelado, drugič na roke, noge. Zelo počasi napredujeva. V naju prihaja spoznanje, da bova imela težave vse do vrha.

Gladko, navpično, vetrovno, ledeno mrzlo

Še zdaj ne vem, kako sem prišla čez najtežji del smeri. In nikoli ne bom. Miha je že ves obsijan s soncem na vrhu Torre Norda, ko se jaz še pošteno trudim v zajedi. V roke sem že tako navita, da me prsti ne ubogajo več. Toda če zdaj padem, bom zanihala najmanj dvajset metrov. Pa raje vložim še tisti zadnji atomček moči, da se potegnem na poličko. Počivam. Lovim sapo. Nabiram moči še za zadnjih petin-dvajset metrov. Plezam. Veselim se že vrha.

Konec prečke. Na vrhu je ogromen balvan. Še nekaj metrov. Ne vem, kaj bi. Ležim na oranžni skali, z rokami objemam prazen prostor. So trenutki v življenju, ko se nam zazdi, da je ves svet v nas. Obuvam si čevlje. Nabirava kamenčke. Malo še posediva, grizljava ostanek čokolade, uživava v razgledu. Težko bi povedala, kakšen čudovit, pravličen svet naju je obdajal!

BILA SVA NA VRHU

Sonce me poskuša pogreti, pa sem preveč premražena. Spuščava se ob vrvi. Strah naju je, da bi se vrv zaradi vetra kje zataknila. Hitiva, saj sva že zelo pozna. Izza Fortalezze se spet podijo grozeči oblaki. Moliva, da bi vreme zdržalo vsaj še nekaj ur. In tudi je. Toda presenečenj še ni bilo konec. Ko sva se že na pol poti v temi spuščala po ozebniku, ga ponekod preprosto ni bilo več. Čez dan se je sneg tako stalil, da so nastali pravcati slapovi. Včasih nisem vedela, ali bodo dereze držale ali pa mi bo voda spodnesla noge. Končno se svet položi. Na varnem sva. Toda

nobenega olajšanja. Le polna občutkov sem. Težko je dojeti, da sem dala vse, kar sem lahko, v ta vzpon.

Skoraj ne znam več hoditi. Tema je že. Hitiva po snežiščih. V bivak prispeva skoraj po štiriin-dvajsetih urah. Zlekneva se v spalne vreče. Še vso noč šklepetam z zobmi.

Torek, 15. januarja 1991.

Zbudim se okrog sedmih. Nikakor ne morem premakniti svojega telesa. Vse me tako boli, vsaka mišica posebej. In nikakor ne morem verjeti, da je vse res za menoj. Ustnice so suhe in razpokane. Žejna sem, toda v bivaku ni nič vode. V bistvu sploh ne čutim ne žeje in ne lakote. Le zadovoljstvo čutim, da ni treba iti več gor. Da je vse opravljeno. Vse drugo je tako nepomembno. Spet zaspi.

Sonce mi sije naravnost v obraz. Čutim toploto. Čutim toploto življenja. Ne morem več ležati. Moram pretegniti svoje mišice in otrple ude. Slišati je glasove. Japonci in Američani jo mahajo pod steno. Vsak gib mi pomeni hud napor. Komaj se oblečem in obujem. »Bašem« nahrbtnik. Miha greje vodo. Mlačna cedevita steče po grlu. Šele zdaj čutim, kako zelo je telo izsušeno. Počasi se odpraviva proti bazi. Z vsakim korakom je bolje. Razbolelo telo se ogreje. Nič več ne bo štetja korakov. Le sproščena hoja po grušču, mimo postavljenih možicov in ogromnih balvanov. Sonce visi na nebu. Veter se podi po dolini. V meni pa je nepopisnen mir.

DEŽELA MOJIH SANJ

V prijetnem gozdičku je naša baza. Pijeva, jeva. Jeva in pijeva.

In potem obrežje reke. In spalna vreča. In utrujenost, ki počasi, a vztrajno polzi, leze v tebe. In potem ležanje. Ves popoldan, ves večer in nato še vso noč. In še ves naslednji dan.

Sedim ob ognjišču s prijatelji. Pijemo kavico. Njen dišeči vonj napolnjuje ves prostor. Pogovarjamo se. O vsem in o ničemer. Teh drobnih trenutkov, ki so polni toplih besed in prijateljstva, ne bo mogoče nikoli pozabiti. In Torre Norda tudi ne.

V duši se nabirajo solze. Vem, da sem nekaj izgubila. Življenje ne bo nikoli več takšno, kot je bilo. Zelo daleč je bilo treba priti. Da sem spoznala... Patagonija mi je dala poljub življenja. Vzela je tako malo, a dala tako veliko. Prvič

v življenju izgorevam v neizmernem ognju večne skrivnosti.

Nekega zimskega večera. Nekje na sončni strani Alp.

Težko si je predstavljati, da čas tako hitro mineva. Toda Patagonija je neminljiva. Ostaja dežela, kjer čas izgubi svoj pomen. Ostaja dežela prečudovitih hribov in prepadnih sten, dežela plezalcev, popotnikov, romantikov in večnih iskalcev. Ostaja dežela mojih sanj.

Naveza Andreja Velikonja in Miha Pra-
protnik: 1. slovenska in 2. ženska pono-
vitev smeri prvoprstopnikov na Torre
Nord; ocena: VII, A₂

DRUŠTVENI IZLET LETA V APENINE

GORE SREDI ŠKORNJA

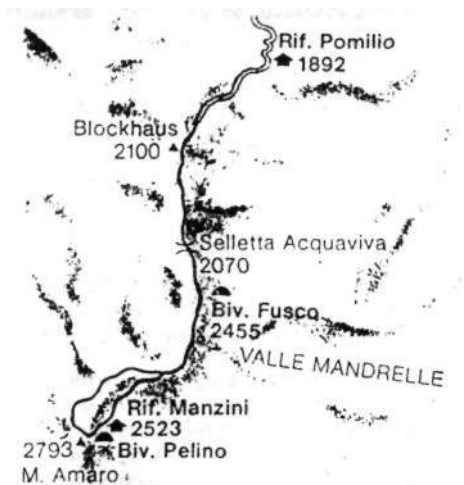
RAJKO SLOKAR

Že leta 1990 smo se v Planinskem društvu Nova Gorica dogovorili, da bo osrednji društveni izlet leta 1991 v Apenine. Načrtovanje, zbiranje podatkov in možnih prenočišč smo začeli že februarja. Toda julija smo bili še vedno skoraj praznih rok. Izjemi sta bili le sekcija CAI iz L'Aquile in podjetje Parco Nazionale d'Abruzzo, ki sta poslala zemljevide in prospekte. Poleg tega je tam večina planinskih postojank po 15. septembru zaprta in le redke imajo na voljo več kot 20 ležišč. Zato so prenočitvene možnosti tiste, ki narekujejo pohodniški program. Izleti v naravni rezervat Monte Maiella, na Monte Petroso v abruškem narodnem parku, najbolj južno točko društvenega pohoda (41 stopinj in 30 minut), pa še na Velino in Gran Sasso bi utegnili biti bolj zanimivi, če bi bile postojanke odprte v drugi polovici septembra in če ne bi bilo prenočevanje v njih dvakrat dražje kot v severni Italiji.

Čeprav sva bila vodnika za vzpon na Corno Grande formalno neprimerna, nama je poznavanje sposobnosti in lastnosti večine članov skupine dokaj olajšalo delo. Zanimivo je bilo prav to, da se večina že več let zapored udeležuje osrednjega društvenega izleta in tako so osnovne poteze skupinske dinamike in ekološke kulture bile predvidljive.

VALOVITA POT DO MONTE AMARA

Vremenska napoved ni bila prav nič obetavna, ko smo odpeljali iz Nove Gorice, v Mestrah z avtoceste zavili na državno cesto proti Chioggi in Raveni in se v Riminiju spet znašli na prijazni avtocesti. Sončno je bilo in za drugo

septembrsko soboto kar precej vroče. Pod Ancono so se začeli zbirati oblaki, pri Martinsicuru pa smo se zapeljali v Abruzzo, deželo, v katero smo namenjeni. V Pineti, južnem predmestju Pescara, smo se obrnili proti zahodu in se mimo Fare Filiorum Petri zlagoma vzpenjali proti Pretoru, prijaznem gorskem mestecu. Točno po dvanajsturni vožnji smo zvečer v rahlem pišu prišli do kampinga Maielletta nekaj sto metrov pod vršnim delom prelaza Lanciano (1400 m). Tu naj bi prenočili dvakrat. Namestili so nas po skromnih »hotelskih« apartmajih za šest oseb. Prenočišče je bilo tu cenejše kot v bližnji planinski postojanki Paolucci: v apeninskih planinskih postojankah so prenočišča dvakrat dražja kot v severni Italiji, verjetno tudi zaradi bogate zimske smučarske ponudbe. Celo noč je deževalo, toda ob 6. uri zjutraj nas

je sprejel avtobus brez dežja. Popeljal nas je mimo Rifugia Pomilio do konca ceste na široko parkirišče na sedlu pod vrhom Blockhaus (2100m), na katerem so ostanki burbonske trdnjave. Do Monte Amara je bila višinska razlika le 693 metrov, v resnici pa mnogo večja, saj je do vrha več spustov in vzponov. Spustili smo se po blagi strmini med borovničevjem do sedla Acquaviva na 2070 metrov v vzhodju istoimenskega masiva. Pri vzponu nismo sledili skupini 44 nedeljskih izletnikov iz Verone, pač pa smo jo po sprva označeni, a pozneje vse manj shojeni travni strmi stezi ubrali proti prve-mu zahodnemu vrhu. Tako smo skrajšali pot in obšli bivak Fusco, ki ga bomo obiskali na povratku, ter prišli na razsežne travnate in kamnite goličave.

Progasta rumeno-rdeče-rumena markacija ni prepričljivo usmerjala proti oddaljenemu vrhu. Številka 1, s katero je bila označena naša pot, je bila le redkokje napisana. V megli bi se težko znašli. Z oblastega vrha Focalone (2676 m), od koder vodi steza na zanimiv goličav Monte Acquaviva (2737 m) in od koder je širok pogled na Mt. Amaro, se steza spusti do Prvih vrat (Primo Portone) in se rahlo dvigne do vrha Pomolio. Od tu smo videli, daje Rifugio Manzini tik pod strmim, skalnatim in meliščnim severo-vzhodnim pobočjem Mt. Amara zaprt. Sledila sta še Secondo Portone in Terzo Portone. Proti jugu smo prečkali visoko ravnico Pescofalcone, šli mimo kraške kotanje, na dnu pokrite s snegom, v levem loku po kratki strmini prispeli na severni greben in se po slabih petih urah hoje znašli na vrhu Monte Amara (2793 m), drugem najvišjem vrhu Apeninov.

Z vrha Mt. Amara bi se lahko mimo Rifugia Manzini po stezi, označeni z osmico, spustili proti vzhodu po Vallonu San Spirito do vasice Fara S. Martino in tako opravili spust z najvišjo višinsko razliko v Apeninih, to je 2383 metrov. Toda te poti ni bilo v načrtu. Ob 16.30 smo bili vsi že v avtobusu, bolj psihološko kot fizično utrjeni od dolgega in dolgočasnega spusta, ki se je vlekel od bivaka Fusco.

Prva preizkušnja skupine je bila mimo.

ABRUŠKI NARODNI PARK

V turistično vasico ob jezeru Barrea znotraj narodnega parka Abruzzo z okrog 400 prebivalci in dvorano, ki ponuja 300 sedežev, v vas Civitella Alfedena (1200 m), smo prišli v ponedeljek nekaj po deseti uri - dovolj pozno, da smo v agenciji Wolf naleteli na zaprta vrata. Prenočišče bom uredil popoldne, sem si mislil. Stopil sem do muzeja, posvečenega abruške-mu volku in drugi favni, da bi dobil dovolilnico za vzpon na Monte Petroso (2249 m), najvišji vrh tega parka. Toda dovolilnica je bila v zaprti agenciji Wolf. Zadeva se je zapletla. Vendar

smo se dogovorili, da bo Lidija vodila skupino po poti prek Val di Rose do sedla Forca Resuni (1952 m), na katerem je zavetišče, last avtonomnega podjetja Parco nazionale d'Abruzzo, od tam pa bi se povzpeli na vrh. Sam bom še počakal dovoljenje in skupino dohitel.

Šele čez tričetrt ure se mi je z upravo parka uspelo dogovoriti, da gremo na vrh, ne da bi imeli dovolilnice.

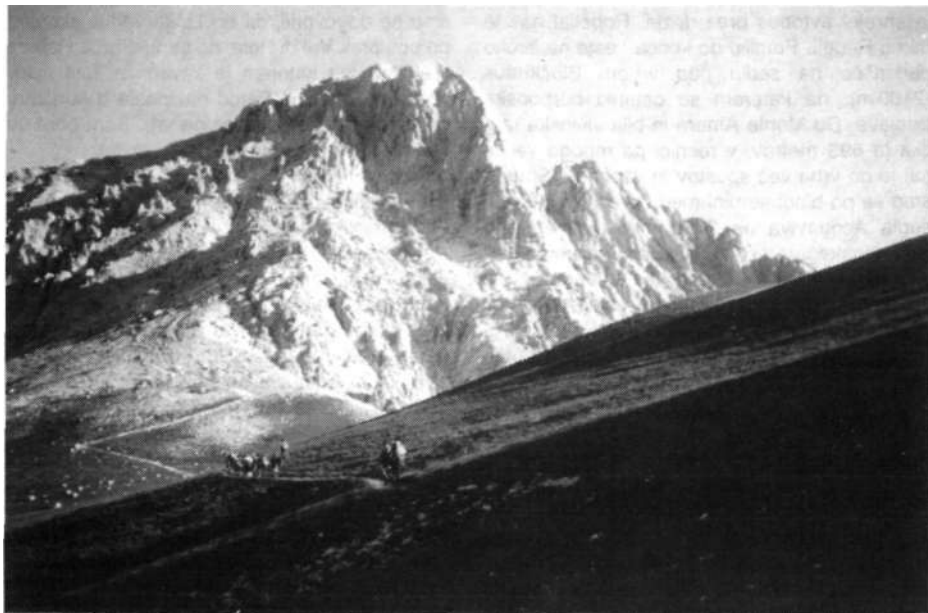
Pot do sedla Resuni je vodila po visokogorski dolini Val di Rose skozi gozd in nato na travnata pobočja, posejana s skalami, na katerih so se zbirali tropi gamsov. (Rupicapra pvraina ornata). Medvedov, risov, divjih mačk in apeninskih volkov pa ni bilo na spregled. Pred sedlom pa je še višje sedlo! Tri ure hoje je do sedla in nato še poldrugo uro do vrha in nazaj na sedlo. Kot da bi bili v Julijcih! Gozdna meja sega nekako do višine 1600 metrov. Odkar so leta 1922 ustanovili ta narodni park, tvorijo gozdovi, mešanica listavcev in iglavcev, 70 odstotkov površine celotnega parka. Gamsi so avtohtona vrsta in jih je nekaj nad 400.

Na gozdni meji je bilo še sončno in nekaj več turistov kot planincev. Zgoraj na sedlu pa nas je sprejela megla. Oblaki so se poigrali z »dovolilniškim« vrhom in ga občasno zapuščali, tako da smo lahko videli sosednje slikovite vršace. S sedla prek Valle Jannanghera je bilo videti izsek jezera Barrea in del istoimenskega mesteca.

V vasi, najstarejšem naselju Valalte, nas je Romano Crisci, solastnik agencija Wolf, namestil v prostornem »hotelu«, odprl kuhinjo in restavracijo in tako omogočil, da smo se takoj lotili kuharskih veččin. Pa tudi zaplesali smo ob glasbi Furlanove harmonike.

Z MONTE VELINA NA PLANOTO PEZZA

Masso d'Albo, vas na planoti južno pod Monte Velinom, smo zapustili v torek zjutraj. Namenili smo se, da prek vrha (2486 m) pridemo v široko gorsko dolino ledeniškega nastanka, podobno planeti, v Piano di Pezza (1500 m). Avtobus naj bi nas počakal med 17. in 19. uro ob vstopu v dolino ali višje, če je cesta zanj prevozna. Izmed dveh najtežjih poti na Velino smo si izbrali lažjo: petico. Označena je bila kot težavna in zahtevna in naj bi zahtevala pet ur hoje in 1592 metrov višinske razlike. Nekaj žlebov in prijemov ob prehodu planote v veličastno spletenost navpičnih sten - vse to je bila tehnična težavnost, ki smo jo zlahka obvladali. Steza se je izognila stenam in nas po jugozahodnem grebenu v sončno pobeljeni megli privedla na vrh po štirih urah in pol zmerno počasne hoje. Uživali smo v soncu, toda pravega razgleda ni bilo. Ob 14. uri smo zapustili vrh in sledili markaciji z oznako 1. Spust je bil enostaven po širokih grebenih in planotah. Toda smeri na

Corno Grande v sončnem jutru (Foto: Nada Pisk)

križpotjih so bile pomanjkljivo ali prav nič označene.

Tako je bilo na Monte il Bicchero kot Punta Trento (2220 m) in križišču Golle dell'Orso (2175 m) pod na zemljevidu neoznačenim 2271 metrov visokim vrhom. Številka na križišču ni bilo nikjer. Če bi bilo megleno ali deževno, ko ne bi mogli videti v daljavi na vzhodu makadamske ceste po sredini doline Pezza, bi gotovo zašli, pa čeprav smo imeli s seboj kompas - v najboljšem primeru proti zavetišču Sebastiani in si tako podaljšali pot za poldrugo uro. S Colle deirOrso, s katerega smo zadnjič zrl v veličastno samoto oblačnega Velina, smo se spustili do Capo Pezza (1535 m). Tu se začne (ali neha) planinska pot z oznako 1. Od tu smo ob cesti ob pogostih pogledih nazaj v prelestne barve poznega popoldanskega prodora sončnih žarkov skozi debele oblake hitro korakali slabo uro. Razporedili smo se v skupine na široki travnati ravnici in po dobrih štirih kilometrih hoje - dolina je dolga okrog 6 kilometrov - zagledali avtobus, ki ga je k nam usmerila »tekaška« predstraža.

Ne preveč utrujeni smo v L'Aquilli v campingu motela Panorama v mraku postavili šotore.

CORNO GRANDE NA GRAN SASSU

Po kateri poti naj se povzpemo na Vetto Occidentale (Zahodni vrh) na Cornu Grande?

To vprašanje me je grizlo že od začetka priprave, saj sem vedel, da imamo pred seboj nalogo, ki bi utegnila imeti zame kot novo pečenega vod-

nika in predsednika društva hude pravne posledice, če bi pri vzponu ali sestopu prišlo do nesreče. Ali imam za to težavno stopnjo pravo kategorizacijo? Formalno usposobljenega vodnika za težje pohodništvo na izletu nismo imeli, ker je pred izletom moral na zdravljenje. Torej bomo ubrali tisto pot, ki bo najbolj varna. Vreme nam je bilo naklonjeno, tako, kot smo si ga bili želeli. S prazne avtoceste - vodi proti severo-vzhodu - smo pri mestecu Assergi zavili mimo spodnje postaje vzpenjače, ki pelje do hotela Campo Imperatore (2135 m), proti vzhodu. Dober kilometer za smučiščem Campo Nevada v dolu Fossa Paganica smo po še vedno široki cesti zavili v levo proti vzhodu. Tedaj se je pred nami bahavo, v nebo zazrt in v sončnih žarkih odet, postavil apnenčasti mogotec Corno Grande. Bili smo na višini 1650 metrov na planoti Campo Imperatore in Vlado je parkiral avtobus na širokem parkirišču pred hotelom.

V »hostelu«, drugem prenočitvenem objektu ob parkirišču, mi je mlad mož zagotovil, da je na gori vse v redu, le na kamenje moramo paziti. S sedla Aquila, od koder smo za seboj na naši levi opazili zavetišče Ducca degli Abruzzi (2388 m, 25 ležišč) in pred nami na levo v široki apnenčasto skalnati dolini Campo Pericoli zavetišče Garibaldi (2236 m, 12 ležišč), nismo šli po trojki na levo proti sedlu Brecciaio in nato po zahodnem grebenu na Vetto Occidentale. Ne! Po tej poti se bomo vračali. Sledili smo stezi z oznako 4. Za sedlom Sella di Corno Grande smo se zagrizli v strmino do značilne in vpadljive skalnate gmote Sassone. Tu smo počili. Kmalu nato smo postali na grebenčku, kjer je na višini 2550 metrov steza 4 zavila na desno proti bivaku Bafle. Naravnost v vertikalni smo

začeli slediti zelenim trikotnikom. Proti vrhu smo plezali naravnost po ozkih počen in kamnitih in krajših stenah. Pot je vodila nekoliko desno od zimske. Dva prehoda sta bila druge težavnostne stopnje in na enem smo v oporo uporabili vrh. Vzpenjali smo se sprva v dveh skupinah, toda ko je postalo nevarno, da se na krajših delih sproži drobir, smo se strnili. Dva kamna sta jo ubrala po strmini, na srečo brez posledic. Preden smo prejahali krajši in strm grebenček, smo se odpočili na mestu, od koder smo uživali znan pogled na bivač Bafila, postavljen na desetmetrski široki polici. Oddahnil sem si, ker je bilo najhujše mimo.

Brez težav smo v dobrih treh urah in pol prispeli na vrh. Vreme je bilo res ugodno, tako po temperaturi zraka kot po razgledu. Naravnost pod nami na severovzhodni strani se je skrival septembrsko oskubljen, a zato toliko bolj nevaren ledeniški sneg Calderone. Razgledal sem se po okoliških vrhovih in se spomnil na vabljev prispevek **Andreja Stritarja** v prvi letošnji številki PV. Ne, Como Piccolo (2655 m) ni južno, pač pa severno od masiva Corno Grande!

Niti enega klina, niti ene pletenice ni na gori, na katero se je leta 1794 kot prvi povzpel **Orazio Delfico** iz Terama.

Sestopali smo po zahodnem grebenu, sledeč markacije 3 A. Ponekod je bilo nekaj prehodov 1. težavnostne stopnje, dvoje pletenic in nekaj klinov. Drobir na gladki vesini, ki se je grozeče spuščala v dvajsetmetrsko vertikalno s snegom ob vznožju, je narekoval previdne in izbrane stope. Pred koncem grebena smo zavili na desno in nato stopali po stezi, označeni s trojko. Na sedlu Brecciaio smo zagledali Monte Aquila, ob 13.45 pa smo bili pred hotelom. Z odmori vred je pot trajala šest ur. Četrta in najbolj nevarna tura je bila za nami. Zato smo v L'Aquila prišli veselo razpoloženi.

MONTE CAMICIA V CVETJU

Še Monte Camicia v pogorju Gran Sasso, pa si bom lahko oblekel navadno srajco. Škoda, da nismo načrtovali prečenje pogorja s severa proti jugu. Iz L'Aquile bi šli po avtocesti skozi Gran Sasso in se na severni strani peljali mimo turističnega kraja Isola deli' Gran Sasso do vasi Casale S. Nicolo. Tam bi sledili petici do zavetišča S. Nicolo (1665 m) in nato po trojki šli mimo koč Franchetti na sedlo Due Corni in od sedla na vrh bodisi prek snežišča Calderone bodisi po drugih možnih poteh. Z vrha do hotela Campo Imperatore pa nam je že znana pot. Višinska razlika pri časovno daljšem vzponu je okrog 2070 in ne le 780 metrov, kot jo je ponujala naša inačica. Pa kdaj drugič!

Še v temi smo pospravili vlažne šotore. Vračali smo se iz L'Aquile in v čudovito sinjem jutru na

znanem križišču spet uživali ob pogledu na Corno Grande.

Pogorje Gran Sasso se proti jugovzhodu nad južno ležečo planoto Campo Imperatore grebensko padajoče vleče v zračni črti celih 17 kilometrov. Zadnji vpadljiv vrh z južne strani je Monte Camicia (2564 m).

Sama trava. Le Fonte Vetica z zaprto logarnico in planinsko koč nas je sprejel z iglavci. Vodni izvir. Bilo je vroče, tako da smo se slekli, brž ko smo na stezi 8A po desetih minutah hoje zapustili gozd. Pot je vodila proti severu po senčnem grabnu in nato v soncu po travnatem grebenu do sedla Fonte Fredda (1904m), od tu pa po širokem travnatem slemenu do vrha Tremoggia (2331 m), kjer smo počivali in božali številne šopke planik. Strmina je bila blaga. Pod zadnjim, vršnim delom smo se znašli nad severno prepadno steno in nasproti značilne Pietre della Spia. Na jugu so našo radovednost privabljale glavna in številne stranske suhe kamnite struge, skupno padajoče proti jugovzhodu. Tu mora biti pomladansko taljenje snega in deževje kar živahno. Pogled na sever pa se spušča precej nižje v razgibane obljudene hribočke, podobne Goriškim Brdom. Na zahodu nas je s svojo bolj impozantno južno stranjo vabil M. Prena (2561 m). Severna stena M. Camicie mora biti zelo vpadljiva, toda pohodnikom ni namenjena.

Brž pod vrhom, tam, kjer se steza najbolj

približa prepadni steni, smo morali biti previdni. Nepravilna stopinja na drobirju bi utegnila koga potegniti v globino! Vračali smo se po stezi 8B po koritnem dolu Vallone di Vradra. Pogledi na kolonije retijskega maka in ivanščic ter redkejših kamnokrečev so zaustavljali korak, zlasti še naše fotografske trojice. Kaj ne bi - v septembru!

Ob 13. uri smo bili že pri avtobusu. Po štirih vzponih je bil peti neopazno hitrejši. Spremljevalec Angel je nergal, ker smo bili prehitri in zato ni mogel nabrati dovolj gob za skupno

večerjo v kempingu v Martinsicuru ob jadranski obali. Šotori so se posušili in tako je bila ena skrb manj.

Kopanje v Jadranskem morju je naslednji dan obogatil še ogled zgodovinsko bogatega mesta s 54000 prebivalci Ascoli.

Bili smo po naključju dosledni: v Novo Gorico smo po prevoženih 1830 kilometrih prispeli skoraj ob enaki uri, kot smo iz nje odšli, toda bogatejši za številne vtise in spoznanja ter telesno in duševno spočiti.

PRIČEVANJA IZ STARIH KNJIG, KI OPISUJEJO NENAČADNE ZGODBE

SREČANJA Z ZMAJI

V Švici je leta 1723 izšlo delo naravoslovca **Johanna Jakoba Scheuchzerja** »Itinera per Helvetiae alpines regiones«, v katerem povzema med drugim tudi svoje ugotovitve o zmajih (Draco Montanus). Deli jih v štiri vrste: krilate, brezkrile, breznoge in stonoge.

Nekaj pričevanj iz tistih časov:

»**Hans Trimer** iz Frumsna je pod prisego izpovedal, da ga je v gorah napadla črna zelena kačasta žival z mačjo glavo, dolga najmanj sedem čevljev; tudi **Hans Biiler**, član konsistorija, je na Frumsenbergu videl zmaja, »debelega kakor žrd, s štirimi kratkimi nogami in pol čevlja dolgo dlako«. Bonstettenski župnik **Butschlin** je izjavil, da je imel zmaj, ki ga je videl tudi njegov namestnik, na glavi krono. Na Pilatusu je v »globoki jami« prebival zmaj, ki je v okolici pobijal živino in je izmed dveh lovcev, ki sta ga nameravala ubiti, požrl enega izmed njiju: pogoltnil ga je »kar živega« s kožo in lasmi. Drugi je pokončal to grozno pošast in svojega prijatelja izrezal »še živega«.

Leta 1648 je podeželski oskrbnik iz Luzerna ponoči videl, kako je lesketajoči se zmaj iz neke votline sredi zelo velike pečine na Pilatusu zelo naglo švignil mimo njega in pri tem hitro mahal s krili. Pri tem so iz njega švigale iskre kakor iz železa na nakovalu.

Leta 1660 je deželnemu pisarju in praporščaku **Andreasu Rodunerju** na hribu pri Sargansu zastavil pot »strahotno velik zmaj, pokrit z ostrimi luskami. Na trebuhu je imel debele žile, zraven tega tri vatle dolg rep, na hrbtu pa je bil na gosto poraščen s ščetinami«.

Druge priče so slišale »grozljivo in nekako žalostno sikanje« in zelo natančno zaznale sapo, »ki je bila tako strupena, da jih je zrak, ki je vel od pošasti, oslepil, telo pa se jim je tako napihnilo, da so skoraj umrli« ali pa sta jih popadla glavobol in vrtoglavica.

Najbolj nenavadno je bilo doživetje nekega Luzernčana, ki je v gorah padel v »zmajev brlog«. Vendar sta bila prebivalca tega brloga

Kako škodljiv je gore-tex?

V nekaterih evropskih državah (kajpada tistih, ki so nekdaj pripadale Zahodu) so se pred kratkim začele živahne polemike, ali so gore-tex in temu podobne tkanine res tako velikanska pridobitev za ljudi, ki živijo v naravi, ali pa gre za snov, ki je zdravju škodljiva, dokler takšno oblačilo nosimo, in ki zastruplja okolje, ko jo hočemo s sežigom uničiti. Oglašajo se privrženeci in nasprotniki - in tako objavljamo eno od mnenj, ki ni nujno najbolj pravilno.

Gore-tex je folija iz snovi, ki je bolj znana pod imenom teflon, to pa uporabljajo pri posebno dobrih ponvah za kuho in peko, ko s tem obložijo notranjost lonca. Znano je, da je vdihavanje teflonovih hlapov škodljivo in je to lahko vzrok za pljučni edem, poleg tega pa se pri sežiganju tega materiala izloča flourovodik. Ali

NEPALSKI PRAZNIKI, LEGENDE IN TABUJI

KROG ROJSTVA IN SMRTI

DUŠICA KUNAVER

nadvse prijazna in dobro vzgojena, tako da mu nista storila nič zalega, povrhu pa sta ga silno prijazno sprejela, 'ga pahljala z repom in se gladila obenj z vratom'. Kljub vsej ljubeznivosti pa ta nestvora nesrečnežu nista pomagala, da bi zlezel iz jame in je moral proti svoji volji ostati v njej celih šest noseceev. Kadar ga je pestila lakota, je posnemal zmaja in je lizal 'slan sok, ki je mezel iz špranja v skalnati steni, tako imenovani zemeljski sok'. Sčasoma je vse to jelo vrlemu Luzernčanu presedati in ko sta zmaja ob prihajajoči pomladi začela lesti iz svojega prezimovališča in mahati s krili, je naš korenjak izkoristil priložnost in z vso močjo pograbil zverino za rep, tako da ga je potegnila za seboj iz jame, jo zajahal in skočil z nje na primernem pristajališču.

In ker se je možakar rešil po priprošnji presvete Matere, je naročil masno oblačilo, na katerem je dal izvesti vso dogodivščino; kljub temu je dobri mož, 'čigar želedec ni več prenašal človeške hrane', po dveh mesecih izdihnil.«

(Prev. F. V.)

so torej ogroženi tisti, ki sodelujejo pri proizvodnji gore-texa, ali se zmanjša kakovost zraka pri sežiganju oblačil iz gore-texa in ali je glede na to mogoče reči, da bi stare obleke iz gore-texa spadale med posebne odpadke?

V nemški tovarni Gore, kjer izdelujejo to tkanino, trdijo, da nastane folija iz gore-texa izključno tako, da material mehansko vlivajo v nitke, s tem pa naj bi ne bilo nobene nevarnosti, da bi prišlo do nevarne kemične reakcije. Ob tem proizvodno stalno nadzorujejo neodvisni nadzorniki. Naposled je tvrdka Gore prosila Batelle Institut iz Frankfurta, naj bi znanstveno ugotovil, ali lahko pride pri izdelavi in pri šivanju vlaken in tkanin iz gore-texa do vplivov, ki so zdravju nevarni. Znanstveniki so zadevo preiskali, ugotovili, da vlakna niso škodljiva za pljuča in svoje izsledke objavili kot znanstveno delo.

Zvezna uprava za varstvo okolja iz Nemčije je ugotovila, da pri sežiganju odpadkov iz gore-

Na svetu skoraj ni dežele, ki bi praznovala toliko praznikov kot Nepal. Enkratnost te himalajske dežele je tudi v tem, da tam prebivalci, ki so različne veroizpovedi, tako ali drugače skupaj praznujejo praznike te ali one vere. Večina Nepalcev pripada hindujski veri, na vzhodu in severu pa so budisti in nekaj muslimanov.

Nepal v svoji zgodovini ne pozna verskih bojev, saj se hinduizem in budizem v tej deželi nekako prepletata. Mnogi Nepalci celo priznavajo obe veri, saj je množica hindujskih bogov in njihovih podob tako številna, da se jim Buda oziroma Bude mirno lahko pridružijo.

Neki popotnik, kije v 19. stoletju obiskal Nepal, je zapisal, da je to »dežela, ki ima več bogov kot ljudi in več templjev kot domov«. To razmerje danes ne drži več, vendar je število praznikov, posvečenih raznim bogovom, kljub temu zelo veliko.

Prazniki v Nepalju so razporejeni po luninem koledarju, zato jih ni mogoče razporejati po datumih, ampak le po mesecih.

V Vestniku pričenjamo zapis o teh praznikih z marcem; februar, marec in april so poleg oktobra in novembra tisti meseci, ko Nepal v pred-pomonsunskem času sprejema največ obiskovalcev.

Razlagam najpomembnejših nepalskih prazni-

texa v resnici nastaja fluorovodik, ki pa ga je mogoče nevtralizirati z zelo preprostimi postopki. Navadne kose takšne obleke je torej mogoče brez posledic za človeka ali okolje preprosto sežgati. Če pa gre za večje količine, zvezna uprava vendarle priporoča, naj bi se sežigalci prej posvetovali z ustreznimi službami, da bi »rešili tehnične probleme«. Sicer pa naj po mnenju te uprave gore-texa ne bi uvrstili med posebne odpadke.

V tovarni zdaj načrtujejo reciklažo te tkanine (kot sicer načrtujejo reciklažo sintetičnega tekstila nasploh), kar naj ne bi povzročalo nikakršnih tehničnih težav. Tovarna Gore že organizira široko mrežo za sprejem odpadkov iz gore-texa, ki jih bodo reciklirali. Tehnični problemi so menda že urejeni; ta čas tvrdka organizira prevzem odpadkov, kar se bo najprej začelo v Nemčiji, potem pa še v nekaterih drugih evropskih državah.

Šiva - Uničevalec in hkrati bog ponovnega rojstva

kov bodo v naših člankih dodane legende in tabuji, ki jih je dežela pod Himalajami vsa polna.

Čeprav novi čas tudi v Nepalju dela svoje in rujši stare šege in navade, naj jih obiskovalec Nepala vendarle pozna. Tako ne bo nehote, iz nevednosti, žalil domačinov, ko bo nemara prišel v to deželo. Ne le Katmandujska kotlina, tudi odmaknjene himalajske doline skrivajo v sebi svojevrstno, prastaro kulturo.

*Naši prispevki so vzeti iz knjige **Dušice Kuna-
ver** »Nepalski pazniki, legende in tabuji,« ki je
zdaj v pripravi ta tisk. Konzultant pri knjigi in pri
člankih za Planinski vestnik je **mag. Asvvin
Shrestha**.*

FEBRUARJA JE TIBETANSKO NOVO LETO

Tibetansko novo leto je predvsem družinski praznik. Središče verskih dogajanj je stupa Boudhanath, ki stoji kakih osem kilometrov iz Katmanduja. Boudhanath je ena od največjih budističnih stup na svetu. V svoji sredi hrani kosti Kašapa Bude, enega od Bud, ki je predhodnik Gautama Bude.

Stupa Boudhanath je središče tibetanske kulture v Nepalju, kraj, kjer živi čini lama, najvišji lama tibetanskih budistov v Nepalju.

MAHA ŠIVARATRI - ROJSTNI DAN ŠIVE

Na Šivov rojstni dan se verniki od blizu in daleč zgrinjajo v templju Pašupatinat vzhodno od Katmanduja. Pašupatinat je drugo ime za Sivo, tempelj Pašupatinat pa je največji in najstarejši tempelj v Dolini; Nepalci namreč Katmandujsko kotlino imenujejo kar Dolina, saj je to edina velika dolina in deželi najvišjih gora.

Šiva je eden od treh bogov hindujske veroizpovedi. Poleg Brahme - Stvarnika in Višnuja - Ohranjevalca je Šiva - Uničevalec, a obenem bog ponovnega rojstva, vse pač v krogu rojstvo-smrt-rojstvo. Šivovo orožje je trisul-trizob in bik Nandi je njemu posvečena žival. Šivova soproga je Parvati, ki ima mnogo podob - od pozorne soproge Parvati do krvoločne Kali in vmes jih je še cela vrsta. Tudi Šiva ima - tako kot vsa hindujska božanstva - mnogo podob, dobrih in zlih.

Tempelj Pašupatinat stoji ob sveti reki Bagmati. Ta odnaša pepel mrtvih, ki jih hindujci zažigajo na posebnem mestu ob templju. Nehindujcem je vstop v svetišče prepovedan. Dan praznika Maha Šivaratri je tudi dan obrednih kopeli v sveti reki Bagmati.

VESELI PRAZNIK HOLI ALI FAGU

Holi, ta veseli praznik, ki pomeni prihod pomladi, praznujejo Nepalci v času polne lune v marcu mesecu.

Najimenitnejša zabava praznika holi je škropljenje z obarvano vodo in prahom različnih barv. Tarča so prijatelji, znanci, sorodniki in - mimo-idoči. Zato naj bodo obiskovalci Nepala tega dne previdni!

Središče praznovanja je trg Basantapur pred staro kraljevo palačo v Katmanduju. Na tem trgu je stolp Dasantapur. Z njega so menda kralji rodbine Malla, preden so sedli h kosilu, gledali po mestu. Želeli so vedeti, ali se kadi iz vsake hiše - ali se torej kuha kosilo v vsakem domu in torej nihče v kraljestvu ni lačen.

Čas vladanja rodbine Malla pomeni čas razcveta nepalske umetnosti in arhitekture. V 17. stoletju so pod dinastijo Malla zrasli stoteri templji po Dolini. Kralji Malla so imeli lastno kovnico denarja in lastno vojsko, in sicer vse do leta 1768, ko je prišla na oblast dinastija Šah, ki je na oblasti še danes.

Iz te nepalske kuhinje se že kadi

LEPOTA KRONIC IN TELOHOV PRI JELENOVEM STUDENCU

PETER VOVK

Osepljeni stopamo z zadnjega dela poti v morje svetlobe. Jelenov studenec nas sprejeme v svoj čist pomladni objem. Sonce prijetno greje. Petje ptic je svetlo in vzvišeno. Kronce čarajo med razcvetenim snegom prikupno podobo hrepenjenja pomladi.

Poslušam šum tople gozdne zemlje. Sreba sneg, topi se, iskri med biseri. V obrobju smrek se še ni raztaljal sneg. Breg poganja kronce in telohe. Snežnice se belijo ob rahlo zarisani stezi. Tajajoči se sneg je ves v trepetajočih lučkah.

Javor je še ves gol. Zakrpan do tal je videti kot star berač. Bukev pri koči je očistila zima. Na preperem snegu ležijo lišaji, preperale veje, vejice, listi, okleščeni žir in bobki srn. Vmes so sledi živali in ptic. Smreke pri studencu je očistil veter, iglice leže na tleh.

Zrak je poln ptičjih glasov. Taščica odpira kljunček, boči grlo, steguje vrat in poje. Omamljena od sonca išče čebela prvo cvetje. Leskov grm ne ve, kaj sosednji grm sanja o pomladi. Velika sinica se oglašča: cicifuj, cicifuj! Pesem drozga me prevzema, med drevjem sladka se razliva.

Okoli razcvetenega snega zeleni trava. Veliko nasprotje: zima - pomlad! Diše drevesa, stebila, grm in trava. Listi skritih vej še spijo, le popki se napolnijo v žarkih sonca. Petje ptic je svetlo in vzvišeno. Zdi se mi, da stojim na majhnem otoku, v zlati svetlobi in modrem sijaju neba.

Koča pri Jelenovem studencu na Mestnem vrhu nad Kočevjem

Kronce, snežnice in telohe čarajo med spomladanskim snegom prikupno podobo hrepenjenja pomladi. Sence smrek rišejo po snegu nazobčane piramide. Srce bije mirno in tiho. Kar je v dolini težko, je tu gori preprosto in jasno. Pozabim na žalost in razočaranja. Moja duša plava olajšana in sproščena nad vsemi duhovnimi prepadi zemeljskega življenja.

Prevzema me lepota kronic, telohov in snežnic s svojim neminljivim čarom. Rad imam to podobo. Imenujem jo »Zgodnja pomlad pri Jelenovem studencu.« V dolini je že vse v zelenju in cvetju, tu gori pa so še velike zaplate snega. Pomlad počasi prodira v ta hribovski svet.

Po dolgi, mrzli zimi se spet vračam v tvoje naročje, siva koča iz brun. Ne čutiš več, da si bila celo zimo sama. Nič ne maraj zato! V vsaki moji besedi - pozdrav tebi velja! Zdaj sem tu gori pri tebi, Jelenov studenec, kot omočen od dobrega gozdnega zraka. In spet je tako domače v tvojem objemu.

Vse je tu gori ostalo še preprosto, naravno. Vesel sem med temi drevesi, grmi in skalami s spominom, ki se povsod spreha z menoj. Zdaj mi je bolje to zgodnjo pomlad, ko sem v mesecu marcu priromal sem k tebi, siva koča iz brun, Jelenov studenec.

Pri tebi je praznik. Nasmejani me gledajo mladi in stari obrazi. Harmonija let, misli in čustev. Vse je mladostno razpoloženo, govorico je slišati kot pesem. Pred kočo plešemo in rajamo. Harmonikar zaigra nekaj domačih spomladanskih pesmi.

Kako lepo je tako snidenje v hribih! Ti medsebojni pristržni odnosi, domislice in ples. Nič ne sprašujemo. Pozdravljeni, stari znanzi Jelenovega studenca! Nastala je skupnost prijateljstva, ki ne mine tako hitro.

Spočita, živa in topla nas sprejme koča PD Kočevje pri Jelenovem studentu v svoj objem. Danes praznujemo, rajamo, in uživamo. Naše snidenje je vsako leto bolj pristržno, ljubo in drago. Je kot kronica, cvetlica Jelenovega studenca. V zgodnji pomladi med razcvetenim snegom, belim biserom, ki ga ni v dolini.

Bajno občutje doline Jelenovega studenca in ves njen čar vdirata vedno znova v naša srca. V temno zelenih plaščih nas gledajo zasanjane smreke, v sivo oblečene bukve. Jelke, iglice na vejah počesane na dve strani, mahajo v pozdrav. Ta pozdrav pa ni vsakdanji.

Čudovito vzdušje. V svetem veselju čistih višin rajamo naprej. Govorniki se vrstijo drug za drugim. Pregled častne čete opravi mali Lojzek. Čas mineva. Malo še posedimo v kuhinji ob dobri črni kavi. Srebljemo počasi, da bo dalj časa ostal dober okus v ustih.

Čas odhoda je. Šoja sedi na bližnji veji in nam vzklika. Gozd zveni od mnogoterih glasov, ki ga polnijo z radostnim nemirom. Koliko uka in vriska! Ščinkovci gostole, drozg dodaja svoje. Taščice zvončkľajo iz vrhov dreves. Za cel orkester je ptičjih glasov. Poslavlajo se od nas izletnikov.

Vračamo se po rahlo zarisani stezi, ki se vije skozi grmovje. Kako prijetno je hoditi po listju med skalami in kamni! Nežno drgeta večerna svetloba, vsa zlata se utrinja skozi veje.

ln vendar zdaj glasovi in drevesa kličejo naša imena, ko se poslavljam. Mehki glas bokajočega srnjaka odmeva po gozdu v pozdrav. Slast je poslušati, kako se vrača odmev od skal in skalnatih blokov. Hodimo po prastari lepo speľjani stezi. Nešteto generacij je že hodilo tod. Še malo in znajdemo se pod znožjem hriba. Nemir asfalta spet udarja na uho.

Fudžijama - gora odpadkov

Gledano iz velike daljave ni Fudžijama zadnja leta in desetletja izgubila čisto nič svoje lepote in čistosti. Če pa si goro pogledamo nekoliko pobliže, se pokaže čisto drugačna slika. Tisoče turistov se vsak dan vzpenja po njenih poteh proti vrhu ugaslega vulkana in pušča za seboj precej več kot samo sledove čevľjev. Nešteto plastičnih steklenic, ostankov papirja, praznih pločevink od pjač, celo odsluženih prenosnih radijskih sprejemnikov, baterij in zarjavelih delov biciklov je ob tamkajšnjih gorskih poteh. Iz nekoč svete gore, na pobočja katere so smeli stopiti samo budistični menihi, je nastalo odlagališče smeti, na katerem vlada vzdušje kramarskega semnja. Brezskrbno obnašanje turistov, ki odmetavajo odpadke, povzroča društvu »Ohranimo Fudžijamo čisto« vse večje skrbi. Po podatkih tega društvaja je približno 3,6 milijona obiskovalcev lani tod proizvedlo kakšnih 140 ton smeti. Največji kup smeti je tisti, na katerem je tri milijone praznih pločevink coca-cole in piva. Samo v lanskih poletnih mesecih juliju in avgustu so statistiki zabeležili pove-

MINIATURA

POMLADANSKA HVALNICA

MIRKO PERKO

Nenavadno toplo je bilo zadnje zimske dni in njive kažejo prebujenost bližajoče se sezone. Oči mi begajo po nižjih zasavskih vrhovih, ki nimajo več belih čepic; le Menina deluje nekako otožno, kot da jo motijo pege snega. Veličastna hrepeni po toplem objemu sončnih žarkov, ki že burno objemajo planino Golico, na kateri je živahno kot vedno med tednom. Delo preganja ljudi in kdo bi se mu upal upreti.

Sprehod skozi čas in lepoto zmoti brnenje traktorja s polno prikolico gnoja, ki juriša po strmih pobočjih. Nenavadno hraber je videti.

Pot se počasi dviga po požganih pašnikih in nas vodi ob prelepem smrekovem nasadu, dolgem kakih dvesto metrov. Kar strese nas oster zrak, ki ga srkajo pljuča.

Ob darilih narave se nagradimo z daljšim počitkom: le kam bi brezglavo hoteli. Tudi spomladanske cvetlice kukajo iz zemlje in se šopirijo z lepimi cvetovi. Najbolj veseli smo trobentic, ki se kar ponujajo - pa zaigramo nanje.

SAM PROTI CILJU

Oho, tudi sneg nas pozdravi!

Čez čas začnemo stopati po belini. Čevľji se vse bolj ugrezajo in Ciril prvi iz izkušenj spozna, da ta obutev ni primerna za takšen moker sneg.

»Domači škornji ostanejo nepremočeni,« pravi in prijetno nežni sončni žarki poplešejo po njegovih brkih. Je pa res prava prleška korenina planinstva in uživa v vsakem kotičku narave! Pot postane pretežka tudi za Viko.

Tenka skorja, moj zaveznik v senčnem gozdu,

čanje števila obiskovalcev za več kot osem odstotkov. Dan za dnem je bilo takrat na strminah te gore približno 20000 turistov.

Gorsko vodništvo ni izumrlo

Kakšnih dvajset gorskih vodnikov se je zbralo na prvem simpoziju za gorske vodnike v švicarskem Grindelvaldu, na katerem so razpravljali o gostu in gorskem vodniku. Osrednji referat je imel *Max Andris*, ki se je postavil v vlogo vodnika in vodil svoje kliente po gorah, da bi spoznal različne tipe klientov, ko je pripravljaj referat. Hotel je ugotoviti, kako naj bi se gorski vodnik obnašal do različnih tipov klientov, da bi bila tura uspešno opravljena in da bi se gostje zadovoljni vrnili domov z uspešno opravljene ture. Drugi referenti so govorili o podrobnostih v razmerjih med vodnikom in gostom, vrsta primerov pa je bila ilustrirana z diapozitivi. Na večeru z diapozitivi in filmi so sodelovali predvsem gorski vodniki, pa tudi gostje, ki so povedali marsikatero svojo izkušnjo.

postane pretežko breme tudi za moje čevlje, ki jim na odprtem svetu zmanjkuje moči, da bi se uprli prodornosti nasprotnika.

»Imam te!« si govorim, ko v daljavi zagledam najvišjo, z lesom obito točko. Mahnem jo skozi gozd, a zameti me vsrkajo vse do pasu. S težavami se ponovno skobacam na noge.

Oblaki postajajo vladarji narave, zaviti v skrivnosti, in ne dovolijo pogledom proti že osvojenim vrhovom.

V samotni tišini odmevajo utrujeni koraki na

stolpu Vivodnika; le trdna volja jih je pripeljala do cilja. Spet sem sam nekje visoko, kot že velikokrat; sam s svojimi mislimi po še neosvojenih vrhovih in s hrepenenjem ptice, da bi nekoč... jadrala v dolino.

V Cirilovih očeh je zažarela sreča uspeha njegovega učenca; bukovo listje je prepevalo pesem, ki je bila glasnejša od petja v mojih čevljih.

Pesem sem odnesel domov in željo v srcu, da jo zapojem vsem tistim, ki oklevajo pred lepotami naših gora.

HUMORESKA PLANINSKEGA VESTNIKA

SILVESTROVO BLIŽE NEBU

ALEŠ POTISK

Zgodnjedecembrskega dopoldneva sva z Darkom sedela ob dvojni kavi z mlekom in se dogovarjala o tem, v katero kočico bi šli preživeti najbolj noro noč v letu. Take razprave pa so dolge in naporne, tako da je bilo potrebno vmes tudi kaj prigrizniti. No, krog koč, ki bi bile vredne našega obiska, se je zožil na Kočo na Loki pod Raduho, Frischaufov dom na Okrešlju in Kočo na Jami pod Ojstrico: ker so blizu, ker so na lepem kraju in ker so ljudje tam v redu. Pa je na koncu obveljala Ojstričina varianta: ker je blizu, ker je na lepem kraju in ker so ljudje tam v redu.

Zbrala se nas je taka pisana družčina, da bi nas Noe gotovo vse skupaj vzel na barko, misleč, da smo različne živalske vrste. Rezervirali smo si prenočevanje in vsak po svoje čakali na 30. december, dan odhoda. Štos pa je bil, ko sva z Matejem tik pred zdajci vsak na svoji strani vrtela telefon, da bi se povabila na silvestrovanje. Ko sva se le dobila, sva ugotovila, da sva oba imela isto v mislih. Ne trdim, da obstaja telepatija, verjemem pa lahko, kajne!

30. decembra smo se več ali manj brez zapletov znašli v Logarski dolini (razen Mateja in njegove posadke, ki so nam kasneje, kot boste videli, še barvali lase v prezgodnjo sivo barvo). Vreme je bilo takšno, kot bi ga sami naredili. Lepo smo se oblekli, najedli, napili in šli počasi gor. Izbrali smo pot od Doma planincev, avtomobile pa smo pustili pri Planinskem domu. Lepo se je bilo za začetek sprehoditi čez tisti prelepi tra vnik pri Plesniku, kjer poleti teče lepa bela cesta, ki je bila sedaj zasnežena, poledenela in zelo drsna. Tuje Matjaž ugotovil, da so njegovi čevlji res usnjeni, da so podplati res gumijasti, da pa so že popolnoma gladki - tako gladki, da še po ravnem ni šlo; kaj bo šele navkreber! Toda Matjaž se ni dal motiti. Iz nahrbtnika je pričaral nekaj, kar je imenoval dereze. To so bile nekakšne rahlo nazobčane podkvice, ki so se

dale nekako pritrditi na čevljevo peto. Matjaž je potem s temi čudnimi derezami korakal zelo ponosno in zanesljivo še naslednje štiri korake, ko so se dereze nenadoma zasvetile v soncu pol metra nad zemljo, ker je Matjaž pogrnil po tleh z nahrbtnikom in seveda derezami vred. Da še ni povsem pogruntal tehnike hoje, nas je potolažil.

Kmalu smo pri Domu planincev zavili čez cesto prek mostu in med drevje, kjer se pot prične kar hitro vzpenjati. Bila je res lepo prehodna, čeprav tu in tam neprijetno poledenela, saj so ta pobočja pod severnimi stenami lep del zime vseskozi v senci. Sonce je prepoševno, da bi vrglo svojo luč življenja po ledoplazečih se smrtnikih. Zato pa je kelih duše s sladkim vinom napolnil pogled proti Brani, Turški gori, Rinkam in Mrzli gori, ki pa ni bila videti prav nič mrzla, saj se je v soncu bleščala, kot bi ujela sonce samo in se sedaj gizdalinsko kitila z njegovim perjem.

Kako se tele prabiti razumejo med sabo! Sonce brez zasneženih ali pa s cvetjem in ruševjem okrašenih strmin naših najlepših gora na svetu je le žareča krogla, ki daje živeti, ni pa sama po sebi lepa. Ko pa gora in sonce drug drugega vpijeta in se dopolnita, nudita ubogim ljudem toliko lepega in dobrega in od sreče dušo trgajočega, da so res ubogi tisti, ki tega sveta in teh čustev ne poznajo in zato tudi ne razumejo.

Kar s silo je treba odtrgati oči in misli in jih prestaviti nazaj na pot, ki poledenela zahteva pazljivost. Slapovi ob poti nad in pod potjo in prek poti so bili lepo zeleno modro zaledeneli. Poleti človek tu niti sluti ne, kakšne umetnije zganjata pozimi voda in mraz. Še en primer, kako zna narava vse povezati - človek pa se na vso moč trudi, da bi to čudovito vezanino na silo uničil.

Darko, Olson in Klavdij so tu pohiteli naprej, ker bodo morali še enkrat nazaj po pijačo, ki bi čez noč mogoče zmrznila, česar pa pristni Štajerci seveda ne prenesejo. Drugi pa smo šli bolj

počasi in bolj varno. Prav zabaven je bil pogled po obrazih naše družčine. Nekateri so res dajali videz pogrebnikov na zdravstvenem zborovanju. Morali bi pa videti Matjaža in njegovo pot v megaderezah! Si predstavljate človeka, ki hodi v niti malo položno pobočje navzgor po petah in z nahrbtnikom na ramenih? Njegove dereze primejo, kolikor pač primejo, le na petah, prednji del podplatov pa je še vedno gladek kot Bučarjeva pleša. Zato se naš Matjaž odloča za kaj čudno pot: dva koraka naredi počasi in stežka po petah naprej, en korak hitro in zlahka po riti nazaj. Pri vsem tem molči kot zalit in molče trpi, mi pa umiramo od smeha. Morda nam bo kdo očital nepremišljenost in hudobnost, ko bi se vendar lahko zapeljal tudi v večnost. No, tako hudo le ni bilo! Sploh pa vam tudi pri preburni noči v postelji lahko pade s stene slika za vrat, pa zato ne hodite seksat pod posteljo (verjetno).

Matjaža in njegovih spodsrsavanj smo se navadili, saj sploh ni jamral, dokler mu ni pri enem od takih padcev iz nahrbtnika padla steklenica viskija in se podričala po snegu navzdol, da je zagnal vik in krik: »Jeeezusss! FlaaašaaaU Drži jo! Primi jooo!!!« Mi pa smo se kot zmešani metali na pomoč. Flaši seveda. Drugi Matjaž jo je s pravo vratarsko parado le ulovil in preprečil tragedijo.

Oderezjeni Matjaž pa je šele tedaj zamišljeno premeril Silvove noge, obute v navadne teniške, ki so do sem čisto v redu služile namenu, potem pa je sezul čevlje, jih z derezami vred počil v nahrbtnik, se obul v teniške in povsem varno prišel do kočice.

Oskrbnik Tomo nas je lepo razporedil po ležiščih, nakar je možki del zgrozen ugotovil, daje celo dovolj prostora. Si lahko zamislite večjo nesrečo, kot je ležati na skupnih ležiščih med dvema mladima, čednima dekletoma (povsem po naključju, seveda), da pa je dovolj prostora in da sploh ne obstaja vsesplošna in celo nujna potreba po stiskanju? Groza, da se bog usmili! Kasneje se je kljub temu nabralo dovolj ljudi, da so se stvari za silo normalizirale. Preoblečeni pa lačni in žejni smo se potem spravili v kočico za mizo.

Medtem se je zunaj stemnilo, temnilo pa se je tudi meni pred očmi, in sicer od skrbi. Matej, Nataša, Tina in Sergej so namreč šli za nami od doma, pa jih še ni bilo, čeprav bi se Matej, kolikor ga poznam, sedaj moral že drugič trezneti nekje pred kočico. Pa tudi Darka, Oisona in Klavdija še ni bilo. Po trdi temi sva jim šla z Majo naproti, da smo se potem našli in skupaj pripraskali tistih nekaj metrov do kočice.

Duš se je nato spomnil, da je zraven verjetno marsikdo, ki je v tej koči prvič, pa ga bo zato treba krstiti. Hitro smo sestavili ekipo: sodnika, rablja, biriča in vso drugo kaznujočo družčino, napravili seznam obtožencev, določili vprašanja

in udarce za nepravilne odgovore. Udarce je bilo seveda mogoče odkupiti s pijačo in tako se je nabralo piva, da je do jutra trajal hud boj s steklenicami.

Za silvestrsko noč smo ob mraku pripravili lep kres iz samih smrekovih vej in debel. Smreka vendar močno gori, kajne! Potem smo napolnili mize z najrazličnejšimi dobrotami v trdem in tekočem stanju, od nekod so se prikazale kitare, kočica se je dodobra napolnila in pričelo se je hrupno in veselo praznovanje. Kot ena družina, ki se pozna že vse življenje, smo čakali polnoč. Ko pa je odbila, smo pohiteli ven v mrzlo, srebrno noč, pod milijone zvezd in ob kres, ki kljub olju in trudu ni in ni hotel zagoreti, tako da smo ga zakurili šele naslednji dan. Soški je skoraj ponorel od jeze, saj je skoraj ves kres sam postavil. Vso noč smo potem še noreli in zganjali oslarje.

Seveda pa podnevi nismo le posedali in kradli bogu časa. Olson se je odločil, da bo poskusil pripravskati na Ojstrico, pa je pod Škarjami zavil preveč v levo, kljub temu prišel na greben, pa potem na moč lačen in žejen varno sestopil. Nekaj nas je stopilo do Škrbine (to je tista zarezka med Ojstrico in Krofičko, kjer teče znamenita Kopinškova pot na Ojstrico). Slava bodi čistim zimskim razgledom brezoblačnih dni! Ata Grintovec in mama Skuta sta pazila na tri hčere Rinke, ki so se v soncu igrale nad Okrešljem, na drugo stran pa na kraljestvo Robanovega kota s kraljično Ojstrico, kraljem Križevnikom, vazali Krofičko, Utami in Strelovem, pa trdnjavo Raduho, ki je s te strani res mogočna, da človeku sapo vzame. Pa tudi daljne Visoke Ture s svojimi tritisočaki so se videle kot na dlani.

Ob takih trenutkih bi najraje vsem ljudem kar takoj povedal, kje so stvari, za katere se splača živeti, ker me stiska v grlu, da bi se drl in tulil in po glavi skakal, če ne bi navpično spodaj na to komaj čakal Robanov kot. Pa sem zato raje kolikor toliko na miru in tiho.

Tudi ne kaže vsem ljudem razlagati vsega tega, ker bodo pridrli sem gor in vse te lepote potopili v spomine. Nekateri si že privoščijo vsake toliko časa teorije o žičnicah na vrhove, pa o helikopterskih prevozih, zobatih železnicah, pa o tem, da Triglavski narodni park nujno potrebuje avtocesto za povečan dotok turizma. Čudno, da se ne spomnijo, da bi v stene nabili še table 100 krat 10 metrov z napis: Ojstrica, Planjava ..., da bi turistom iz žičniških kabin bilo že na prvi pogled vse jasno. Upam samo, da jim s tem nisem dal ideje.

Svoje skrbi pa hitro prestavim na drugo mesto. Piha namreč tako svinjsko, da sem trd kot na prvem plesnem tečaju, pa še Matej bi rad napravil dobre fotografije in zato nekaj vrvo vodi po sneženi ostrini, pa veter piha v močnih sunkih, da bi se prav lahko preravnotežil dol v

Robanov kot. Tina postane zaskrbljena in mu naroči, da naj vsaj fotoaparat vrže na to stran, če bi že zdrsnil.

Pri sestopu smo se zopet obnašali zelo različno. Z Matejem sva se spomnila prvomajskega Turškega žleba in sprehodila svoji zadnjici prek skokov in poledenelih plošč, tu in tam tudi po zraku. Nekateri pa so sestopali lepo počasi in previdno, kakor je tudi prav.

Zelo neprijetno meje presenetilo, da sem moral tudi pozimi ob poti naleteti na plastične odpadke, ki jih neka svinja pač ni mogla prebaviti in jih je pustila kar tam. Enkrat bom enega na gobec! Kaj res nekateri ljudje ne spoštujejo prav nobene reči več? Nikomur ne pade, recimo, na pamet (hvala bogu!), da bi nosil svoje smeti v cerkev: če že zaradi drugega ne, potem vsaj zaradi spoštovanja do vernikov. Pa saj sem tudi jaz nekakšen vernik in so planine moje svetišče! Zato pazite, ker bom enkrat res enega na gobec!

Morda bo sedaj kdo rekel: »Poglej ga, tale nam pamet soli, ko pa se že na prvi pogled vidi, da hodijo samo pit pa se dret v hribe!« Pa ni tako, veste! Resnica je v tem, da je treba članek, če hočete vsaj malo s humorjem začinjenega, popoprati pač tudi s takimi stvarmi. Drugače pa smo le študentje s plitvimi žepi, ki se jim je zaradi planin že v rani mladosti zmešalo. In od takrat je naše življenje sestavljeno iz dveh obdobji: iz hoje po hribih in iz čakanja na hojo po hribih.

Pa tudi ni čisto vedno planinec kriv, če mora spiti kakšno pivo (pre)več. Tako kot tisti planinec, ki je, sedeč lepo na soncu pred kočo, začuden ugotovil, da mu oskrbnik ravnokar prinaša kar tri piva. In mu reče: »Ampak jaz sem naročil samo eno!« Oskrbnik pa se jezno obrne in zarobanti: »Prekleto, spet ta odmev!« - Ko bom pa pisal o stanju poti in varoval in o vzrokih za slabo kvaliteto odpiračev za ribje konzerve, takrat bom pa resen!

Soški nam je potem zvečer povedal, kje je doma, rekoč, da so pri njih taki hribi, da fižol z mitraljezom sadijo, krompir pa z minometom. Pa tudi njegova sestra, ki je pred kratkim šla prvič v mesto, je z eno nogo hodila po pločniku, z drugo pa po cesti, da je sploh lahko šla naravnost.

Prehitro so minili tisti štirje dnevi. Sovražim trenutek, ko se je treba posloviti od planin, pa čeprav le za kratek čas. Človek vedno pusti košček sebe tam zgoraj. Ni čudno, da sem potem tako suh.

Zahvalili smo se Tomu in šli v dolino. Matjaž je zopet padel, enkrat prav virtuosno, rekoč nato: »Mater, tak sn se stegno, da sn si podplate vido!« Sicer pa smo vsi hodili bolj m/ahavo in majavo ter spotoma objemali drevesa. In to kljub temu, da nam je Tomo dobršen del prtljage naložil v korito in jo z žičnico poslal do ravnine.

V Logarski pa smo plegli od smeha, ko je neka na debelo prepleškana in v krznen plašč oblečena, pa v škornje s peto obuta dama poizkušala jahati konja po travniku pri Plesnikovi domačiji. Tole pišem mirne duše, ker upam staviti, da ne bere Planinskega vestnika.

Pa se nismo dolgo zadrževali. Po kontroli voz-nih kart smo se Helena, Polona, Darko in jaz naprtljajili v Darkovo katrco in med posluša-njem **Andreja Šifrerja** odvijugali proti Koroški, kjer je bilo treba odložiti Polono, se ustaviti še pri Evi in Aniti, da bi potem še po svetlem bili doma, ker Darko nerad vozi po temi. Ampak iz hiše na Koroškem ne boš prišel, ne da bi prej snedel metra klobas in kile bifteka. Stvar se je tako zavlekla, da sem bil doma šele naslednji dan.

Bilo pa je res super. Matej pravi, da ob letu vsaj ne bo treba več razmišljati, kam na silvestrovanje.

Dolžan sem še pojasnilo zaradi poplave imen. Dvajset glav je štela naša čredica, pa še na to sem pazil, da sem uporabljal skoraj povsod prava imena in Darku nisem pravil Ecipenter (ne Epicenter, kar bi bilo še nekako logično). Sicer pa je nastanek tega vzdevka tudi planin-skega izvora in če Darko ne bo priden, se prav lahko zgodi, da bo na to temo nastala še ena zgodbica.

odmevi

Prispevek za krajinski park Logarska dolina

Logarska dolina je najslikovitejša ledeniška gor-ska dolina v Savinjskih ali Kamniških Alpah in zaobsega množico naravnih znamenitosti. V dolini je še živo kmetijstvo, kombinirano s turiz-mom, obratuje pa tudi nekaj počitniško-gostin-skih objektov. Logarska dolina je znana turistič-na točka in planinsko izhodišče.

Ker gre za polnaravno oziroma kultivirano kra-jino, ki je istočasno pomembna za zadovoljeva-nje rekreacijskih potreb v prosti naravi, je na podlagi mednarodne (IUCN) klasifikacije uvr-ščena v varstveno kategorijo zavarovane kraji-ne. Od leta 1987 je proglašena za krajinski park Logarska dolina (Uradni list SRS 27/87) in je del predvidenega Karavanško-Kamniško-Sa-vinjskega regijskega parka. Navedeni varstveni režim naj bi omejil in usmerjal turistični razvoj v okviru ekoloških zmogljivosti doline.

Kljub varstvenemu režimu se v parku pojavljajo vse večji problemi, predvsem zaradi neurejene-ga izletništva (divje parkiranje, kampiranje in kurjenje). Velike koncentracije vozil in ljudi po-vzročajo dobro znane poškodbe tal in vegetaci-je, onesnaženje vodotokov, problem odpadkov ter z vsem tem ogrožajo tudi lokalno kmetijsko dejavnost.

Jasno je, da je za predvideno turistično privlačnost potrebna ohranjenost (pol)naravne krajine in je zato nujno primerno ukrepati. Predvideno je zaprtje doline za motorna vozila (z izjemo vozil domačinov, dostavljalcev za obstoječe objekte in vozil za nujne primere). Ker pa zahteva tak ukrep dolgotrajne in zahtevne priprave, so se zainteresirani odločili v prehodnem obdobju do zapore hitro in začasno ukrepati. Odločili so se pobirati prispevek za urejanje krajinskega parka. Pridobljena sredstva naj bi porabili namensko za urejanje tega območja, za informiranje obiskovalcev, pa tudi za pripravo kasnejše zapore prometa.

Omenjeni ukrep je povsem v skladu s priporočili Evropskega sveta, ki obravnavajo vprašanje financiranja varstva okolja:

- priporočilo o načelu, da onesnaževalec plača stroške varstva okolja iz leta 1975;
- priporočilo o oceni stroškov preprečevanja onesnaženja iz leta 1978.

Bistveno je načelo, da stroške varstva okolja plačajo onesnaževalci, torej fizične ali pravne osebe, ki delujejo bodisi po javnem ali zasebnem pravu in so odgovorne za onesnaženje. Plačati morajo vse stroške, ki so potrebni za odpravo ali zmanjšanje onesnaževanja na raven, določeno s standardi, ali za izvedbo ukrepov, ki so potrebni, da se dosežejo cilji, ki jih določijo oblasti. V konkretnem primeru je tudi vsak obiskovalec doline onesnaževalec, ki plačuje prispevek za izvedbo določenih ukrepov, ki so predvideni v okviru krajinskega parka.

Edini problem vidim v sami tehnični izvedbi ukrepa pobiranja prispevka. Dosedanje in vnaprej predvideno mesto pobiranja prispevka je locirano pri Logarjevi kašči, kar je pred razcepitvijo poti proti Logarski dolini v eni smeri in poti v Matkov kot, na Pavličevo sedlo in Podolševo v drugi smeri. S tem se pojavlja problem oviranja prometa, ki ni vezan na turizem in dostop v Logarsko dolino. Predlagam, da se mesto pobiranja prispevka prestavi za omenjeni odcep ceste v Logarsko dolino.

Na podlagi vsega povedanega ob upoštevanju rahlih tehničnih sprememb podpiram idejo in izvedbo pobiranja (ekološkega) prispevka za urejanje krajinskega parka. Istočasno pa tudi upam, da bo čimprej omogočena popolna zapora prometa v Logarski dolini, kar bi bil lep zgled tudi za druga zaščitena območja v našem gorskem svetu.

Igor Maher, Ljubljana

Zelena Logarska dolina

Razumem domačine, ki so ogorčeni in zaskrbljeni, ko jim brezvestni turisti uničujejo travnike in gozdove, grozijo z gozdnimi požari in podobno, kot piše **Mat evž Lenarčič** v 1. letošnji številki PV pod naslovom »Logarska dolina naj bo zelena«. Vendar se še nikoli in nikjer ni

pojavi napis, opozorilo, prepoved na vidnem izpostavljenem mestu, ob vstopu v dolino ali že na Solčavskem območju, ki bi z občinskim odlokom in kazenskim pregonom urejal to zadevo. Zato se mi zdi zdaj napovedan enostranski ukrep, zopora ceste skozi Logarsko dolino, preveč prigozen in za mirne turiste nesprejemljiv in pravno vprašljiv.

Cesta skozi Logarsko dolino se je modernizirala v dveh etapah: prvič skozi dolino, drugič od Luč do Logarske doline. Upam, da s sredstvi vse republike; torej smo jo gradili državljani Slovenije kot skupno dobrino. Zato imamo pravico do nemotenega uporabljanja in pristopa do slapa Rinke, Okrešlja, Ojstrice, Matkovega kota...

Planine in gore so skupna dobrina vseh Slovencev in čudno bi bilo, da skupina 13 zainteresiranih, ki je navedena v članku, zapira in onemogoča dostop do planin. Če dobro pogledamo, sta le dve domačiji direktno ob cesti, druge pa več ali manj umaknjene od vrveža prometa (v kakšnem prometnem vrvežu živimo zaradi skupnega dobrega drugod?).

Poudarjam še enkrat: zakonsko naj se zaščititi in zavaruje imetje ljudi, plačujejo naj se storitve, parkirišča in podobno, prosto gibanje po cesti pa je pravica in svoboda vseh, ki za to prispevamo. Lahko se zgodi, da z isto motivacijo zaprejo Trento, Vrata, Tamar, Bohinj in še kaj.

Ko je lani Zgornja Savinjska dolina utrpela škodo zaradi poplav, smo vsi Slovenci priskočili na pomoč z nekajdnevnim zaslužkom za potrebno sanacijo; zdaj pa bi prav ta dolina odrekla svoboden pristop v gore in planine.

Predlagam, da se Planinska zveza in Planinsko društvo vključita v reševanje tega problema in zaščitita legitimne pravice tako domačinov kakor tudi drugih državljanov Slovenije.

Matija Smuk, Vrhnika

Kuge, vojske, lakote...

Smučanje na Krvavcu bo menda rešilo našo domovino in človeštvo pred propadom, kot kaže, zato moramo na vsak način še nadalje riti po hribih in delati proge in poletno puščavo, da bi tistih nekaj ljudi moglo smučati.

Na zadnji lanskoletni Zeleni uri je bilo dovolj lepo prikazano, kakšne posledice pušča v naravnem okolju izravnavanje visokogorskega površja. Ni pa bilo povedano, da je reševanje takega stanja pravzaprav nemogoče. Tudi ni bilo rečeno, ali bi bilo treba sanirati takoj, ko se razrije (kakšen absurd: razriti, da potem zdraviš). Toda čim buldožer površje v visokogorju odpre, je rano le še teoretično možno takoj zatraviti in popraviti, praktično pa se z vsakim deževjem veča. Treba bi bilo navoziti in kompaktirati humusno plast s travnim semenom. Samo sejati ni več dovolj, saj imamo v podlagi samo kamenje. Vendar dokler se travna ruša

ne ukorenini, mine leto ali dve, medtem pa dež rije in razdira po svojih načelih.

Posledice smo tudi videli: zasuta spodnja postaja žičnice, propadle turistične sezone poleti, saj v tako pustnjo nikogar ne mika. In to ne le na Krvavcu, ampak tudi na Voglu, Golteh in še kje drugje. Kot da poletni turizem ni več zanimiv, kot da se z njim ukvarjajo le še »nižji sloji«! Žal, storjeno je, kar je storjeno in težko bomo to popravili, če sploh bomo. Zanamci nam ne bodo hvaležni. Spametujmo se in ne delajmo še večje škode! Pamet v roke in si poiščimo drugih zabav! Kako pa so se zabavali naši predniki? Bili so brez urejenih smučišč, pa jih mamila niso uničila in uničevala!

Da le ne bi bilo še večje škode! Pod Mokrico je v Kamniški Bistrici izdaten izvir, Studenci, na katerega že dalj časa skrbno pazijo oni, ki jih skrbi pitna voda v Ljubljani. In ta izvir se napaja prav z območja Kalškega grebena, Zvoha in Dolgih njiv.

Morda nekateri res ne potrebujejo vode, ker pijejo samo cviček...!

Dušan Novak¹ Ljubljana

iz planinske literature

Klinarjevih Sto slovenskih vrhov

Zakladnica slovenske planinske literature je že kaka dva meseca bogatejša za nov biser. **Stanko Klinar**, nepopoljšljivi gorniški fantast in vrtolomni mojster slovenske besede, se je tokrat namenil, da še sam vsem znano in občudovano »podoba na ogled postavi«. Razočarani bodo tisti, ki bodo v tej podobi iskali kakršnokoli megalomanstvo v slogu »Sto najvišjih/najlepših/najtežjih/najdaljših« ipd., kako dovršeno zaokroženost ali morda visokodonečo reprezentativnost, ki poteši še tako nenasitljivi psevdorodoljubni nagon. Prav tako bodo razočarani (in s potencialnim nenačrtovanim bivakom obremenjeni!) tisti nadobudni planinski začetniki, ki bodo, nič hudega sluteč, vzeli knjigo s seboj na turo v dobri veri, da jim bo v pomoč, ko se izgubijo markacije ali pot nekam čudno zavije v levo. Klinarjeva knjiga je namreč mnogo manj in mnogo več kot običajen planinski vodnik. Manj, ker bomo v njej zaman iskali podrobne opise vseh mogočih pristopov in najzapletenejših variant (čeprav knjiga vseeno ni čisto brez faktografije), niti ne bomo spoznali gore kot take, neobljudene tektonske gmote, ki živi svoje lastno življenje, neodvisno od civiliziranih in civilizirajočih urbanih silnic. Avtorjev koncept je tu nedvoumno in skrbno zastavljen: prikazati goro v interakciji s človekom, to je s tistim subjektom, ki gori nenehno in neposredno vdihava svojo bist in jo s tem oživilja, ji daje svoj humani in humanistični pečat in jo tako osmišlja. Gre za recipročen proces, kajti gora zarisuje v

obiskovalca neizbrisne sledi, pa naj bodo te prijetne ali neprijetne.

V tem smislu se zdi naslov knjige nekoliko (nenamerno!) zavajajoč ali v najboljšem primeru nepopoln, kar pa je, roko na srce, neznamen spodrselj v primerjavi z obsegom informacije in vsebinskim potencialom te publikacije. Ob morebitnem ponatisu (v kar ne gre dvomiti glede na veliko in še naraščajoče število občudovalcev slovenskih gora in priljubljenost planinskega športa ter, ne nazadnje, glede na razmeroma dostopno ceno) bi zato morda veljalo rahlo preoblikovati naslov, na primer **(Slovenski) človek in sto slovenskih vrhov** ali kaj podobnega. S tem bi knjiga utegnila pridobiti vsaj še eno dimenzijo, čeprav samo v formalnem pogledu, pa morebiti še kakšnega bralca.

V skladu s svojo temeljno zasnovo prinaša knjiga nešteto izjemno slikovitih referenc - literarnih, biografskih, zgodovinskih, geografskih, bioloških, političnih in še kakšna bi se našla. Če se za trenutek pomudim le ob literarnih porcijah, ki nam jih avtor promptno servira tako rekoč na vsakem koraku, lahko ugotovim, da med opisi planinskih doživetij kar mrgoli verzov tako domačih kot »uvoženih« pesnikov. Prva misel, ki nas nemara ob tem obide, je pravzaprav nekaj povsem običajnega, a vendar se zdi, da potrebujemo prav knjige kot **Sto slovenskih vrhov**, da se zavemo svoje biološko-filozofske pripadnosti in gremo vase z namenom, da se ponovno proučimo. Sleherni obisk gora je po avtorjevem prepričanju priložnost za pogovor s samim seboj, za revizijo svoje intime, neke vrste katarzo in v zadnji obliki celo morda edina priložnost za lastne pravstvene popravke in očiščenje. To, kar najbolj odlikuje avtorjevo meditativno in kontemplativno, je dejstvo, da se nikoli ne prepušča poceni sentimentalnim občutjem, nekakšnemu tipičnemu slovenskemu svetobolju ob kontrastiranju primarnih in pomalo meščanjenih sistemov vrednot. Prav tako avtor nikoli ne govori zviška bralcu niti ne razkazuje svojih mačističnih gornjskih kapacitet. Vseeno pa ne gre brez nekaterih zaznavno moralizatorskih pripomb, kakršnih smo sicer že vajeni iz drugih avtorjevih spisov in smo tako že do neke mere imuni nanje. (Kot na primer tista pri Debeli peči, str. 38: »Samo, lepo vas prosim, pojdite peš! Pustite že vendar ta nesrečni avto neke za plotom!«) *Je suis comme je suis*.

Ena od pglavitnih vrlin naše knjige je brez dvoma njen jezik. Ob nezadržni poplavi polpismenih planinskih potopisov (ki jih tu kot gentleman ne bom navajal) je avtorjeva slovenščina pravi cvetober klenih slovenskih izrazov, ki jih lahko danes slišimo ali preberemo le še tu in tam. Čeprav utegne Klinarjev jezikovni register zмести prenekaterega zakrknjenega kabinetnega purista, mu v nobenem primeru ne moremo

odreči verbalne bravuroznosti in neverjetne lahkotnosti izraza, s katerima se kot za šalo spreha po še tako ostrih in prepadnih jezikovnih robih.

Nobenega dvoma torej ni, da ima Klinarjeva najnovejša publikacija najlepše možnosti, da ubije (vsaj) dve muhi na en mah: da marsikateremu bralcu odpre oči tako za estetiko slovenskih gora kot za estetiko slovenskega jezika. Avtor je svoje poslanstvo končal, zdaj je vse odvisno od naše dovtetnosti in pripravljenosti, da se zazremo v ogledalo svoje duše.

Knjiga **Sto slovenskih gora** je potemtakem zgovoren dokaz, da za uspešno in učinkovito planinsko pisateljstvo še zdaleč niso dovolj močna stopala in vzdržljivo srce. Čeprav se prištevam med tiste, ki so oblezli domala vseh tistih sto Klinarjevih vrhov (pa ne enkrat samkrat), si niti najmanj ne domišljam, da bi bil sposoben napisati podoben potopis. Za takšen podvig mora imeti človek še nekaj, čemur malce učen pravimo *esprit de corps* in *esprit tort*. In še *know-how*.

Zdaj pa le pot pod noge!

uroš Mozetič

Sesalci Slovenije

Ob koncu leta 1991 nas je razveselila nova naravoslovna knjiga Sesalci Slovenije. Še posebej smo jo veseli zato, ker ne gre za prevod, temveč za delo našega strokovnjaka **Borisa Krvštufeka**, ki je eden od najboljših poznavalcev te živalske skupine.

V knjigi je obravnavanih 94 vrst sesalcev, od tega 69 avtohtonih vrst, to je tistih, ki so na ozemlju Slovenije naravno prisotni, poleg teh pa tudi naseljene vrste, vrste sesalcev, ki so po naključju ušle v naravo iz ograjenih prostorov in tiste, ki so na ozemlju Slovenije izumrle že v preteklosti, kot na primer tur, zober, los, bober idr. Za vsako vrsto je podana razširjenost v svetu in pri nas, opis, okolje, v katerem živi, način življenja in njena variabilnost. Opis razširjenosti vsake vrste je opremljen s karto Slovenije, druge opise pa dopolnjujejo številne risbe. Vrste so razvrščene po sistematiiki; pred vsako višjo taksonomsko enoto - redom oziroma družino sta opis značilnosti celotnega taksona in določevalni ključ. Knjiga je opremljena s 47 barvnimi in več črno-belimi posnetki. To je razmeroma bogato, vendar bi si želeli, da bi bile barvne fotografije razporejene med tekstom, ne pa le na treh mestih v knjigi. V uvodnem delu knjige je predstavljena zgodovina raziskav sesalcev na Slovenskem, na koncu pa so v prilogah značilnosti sesalcev, za katere je možno, da živijo v Sloveniji, pa jih zaenkrat še niso našli, nadalje razlaga lobanjskih kosti, zobne formule sesalcev in nekatere dopolnitve podatkov, ki so se nabrali med tiskom knjige. Na koncu je obsežen seznam literature.

Knjiga je temeljno delo o sesalcih v Sloveniji; pisana je strokovno, vendar je kljub temu razumljiva za ljubitelje. Zato jo vsem, ki zahajate v naravo in ste pozorni na živi svet okoli sebe, zelo priporočam.

Delo je z lansko letnico izdaje založil Prirodoslovni muzej Slovenije.

jana vidic

Kolonialistična izraba gora

Prav presenetljivo je, da doslej v Nemčiji ni bilo nobene nagrade za varstvo okolja v gorah. Zdaj pa je neka munchenska knjigarna ob 25-letnici svojega obstoja sklenila podeljevati take nagrade: nagrade GEO za varstvo gorskega sveta. Kakšen pomen naj bi imela, bomo šele videli. Premiera pa je vsekakor že bila. Prvič so to nagrado podelili **dr. Wernerju Batzingu** za njegovo delo »Alpe - nastanek in grožnja za propad evropske kulturne krajine«.

Batzing je asistent na geografskem inštitutu bernske univerze, njegova knjiga pa je izšla v munchenski založbi C. H. Beck. Dobronamerno odmaknjen od čustvenega kulturnega pesimizma kot tudi od strahov zelenih ideologij preiskuje geograf ekološko stanje v Alpah s kulturno- in gospodarskogradovinskimi ocenjevanjem. Njegova ugotovitev: Alpe niso nič več naravna krajina, ampak kulturni prostor, ki so ga v stoletjih spreminjali predvsem gorski kmetje. Antropogena pestrost naj bi bil njihov poseben mik, ki pa nasprotno povzroča veliko ekološko labilnost. Samo stabilna kulturna pokrajina bi lahko ohranila ekološko ravnovesje.

Nevarnost naj bi bila velik del zaradi brezobzirne izrabe zunajalpskih gospodarskih moči, ki alpski prostor prav kolonialistično ropajo, ne da bi upoštevale kakršnekoli meje izrabljanja. Gorske kmetije, ki so se še obdržale v pokrajini, so načete, gorska hidrologija je zaradi čezmernega izkoriščanja voda postavljena na glavo. Množični turizem je skorumpiral tradicionalne vrednote, ki so ena izmed življenjskih podlag še ohranjene kulture. Tranzitni promet in uvajanja škodljivih snovi še poslabšuje stanje. V celotnem sklopu ne prinaša krpanje po delčkih nobene rešitve. Nič ne pomaga, če pred človekom varujemo in zdravimo rakave brazgotine, ki razkrajajo ekološko ravnovesje. Pomagajo lahko samo integrirani koncepti za izrabo, ki se prilagajajo stoletnim izkušnjam gorskih kmetov, ki postavljajo čisto določene meje, ki uravnavajo konkurenčne interese in zagotavljajo nujno potrebno nego krajine.

Znanstveno dokazuje Batzing tisto, kar kritični opazovalec in prijatelj gora samo domneva. V knjigi ni nobenega odvečnega znanstvenega nalaganja, nobenih preglobokomnih misli izza zelene mize. Batzing je sam kot »mehki gorski turist« prehodil številne planinske poti in preiskal številne alpske predele. Zdaj predstavljena

njegova bilanca naj bi bila eno od temeljnih del vsakega obiskovalca gorskega sveta. Založnik kajpada računa na veliko število prodanih izvodov te knjige. Morebiti bi bila lahko tudi to nekakšna alpska konvencija: v kolikšni meri bi se prijatelji gorskega sveta hoteli natančno seznaniti z nevarnostmi, ki grozijo (in so že ogrozile) gorski svet, da bi jih potem poskušali odpravljati.

GAIA - prikaz Zemlje in človeka na razpotju

Že samo pregled knjige **Gaia - modri planet** (Mladinska knjiga, 1991) postavi pred dejstvo, da zelo slabo poznamo planet, na katerem živimo. V času, ko se v zavesti ljudi spreminja odnos do okolja in se njegovo varstvo vedno bolj prebija v ospredje, je Gaia (v antični Grčiji je bila Gaia boginja zemlje) knjiga, ki snema plašnice omejenosti vsakdana in seznanja s tem, kar bi že morali vedeti.

Številni avtorji so v sedmih poglavjih strnili pogled na Zemljo ter predstavili nasprotja sodobnega sveta kot tudi alternative tistemu, kar danes velja kot edino pravilno. Vsa poglavja (Kopno, Ocean, Elementi, Evolucija, Človeštvo, Civilizacija in Upravljanje) so tridelna; v vsakem so najprej predstavljeni njegovi potenciali, ki jim sledi opis problemov in krize, alternativne možnosti upravljanja pa poglavje zaključijo.

Gaia - modri planet je izredno dobrodošla knjiga tudi za vsako planinsko knjižnico. To je knjiga, ki nam pove, kako malo vemo o sebi, to je o svojem naravnem okolju in našem živem planetu. Toda ko se ji posvetimo, nas ta s kompleksnim vpogledom v problematiko sodobnega sveta postavi pred možnostjo novih, pametnejših poti, ki bi jih med prvimi lahko utrljisti, ki smo vajeni markacije na skali ali pa prostosti gorskega brezpotja. Dario cortese

Novo glasilo: Bohinjske novice

Februarja je v nakladi 500 izvodov izšla že druga številka časopisa, v katerem se na petnajstih straneh formata A5 vse vrti okoli Bohinja in Bohinjscev. **Bohinjske novice** so mesečnik, za katerega urednik **Jurij Dobravec** pravi, da želi spodbujati sokrajane k dobremu odnosu do lastnega kraja ter pokazati, kaj vse je v Bohinju. Ker pa so ti kraji dobro znani vsem, ki se odpravljajo v gore nad Bohinjem in kar imajo v Novicah tudi gore svoje mesto, lahko časopis podrobneje predstavimo, saj je zanimiv za širše občinstvo in ne samo za Bohinjsce.

Vsaka številka ima *osrednjo temo*, ki se seveda navezuje na Bohinj, pa naj bo zgodovinskega, naravovarstvenega, gospodarskega ali politično-političnega značaja. Tokratna tema so ptice Bohinja in okolice, nekatere izmed nasled-

njih pa bodo prava kmečka ohcet v Bohinju, žage venecijanke in bohinjski kozolci. Informativne *novice* prinašajo aktualne teme s tega območja, veliko prispevkov pa se seveda navezuje na turizem. Dva daljša *članka* (Turistično društvo Bohinj in Alpinum marketing) se ukvarjata s pomenom in reorganizacijo turizma v teh novih časih, medtem ko tretji opozarja na vlogo gorskih vodnikov v turizmu. Poleg tega je nekaj prostora namenjenega *literaturi*, *portret meseca* predstavlja skladatelja **Janka Ravnika**, *otroška stran* pa je posvečena opazovanju ptičev.

Vsi prispevki so za prebivalce drugih krajev zanimivi tudi zato, ker so pisani s posebnega »bohinjskega zornega kota« in tako bralcu približajo Bohinj oziroma ga predstavijo v drugačni podobi, kot je znan občasnemu obiskovalcu. Za domačine pa so *novice* pomembna povezava, saj so s časopisom dobili prvo zares svoje glasilo, ki ima glede na turistične potencialne »bohinjskega kota« lahko še lepo prihodnost (tudi) kot torišče mnenj.

Bohinjskim novicam lahko zaželimo le srečno izhajanje in čimveč zanimivih tem.

Časopis je mogoče naročiti po pošti na naslov Bohinjska Češnjica 101, 64267 Srednja vas v Bohinju oziroma po telefonu (064) 723720 - Jurij Dobravec.

de

društvene novice

Joškotu Zabretu v spomin

V nedeljo, 12. januarja, smo se na pokopališču v Predosljah pri Kranju poslovili od velikega rodoljuba, ljubitelja narave in obudovalca lepote gora ter dolgoletnega člana Planinskega društva Kranj **Joškota Zabreta**, rojenega 2. marca 1905. Dolgu-

jemo mu posebno zahvalo za večdesetletno skrbno zbiranje planinskih dogodkov in vesti iz sredstev javnega obveščanja, ki jih je urejal z njemu značilnim smislom in natančnostjo za to delo, jih opremil in popestril s svojimi komentarji ter arhiviral za namene Planinskega društva Kranj, kar je redki primer v planinski društveni dejavnosti.

Planinci se ga bomo spominjali s hvaležnostjo za opravljeno delo, saj bo za naprej težko dobiti tako marljivega in vestnega zbiralca arhivskega materiala.

Namesto cvetja na grob pokojnika namenjamo 1500 SLT v dobro Planinskega vestnika.

Predsednik: Franc Ekar

Vpis v knjigi IPP

Med obiskom v Čičariji, ko sem bil od 17. do 19. januarja letos s skupino planincev-železničarjev v Račji vasi, sem listal po vpisni knjigi IPP - Istrske planinske poti - in obstal pri številki 1510. Pod to številko se je 28. aprila 1986 vpisal moj sin **Željko Sakoman**. Takrat, od 28. do 30. aprila, nas je namreč vozil po Čičariji, ko smo markirali planinsko pot od Slavnik na vrha Učke. To je bilo prav takrat, ko se je zgodila znana černobilska katastrofa, ki ni obšla niti naše države.

To vam pišem zato, ker sem te dni izgubil sina Željka, ki je padel kot pripadnik Zbora narodne garde v 101. brigadi pri Djakovu.

Mojih pet otrok, moja žena in jaz smo člani Planinskega društva Željezničar iz Zagreba, odkar pomnimo. Do odhoda v nekdanjo JLA se je Željko vedno živahno zanimal za gore. Hodili smo po številnih slovenskih in hrvaških hribih. Tudi tistega leta 1986 je bil z nami: ni mu bilo težko, da nam je bil na voljo, da nas je vozil in da je delal z nami. Ostala je tista številka 1510 v vpisni knjigi kot trajen spomin; kadarkoli bom listal po tej knjigi, mi bodo prišle solze v oči: to je napisal dragi in nepozabni sin, ki naj mu bo lahka hrvaška zemlja.

Ob tej priložnosti naj se v imenu družine Sakoman zahvalim vsem planincem Slovenije in Hrvaške, ki so nam izrazili sožalje ob izgubi sina Želja in bili na pogrebu.

Sin Željko je padel 16. decembra 1991 nedaleč od Djakova in Osijeka.

Iz starega, dobrega PV

Kako se zgodovina ponavlja, kaže poročilo v tretji številki Planinskega vestnika izavnega leta 1923:

»Dne 26. maja 1922 je bil v Mestnem domu v Ljubljani izredni občni zbor Osrednjega društva Slovenskega planinskega društva, kjer se je razmotrivalo v prvi vrsti vprašanje glede poseta naših obmejnih postojank ter se je tudi skupno s Hrvatskim Planinarskim Društvom stavila resolucija na kompetentne politične oblasti. Poset obmejnih naših gora je bil pred tem časom popolnoma zabranjen in oviran po obmejnih stražah. Od tega časa dalje je izdajalo društvo svojim članom legitimacije s fotografijo, ki so se vidirale v svrhu obiska obmejnih naših planin od političnih in obmejnih vojaških oblasti.«

In tako je bilo potem vseskozi do lanskega leta, le da v različnih obdobjih in v različnih predelih ob slovenski meji ni bilo mogoče v nobenem primeru priti na obmejne gore in gorske grebene. Letos pa bomo spet hodili po teh naših vršcih!

Hvala vsem, ki ste nam v teh hudih trenutkih Stali Ob Strani!

Josip Sakoman

Že med pripravo letošnje februarske številke Planinskega vestnika so nam planinski prijatelji iz Zagreba sporočili, da je naš dolgoletni in neumorni sodelavec **Josip Sakoman** v vojni izgubil sina, ki je branil hrvaško neodvisnost in samostojnost pred srbsko vojsko. Pa tega nismo mogli verjeti in smo vseskozi želeli, da to ne bi bilo res, da gre za napako. Žal je to kruta resnica. Josipu Sakomanu in njegovi družini izrekata Planinska zveza Slovenije in Planinski vestnik iskreno sožalje.

35 let dela M K PZS

Sredi petdesetih let je planinska organizacija vedno večjo pozornost posvečala vzgoji mladine. Pri nekaterih planinskih društvih so na lastno pobudo nastali mladinski odseki, ki so organizirali izlete, predavanja in taborjenja. Posledica vedno bolj organiziranega dela z mladimi je bila želja po ustanovitvi komisije pri Planinski zvezi, ki bi se ukvarjala s to problematiko. To se je zgodilo na 4. redni skupščini PZS 28. in 29. aprila 1956.

Na prvem posvetovanju vodij mladinskih odsekov so se pokazali že prvi rezultati dela z mladimi, predvsem pa težave in problemi, ki so zavirali razmah mladinske dejavnosti: pomanjkanje usposobljenega kadra in finančnih sredstev za delo z mladino ter vprašanje primernih oblik dela. Na posvetu je bilo sprejetih devet sklepov, ki so v bistvu še danes programska osnova delovanja mladinskih odsekov in mladinske komisije.

Večina delovanja MK je že od začetkov namenjena vzgoji. Sčasoma so se razvile ustaljene oblike dela. Izobraževanju kadrov, ki vodijo delo mladinskih odsekov in planinskih skupin, so namenjeni tečaji za mladinske planinske vodnike in inštruktorje planinske vzgoje ter seminarji za mentorje planinskih skupin. Najširšemu krogu mladih planincev so namenjene akcije ciciban planinec, mladi planinec in planinska šola (zadnja je sedaj pod okriljem Komisije za vzgojo in izobraževanje).

Poleg teh že tradicionalnih oblik uvajamo nekatere novosti. Prva so »planinske urice«, izobraževalni program za najmlajše, namenjen spoznavanju in raziskovanju narave. Druga novost je tečaj gorništvu, ki zapolnjuje praznino med planinsko in alpinistično šolo. Tehnična raven tečaja je blizu znanja mladinskega vodnika (seveda brez vodniških znanj) in zadošča za samostojno gibanje v gorskem svetu. Glede na dobre izkušnje z lanskim prvim tečajem gorništvu, ki je bil avgusta v Bavšici, pripravljamo tudi zimski del.

V svojih 35 letih dela se je MK seveda srečevala z mnogimi problemi. Glavna težava mladinskih organizacij je hitra fluktuacija kadrov. Večino dela komisije opravlja skupinica zagnancev z le enim profesionalnim sodelavcem. Ker smo vsi ves čas polno zaposleni z delom (poleg študija), pa tudi ekipa se vsakih nekaj let zamenja, ostajajo nekateri problemi kronično nerešeni, saj vsaki generaciji zmanjka časa in energije.

Položaj in financiranje MO sta večinoma odvisna od dobre volje upravnega odbora PD. Meddruštveni odbori za delo z mladino - razen izjem - ne delujejo. Planinska vzgoja v osnovni šoli nima ustreznega mesta, prepuščena je zagnanosti mentorjev. Ker je kljub vsem prizadevanjem še vedno premalo mladinskih vodnikov in mentorjev, mnogo mladih sploh ne pride v stik z nobeno obliko planinske vzgoje. Težave pa so tudi z neustreznim vzgojno-izobraževalnim centrom v Bavšici.

Večino naštetih problemov bo potrebno reševati zunaj okvirov MK, na nivoju PZS, pa tudi s pristojnimi republiški organi.

Kljub naštetim nerešenim problemom pa se MK lahko pohvali tudi z uspešno dejavnostjo. Za vse starostne kategorije mladih organiziramo vzgojno-izobraževalne akcije, poletne tabor (družinski tabor za cicibane, tabor mladih planincev, mladinski in delovni tabor), tečaje, pozimi pa teden turne smuke. Tudi družinam, posebno tistim z majhnimi otroki, želimo na primeren način približati gore. Temu je namenjena akcija »družinska potepanja« z nasveti, nagradami in izleti.

Delo mladinske komisije prevzema nova ekipa na čelu z **Borutom Peršoljo**. Upamo, da bo prav tako uspešna kot dosedanja, ki je v teh dveh letih naredila nekaj pomembnih korakov k višji kvaliteti dela z mladimi.

Darko Košič

10. pohod zdravju naproti

Letošnji 10. pohod v organizaciji in izvedbi PD Polzela pod geslom »Zdravju naproti« je potekal z železniške postaje Šoštanj na Goro Oljko. Po evidenci, ki jo vodijo, je bilo skupno na vseh pohodih vpisanih 1077 pohodnikov. Najmanj pohodnikov je bilo na 5. pohodu iz Velenja, ker je takrat močno snežilo. Letos je bilo prvič vpisanih pohodnikov 131, vseh pa 282. Devet je prejelo pisno priznanje za vseh 10 pohodov (5 PD Polzela, 3 PD Zabukovica in predsednik PD Zlatarna Celje). Vsak pohodnik je dobil v domu trdo kuhano jajce in čaj, kar je bilo do sedaj na vseh teh pohodih zastoj. S postaje je bilo kratek čas nad Lokovico še kar prijetno sonce, potem pa je kolona zašla v meglo. Spust z vrha je bil za vsakega poljuben. Težava je v tem, da letos prvič ne vozi noben vlak v nedeljo na progi Celje-Velenje in smo bili zato prisiljeni izvesti pohod v soboto.

Vodstvo pohoda razmišlja, da bi v prihodnje vključilo kot obvezno izhodišče še železniški postaji Pesje in Florjan. Slednja je nova postaja pred Šoštanjem in služi za izhodišče na Golte, Smrekovec in sv. Križ ter skrajša hojo za okoli 20 minut.

Na Dobrovlje je bil novoletni pohod 2. januarja v izvedbi in organizaciji PD Dobrovlje iz Braslovč. Udeležba je bila večja kot lani. Že drugič brez prijave in s svobodno izbiro poti je bil pohod k planinskemu domu pod Reško planino v organizaciji PD Prebold, ki letos praznuje 20-letnico obstoja.

B. J.

Stanetova koča na Golteh

Enajstega novembra 1991 so gorski reševalci iz Celja v navzočnosti številnih planincev, prijateljev gora in gorskih reševalcev iz drugih postaj GRS krstili svoje oporišče na Golteh in ga v spomin na svojega dolgoletnega načelnika in pobornika planinstva Staneta Veninška preimenovali v Stanetovo kočo.

Svečanost je z občutenim nagovorom uvedel **dr. Herbert Završnik**. Z mislimi se je podal daleč nazaj, k svojemu prvemu srečanju s Stanetom pred Celjsko kočo daljnjega leta 1956. Takrat so se planinci med seboj še prijateljsko tikali, pa ga je Stane brez posebnega ovinkarjenja hitro pridobil, da se kot zdravnik vključi v postajo GRS Celje. Ta je tisti čas imela dosti akcij, premogla pa samo enega zdravnika, **dr. Jožeta Četino**, ki se zaradi številnih službenih dolžnosti in dežurstev marsikdaj ni mogel udeležiti akcije. Iz bežnega znanstva je nastalo tesno prijateljstvo, ki se je krepilo na skupnih pohodih in smučanju po gorah, na tečajih GRS, pri plezanju in v akcijah.

Ob eni izmed takih priložnosti in po kasnejšem specialističnem pregledu leta 1960 se je pokazalo, da je Stane srčni bolnik, vendar ga to vse do zadnjih mesecev pred smrtjo ni huje oviralo; ali pa o tem ni razpravljajal.

Po tem uvodu je govornik prešel h koči na Golteh: »Bilo je v pozni jeseni leta 1980, ko sva sedela na verandi planinske koče na Golteh. Večerilo se je že, v dolini so se prižigale lučke, sonce je kot velika rdeča obla tonilo za vrhovi. Nekaj časa sva molče opazovala ta prizor, potem pa me je Stane zdramil iz razmišljanja.

»Ali ni škoda, da ta depandansa propada?« je dejal. »Nekoč je bila čedna, planinci pa so v njej le malokdaj prebivali. Zato osamljena hitro propada. Ta podrtja sedaj ni za drugo rabo kot za kurjavo.«

Nekaj časa je vladal molk, nato je glasno še naprej razpredal svoje misli: »Kaj meniš, bi mar ne bilo imenitno, če bi nam dovolili, da bajto podremo in na tem mestu postavimo oporišče za gorske reševalce? Tu dežuramo in prilleglo bi se nam tudi lastno lahko dosegljivo zatočišče.

Po kratkem molčanju sem pripomnil, da je zamisel odlična, da pa bo težko uresničljiva. Razmere bi bile zares enkratne: koča v majhni dolini, zavarovana pred vetrom in s čudovitim pogledom v dolino in na okoliške planine. To bi bilo res nekaj posebnega.

Stane na to ni rekel ničesar več; lotil se je dela.

Spomladi leta 1981 smo pričeli graditi. Ni bilo lahko, toda sodelovali smo vsi, nekateri tudi ob delavnikih, drugi pa ob sobotah in nedeljah. Naš blagajnik **Šalca** je skrbel za jedačo in pijačo. Res, ni nam bilo sile. Stane pa je vse vodil.

In tako smo člani GRS Celje celotno gradnjo lahko dokončali z lastnimi silami. 10. decembra 1983 smo kočo svečano odprli. To je bil za nas vse svečan dan, na katerega smo bili ponosni. Posebej pa smo bili ponosni na našega Staneta, ki je bil od začetka do konca gonilna sila vsega dela.

Naše delo je bilo temeljito, saj je koča še po osmih letih taka kot ob otvoritvi.

Danes, v novembru 1991, smo pred lepo postojanko spet zbrani planinci, reševalci iz Celja, Ljubljane in Maribora. Izteklo se je namreč 60 let, odkar obstaja postaja GRS Celje. Žal pa med nami ni več našega idejnega očeta in gonilne sile, našega Staneta, čigar zasluga je bila, da smo kočo postavili in da še danes služi svojemu namenu.

Menili smo, da mora koča dobiti pravo ime. V prihodnje jo bomo poznali in obiskovali kot **Stanetovo kočo**. Po čudnem naključju je bil dan prav tak, kot je bil tedaj, ko smo jo odpirali: hladen, po malem je snežilo.

Od današnjega dne stoji na Golteh Stanetova koča. V spomin in zahvalo našemu dolgoletnemu načelniku.◀

Postaja GRS Celje

Dom na Vojskem spet odprt

Pred časom je bil dom na Vojskem v oskrbi planincev, kasneje je z menjavo oskrbnikov ime »planinski« izgubil, sedaj pa je po obdobju mirovanja ponovno odprt. Izkaznice PD sicer ne prinašajo popusta, vendar cena nočitev ni visoka (v februarju 250 SLT z zajtrkom), okolica pa je kot nalašč za hojo.

Dom, ki leži dobrih tisoč metrov visoko blizu cerkve na Vojskem, je stalno odprt. Oskrbovata ga **zakonca Hvala**, pri katerih povprašamo za ključ, če je dom zaklenjen, saj stanujeta nedaleč stran. Poleg prenočišča se v domu ponuja tudi dobra domača hrana,

18. zbor markacistov Savinjskega MDO

V soboto, 25. januarja letos, je bil 18. zbor markacistov Savinjskega MDO v planinskem domu na Gori Oljki pod vodstvom vodje območne markacijske skupine **Florjana Nunčiča** ter ob prisotnosti načelnika komisije za pota pri PZS **Toneta Tomšeta**, predsednika MDO **Andreja Kuzmana** in tajnika **Mira Žolnirja**. Prisotnih je bilo 16 PD (50%), opravičila sta se PD Solčava in Vrelec iz Rogaške Slatine, ki sta obe poslali pisna poročila, od prisotnih pa le 8.

Iz poročila vodje savinjske območne skupine je razvidno, da sta dve tehnični ekipi opravili od 15. do 23. julija lani obnovo Kopinškove poti na Ojstrico. Pregled je opravil (25. 7.) gospodar PD Celje **Zoran Tratnik**, ki se je o njej zelo pohvalno izrazil. Zahvalo vodji je poslalo vodstvo Savinjskega MDO, izvajalcem pa je na zboru podelil pisna priznanja Andrej Kuzman. Na vlogo MDO je RLV-HTV odobril brezplačno zamenjavo 7 parov gume na čevljih za udeležence akcije.

Manj uspešna je bila obnova poti izpod Rinke na Okrešelj.

V načrtu za leto 1992 je obnova poti na Krofičko, predvsem zgornjega dela, pomoč pri obnovi poti Češka koča-Ledine, glavna naloga je obnova poti na mejno Mrzlo goro konec avgusta in če bo možno še na Križ, da je možen sestop čez Turški žleb, pa še udeležba na akciji Bavški Grintavec. V letošnjem letu bo organiziran obnavljalni tečaj za markaciste in sočasno tudi za tiste, ki delajo na področju poti, pa nimajo ustreznega naziva markacist. Izmed 30 PD je na anketno odgovorilo le 14 PD, da ima 19 takih.

Udeleženci zbora so bili soglasno proti načinu in sklepu, da črtajo Frischaufov dom iz slovenske transverzale. Porodilo se je vprašanje o drugih veznih ali krožnih poteh. Štajersko-zagorska pot je sedaj meddržavna - kako bo s

okolica pa je kot nalašč za prijetne izlete ali daljše ture. Planotast svet ponuja čudovite sprehode po naravi, čist zrak in razglede na Julijske Alpe, Karavanke, Grintovce, Polhograjsko in Škofjeloško hribovje, medtem ko se Trnovski gozd temno dviguje v neposredni bližini.

Dom je dostopen z avtom po asfaltirani cesti iz Idrije, mimo peljeta Idrijsko-Cerkljanska planinska pot in Slovenska transverzala. Možni bližnji in daljnji cilji so med drugimi Hlevišje, Mrzla Rupa, klavže na Idrijci, Govci, Pršjak, Gačnik, Trebuša - ali pa le nekaj dni v miru in odmaknjenosti idrijskega hribovja.

d c

planinskimi prehodi? Pot od Buč od Luč, ki naj bi ob ustanovitvi ponesla planinsko dejavnost na Kozjansko, imenovana Pot XIV. divizije, naj bi menda ukinili, čeprav je zelo majhen del označen kot divizijska pot. Podeljeno je bilo že 186 značk poti. Savinjska planinska pot praznuje 20-letnico in bo za njeno obletnico potrebna prenove. Prehodilo jo je 1471 pohodnikov.

Za novega vodjo je bil izvoljen **Rudi Pisanec**, prav tako kot sedanji vodja iz PD Železničar Celje. B. J.

Turno smučanje v Franciji

Francoska planinska zveza CAF (FFME) prireja med 25. aprilom in 2. majem letos v pogorju Hautes Alpes nad Briangonom mednarodni turnosmučarski teden v okviru aktivnosti Mladinske komisije UIAA. Teden turne smuke je namenjen planincem med 14. in 20. letom starosti, s skupino mladih planincev, ki naj šteje do pet udeležencev, pa je lahko starejši vodnik.

Program tedna turnega smučanja vključuje izlete in ture, učenje turnosmučarske tehnike, srečanja z domačini, odkrivanje posebnosti dežele in družabnost. Udeleženci bodo stanovali v planinski koči na nadmorski višini nad 2000 metrov, na ture pa jih bodo vodili v visokogorje, tako da bo treba imeti dovolj kondicije. Udeleženci morajo znati bodisi angleško bodisi francosko bodisi nemško in morajo imeti osnovne izkušnje s turnim smučanjem, s seboj pa morajo seveda imeti popolno lastno turnosmučarsko opremo.

Cena 800 francoskih frankov (približno 230 mark) vključuje celoten program, udeleženci pa si sami krijejo stroške potovanja. Prijave sprejema Mladinske komisija Planinske zveze Slovenije do letošnjega 15. marca. Prednost imajo cele skupine.

V. zimski trimski pohod na Kriško goro

PD Križe je bilo že peto leto organizator množičnega planinsko rekreativnega pohoda na Kriško goro.

Podobno kot prejšnji pohodi je tudi letošnji uspel, zato smo lahko zadovoljni s svojim delom, pa tudi zadovoljstvo in številčnost pohodnikov nas obvezuje, da take prireditve pripravljamo tudi v prihodnje.

Nedelja, 26. januarja 1992. Novo zapadli sneg po dolini in gorah, prekrasna zimska idila, dobro izhojena pot, prekrasen dan, vse to je bilo plačilo 640 pohodnikom, ki so se udeležili V. zimskega pohoda na Kriško goro pod geslom Za močno srce - pozimi v gore. Pohodniki so prihajali ob blizu in daleč; najmlajši je bil star pet mesecev, najstarejši pa je dopolnil 82 let. Na pohodu so sicer prevladovali planinci starej-

še generacije. V petih letih je sedaj v evidenco pohoda vpisanih 1624 pohodnikov, 86 pohodnikov pa je vztrajalo na vseh petih pohodih in ti so prejeli zlato priponko »trimčka planinčka«. Na novo se je vpisalo 212 pohodnikov.

Člani PD Križe ne bi sami zmogli vsega organizacijskega dela; tako so nam priskočili na pomoč člani GRS Tržič z varovanjem poti, radio-amaterji, ki so vzpostavili direktno zvezo iz izhodiščnih točk v Križah in na Golniku na vrh gore, in člani kluba prostega letenja s padali. Del stroškov pri organizaciji trimskega pohoda so nam na različne načine pomagale pokriti tudi delovne organizacije.

Dohodek od prireditve je namenjen za čimprejšnjo obnovo koče na Kriški gori.

VI. zimski pohod na Kriško goro bo zadnji nedeljo v januarju 1993. leta.

| van Likar

Tri dni potepanja po Čičariji

Čeprav je na Hrvaškem še vedno umazana vojna, skupine planincev - železničarjev iz Zagreba to ni motilo, pa smo odpotovali iz Zagreba z vlakom prek Slovenije v Čičarijo v Istri. Z vlakom smo prispeli na železniško postajo Rakitovec, od koder smo peš odšli skozi Brest, Klenovščak, Trstenik in Rašpor do Račje vasi, kamor smo prispeli po šestih urah hoje. Srečanje s policijo na meji med Slovenijo in Hrvaško je bilo zelo prijetno, vreme je bilo primerno, čeprav je bilo precej hladno in so bili marsikje na poti še sledovi snega in ledu.

Naslednji dan, 18. januarja, smo se odpravili proti Brajkovemu vrhu pod Orljakom in obiskali obeležje podlomskih žrtev iz konca leta 1943, šli skozi Oglarijo in prispeli pod Brajkov vrh, vendar sta bili zaprti tako planinska kočica PD Glas Istre iz Pulja kot tudi lovski dom. Razgledi pa so bili na vse strani in posebno lepi na del Kvarnerskega zaliva. Učka je bila vseskozi kot na dlani. Predel proti Pulju je bil v meglenem morju, iz katerega so štrleli samo Motovun in še nekateri griči. V Brgudcu smo zavili k **Danici Ivančič**, ki nam je ponudila pravo kavo, med potjo pa žejni nismo bili, saj smo si natočili na Koritih izvirne vode. Divjadi je bilo malo, ker smo bili očitno prehrupni. Spotoma smo nabrali sipek in si v Račji vasi skuhal pravi domači čaj. Iz Brgundca do Račje vasi smo šli prek Podgače in Lanišča, kjer smo doživeli toplotni obrat (inverzijo).

Ko smo se vračali, smo tretji dan našega potovanja srečali skupino lovcev, ki so odprli steklenice, ko smo se srečali. Ob tem smo se - kdo ve zakaj - spomnili, da so ob sedanji hrvaško-srbski vojni planinci iz Trsta (SPD Trst) zbrali 30 paketov obutve, oblek in hrane za Rdeči križ v Valpovu in 560000 lir (**Albino Furlan** in **Ettore Tomasi**). Prisrčna jim hvala.

Josip Sakoman

Spomenik Kocbeku in Frischaufu

Na zadnji januarski seji predsedstva Planinske zveze Slovenije, na kateri je bil velik del časa posvečen pogovoru med člani predsedstva PZS in PD Celje, je bilo ugotovljeno, da je Dom na Korošici potreben temeljite obnove, vendar pri tem na večanje zmogljivosti ne računajo, kar so svetovali tudi člani predsedstva. Najnujnejšo sanacijo namerava društvo opraviti že do začetka letošnje spomladansko-poletne sezone, od PZS pa bi želeli strokovno pomoč pri pripravi dokumentacije.

Na isti seji je bila - kot že večkrat dotlej - postavljena zahteva, da bi Dom na Okrešlju vrnil na traso Slovenske planinske poti, se pravi najpomembnejše slovenske planinske transverzale, kajti od konca lanskega leta SPP ne gre mimo doma. Kaže, da se to prav kmalu ne bo zgodilo, kajti tako, kot je zdaj, je z glasovanjem odločil na eni od lanskih sej v Ljubljani upravni odbor PZS.

PD Celje je na isti seji predsedstva PZS v Ljubljani predstavilo pobudo, da bi ob 100-letnici SPD v Logarski dolini postavili obeležje **Frischaufu in Kocbeku**. Pri zbiranju sredstev bi bila ustrezna podobna akcija, kot jo je organiziralo PD Dovje-Mojstrana, ko je postavljalo spomenik **Jakobu Aljažu** ob magistralni cesti med Dovjem in Mojstrano. PZS bo poskušala pomagati pri iskanju možnega avtorja obeležja (ali obeležij).

Razgledi z Oštrca in Plešivice

Hrvaški planinci so v nedeljo, 12. januarja, poleg zahodnega dela Medvednice, se pravi predela Glavica-Kamenji svati, obiskali še Samoborsko gorje, Oštrc in Plešivico.

V Zagrebu je bilo megleno, v Samoboru se je že začelo kazati nebo, na Braslovlju je posijalo sonce, ki je bilo na Malem Oštrcu že tako močno, da zaradi bleščave ni bilo mogoče videti Plešivice. Oštrc je bil obsijan od sonca, okolica očiščena. Pogled je bežal na Medvednico, ki je bila po pobočjih še preprejena z meglo, in predvsem na Kamniške in Savinjske Alpe, ki so bile ta dan nebeško lepe. Tam preko je mirno, medtem ko je tukaj na Hrvaškem neprestano nekaj v zraku - morda provokacije jugovojске in drugih sovražnih vojakov.

Na prevalu Polanica je bil lovski dom zaprt. Samoborske in jaskanske kraje povezuje cesta, vendar zdaj ni obiskovalcev. Med vzpenjanjem na Plešivico (Čergo) smo opazili zvončke, posebno na južni strani, ki so prvi znanilci pomladi - upamo, da lepe pomladi v svobodni Hrvaški. Z vrha Plešivice smo gledali v megleno morje, ki se je razprostiralo, do koder je segel pogled; iz njega so kipele samo gore Gorskega Kotarja

in Slovenije, Savinjske Alpe pa so bile popolnoma bele pod snežno odejo.

Planinci so bili ta dan vsepovsod po Samoborskem gorju, največ pa jih je bilo na Oštrcu, Okičgradu in Velikem dolu. Josip Sakoman

Lanski pohodi PD Jesenice

Tako kot vsako leto smo se člani PD Jesenice tudi lani udeležili množičnega pohoda po partizanskih poteh v Dražgoše, in sicer po poti Jeseniško-bohinjskega odreda od Soteske prek Rovtarice v Dražgoše.

Za pohod na Snežnik smo obvestili ljudi, vendar izleta zaradi samo 20 udeležencev ni bilo možno izvesti. Ko smo iskali možnost pri sosedih, so nam povedali, da imajo zasedene avtobuse. 24. marca lani je bil pripravljen izlet na Porezen. Udeležilo se ga je premalo ljudi, zato ni bil prevoz posebej organiziran, ampak so se naši člani poslužili prevoza z vlakom.

Dne 6. aprila nam je po dveh letih le uspelo obiskati Boč. Mnogi Jeseničani smo bili tokrat prvič na tej dokaj oddaljeni štajerski gori. Bilo nam je zelo lepo, saj smo prvič videli edinstven razcvet redke in lepe cvetice - velikonočnice. Tudi vrh Boča nam je ponudil ob čudoviti panorami Ptujskega polja še eno redkih visokogorskih cvetic - morskó čebulico, nazaj grede pa smo ob poti videli še kranjsko bunico. Ker bi jo želeli imeti tudi na Kranjskem, je nekaj rastlin naš poznavalec ponesel s seboj z namenom, da preizkusi rastišča v Karavankah.

Rožca je tudi naše shajališče, ki nam je mnogokdaj ponudila lepo pomladansko smuko, sedaj pa zaradi skopih zim razmišljamo, da bi te pohode prestavili na februar. Lanski pohod in srečanje pa sta kljub temu v izvedbi GRS odlično uspela.

Prvo nedeljo v juniju se planinci zberemo na Golici. Zato smo dan poprej najbolj prizadevni izvedli akcijo nošenja drv v Kočo na Golici.

Obmejni slovenski planinci smo se zbrali na 20. jubilejnim srečanju v vasi Tipani v Benečiji. Posebno lepo je uspela naša folklorna skupina Triglav, ki so jo prisotni lepo pozdravili.

Ker so železarji junija (tik pred vojno) organizirali pohod na Obir, se ga je udeležila velika večina tudi drugih jeseniških pohodnikov; bili smo najbolj množični - bilo nas je kar 50.

Potem so prišli tragični dnevi vojne na Slovenskem. 29. junija smo imeli vse pripravljeno za pohod na Špik, pa smo ga zaradi vojne morali odpovedati. Enako je odpadel tudi pohod na Skuto in smo v zameno zanj organizirali pohod na Storžič, pri čemer pa nam jo je zagodlo vreme in smo prišli le do Kališča.

Lepo nam je uspel izlet na Jezersko. Pohodniki vseh starosti smo se podali na pot in ob jezeru sta nas počakala dva naša starejša člana.

Hitrejši so pohiteli naprej, saj se jim je mudilo na Kočno, glavčina pa je odšla do Češke koče in od tu en del prek Žrela na Ledine. Skupina devetih članov nas je dosegla vrh Kočne v lepem sončnem vremenu.

Ta pohod nam je pokazal, kako pomembno je, da imamo več šolanega vodniškega kadra, saj z enim izletom lahko naredimo vrsto variant po okoliških gorah in tako našo dejavnost popestrimo, ljudem pa ponudimo tisto, za kar se čutijo, da bodo lahko obvladali.

Večina pohodnikov PD Jesenice so člani ali upokojenci Železarne Jesenice in tako smo se udeležili še dveh lepih pohodov v septembru na Črno prst in oktobra iz Tamarja prek Slemen na Vršič.

Vodja pohodov
Janez Avenik

Četrtič na Ramšakov vrh

Tudi četrti pohod na Ramšakov vrh nad Vinsko goro pri Velenju je bil v znamenju sonca. Ker pa je bil letos prav na svečnico, je bilo že sporno, če sploh bo, a je organizator, PD Vinska gora, vztrajal pri prvotnem programu. Domačinov res ni bilo veliko, a je pohod rešila skupina planincev iz Maribora, nekaj Celjanov in dva Litijana, ki jima je to že četrti pohod. Pot je kot običajno vodila do lovskega doma na Lopatniku, po cesti ali pa prek Gonžarjeve pečine; tam so pohodniki, ki so bili na pohodu prvič, prejeli pohodne kartončke in nadaljevali pot po rahlo zasneženi poti na bližnji Radojč in po njegovem grebenu naprej na Ramšakov vrh. Tam gori so bili zelo radodarni z ostrim vetrom in se je »kačja slina« iz nahrbtnikov na cilju kar prilegla. Sestop je bil po zavetni in sončni poti južnega pobočja nazaj na Lopatnik, kjer smo zamudniki še lahko uredili vse formalnosti. Iz pogovorov se je dalo razbrati, naj bi pohod za domačine ponovili nedeljo pozneje.

Stanč Krempuš

Dvajset let planinske šole Velenje

Peščica predavateljev, mentorjev in inštruktorjev planinske šole Planinskega društva Velenje je v dvajsetih letih vzgojila že lepo število planincev in planinskih vodnikov.

Pred kratkim je bilo na Paškem Kozjaku in v tamkajšnjem Domu planincev PD Velenje spet živahno. Prek dvajset učencev velenjskih osnovnih šol je preizkušalo znanje in veščine življenja v naravi. Sobotni dan je bil lep, zato ga je bilo potrebno izkoristiti. Mladi planinci so se odpravili na preizkušnjo v orientaciji in plezanju. Razdeljeni v manjše skupine so se znašli s kompasom in karto specialko, sem in tja pa so se posvetovali z mentorico in vodjo šole **Magdo Žist**.

Glavna vaja tega dne je bila premagovanje skalnih strmin in plezanje v steni. Učence sta

Pričakovanje pred vzponom v steno

pripravljala in vodila alpinista **Aleš Lipnik** in **Suzana Cesar**. Otroška igrivost je dekleta in fante kar minila, ko so prišli med skale z vrvmi in plezalnimi pasom. Kljub varovanju kolegice je moral vsak obvladati skalno strmino.

Spoznanje, da si sam s trdo skalo in visoko pod milim nebom, zresni še tako neresnega. Manjše praske so samo opozorilo, da se v skalovju ne gre šaliti.

Mladi velenjski planinci so vzeli to šolo nadvse resno. Ko so se vračali v svoj planinski »bivak«, tokrat v toplo zavetje koče na Paškem Kozjaku, so nudili prvo pomoč ponesrečenemu prijatelju - tokrat le za vajo. Ko bo šlo mogoče kdaj zares, bodo nosila pripravljena tako ali drugače, poškodovani tovariši pa preneseni do prve zdravniške pomoči.

Jože Miklavc

Spet smo obiskali Osankarico

Savinjski meddruštveni odbor planinskih društev je leta 1978 sprejel sklep, da vsako leto v januarju organizira pohod po poteh 1. pohorskega bataljona kot vseslovensko spominsko akcijo. Lani je zaradi novo zapadlega snega sicer bilo nekaj orientacijskih težav, a se je vse dobro končalo; nihče od več sto udeležencev ni prenočil v gozdu.

Letošnji pohod je bil v nedeljo, 5. januarja, in že štirinajsti po vrsti. Udeležili so se ga pretežno planinci iz mariborske in celjske regije. Razmere za hojo so bile ugodne: najprej po široko spluženi cesti z Rogle na Pesek ali ob robu

tekaške steze, v drugi polovici pa solidna in dobro označena gaz, še posebno na vseh križiščih stez in cest. In pravilni pohorski gozdovi ter potočki, ki pričajo o večnem obnavljanju življenja - kljub človekovi minljivosti.

Vsakoletni pohod po delu Pohorja je tudi priložnost, da malo zaznamo spremembe na poti in v objektih. Na Rogli, ki je v zadnjem desetletju doživela velik turistični razcvet, se sicer zaradi zgodnje ure nismo množičneje ustavljali. Po parkiranih avtomobilih in avtobusih ter različnih registracijah pa smo vsaj malo poznali utrip; nekaj najbolj vnetih športnikov je že tekalo okoli stadiona. V lepo urejeni koči na Pesku smo bili prijazno sprejeti, prav tako na Osankarici. Možno si je bilo ogledati tudi spominsko zbirko v prizidku koče. Proslave pri Treh žeblih ali na Osankarici tokrat sicer ni bilo, prižgali pa smo nekaj svečk in se tudi zamislili nad žalostno usodo 70 borcev legendarnega bataljona, pa tudi nad nesmisli vseh vojn. Ob zadnji kratki junijski so nam te stvari spet postale bližje. Vsak pa se je lahko tudi malo zamislil ob nekaterih človeških lastnostih: navezanost na rodno grudo, obramba domovine in domačije, izdaja, maščevalnost, skromnost, vztrajnost, trdoživost, sovraštvo, povezanost in sodelovanje in še številnih drugih.

Večji množici ljudi, ki za seboj ni pustila smeti in odpadkov, je bil tudi letošnji pohod prijetna spominska in rekreativna prireditev. Zato gre zahvala nekaj prizadevnim članom PD Zreče na čelu za **Marjanom Grosmanom**, ki so dobro označili pot in tudi poskrbeli za smiselni potek in prijeten zaključek na Osankarici in v Zrečah. Mnogi od udeležencev bodo še leta prihajali na Roglo ali obiskali Terme v Zrečah. Posrečen je bil tudi srečelov kot neprisiljena oblika propagande za Unior; srečke so hitro pošle, orodje pa bo udeležencem prišlo prav. Tudi hotel Dobrava je prijetno presenetil z urejenostjo in storitvami.

Drugo leto bo minilo že 50 let od 8. januarja 1943. Kaj ko bi malo povezali prizadevanja občin Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice, Uniorja, Impola, slovenskih planincev in smučarjev?

Miroslav Žolnir

Nočni pohod na Uršljo goro

Dan se že nagiba v večer, po okoliških cerkvah so že utihnili zvonovi, po mestu se prižigajo luči - in v meni se prebujata hrepenenje po tebi, Uršlja gora. Ne menim se za mraz in za leden veter, po zmrzlem snegu pojo dotrajani planinski čevlji in slišati je, kot da bi stopala po skritih strunah. Stopam po samotni, ovinkasti poti, posuti z lesketajočim se snegom. Na nebu sveti okrogel mesec, zvest prijatelj srečnih nočnih popotnikov.

Že kar precej daleč smo od Poštarskega doma.

Morda občasno za trenutke pomislim na spalnec, na mehko posteljo in zakurjeno sobo, vendar mi takšne misli v hipu prežene pesem, ki je z nami dobršen del poti.

Gledam zasneženo grmovje, ki se kroginkrog blešči v mesečini: kako lep je ta pohod v tej februarjski noči! Prav majhna senca, ki jo meče mesec, gre vseskozi ob meni. Smreke stoje negibno, vseskozi upiram oči vanje. Mraz mi reže v nosnice, a zdi se mi zdrav in spodbuden. Noge me nesejo, kamor veleva srce.

Pot se bliža cilju: le še malo imam do ovinka, ko bom v noči zagledala luč na tej prelestni gori. Že sem na ovinku, kjer se odcepi steza po bližnjici. Obstojim, prisluhnem tišini noči in solze se mi od sreče potočijo po licih. Ali je res mogoče, da sem tukaj, tako pozno in v tako lepi noči, s poskakujočim srcem, ko vsa dolina že spi? Oh, kakšno doživetje!

Dolgo še gledam lučke v dolini, potem pa se pridružim drugim planincem v topli koči.

S pesmijo se potem spet vračamo v dolino. Toda čeprav sem zapustila Uršljo goro, sem jo v srcu vzela s seboj in jo spravila v lep spomin, ki se je spet kmalu spremenil v globoko hrepenenje po vnovičnem srečanju.

Branimira Mirkae

Trekingi Epsija

Podjetje za turizem, propagando in fotografijo Epsi iz Nazarij pripravlja letošnjega aprila zanimiva trekinga v najvišje pogorje sveta, v Himalajo. Prvi bo okoli Anapurn, ki sežejo najvišje nad 8000 metrov, na tej poti pa bodo popotniki šli prek več kot 5000 metrov visokega prelaza Torong La in se poskušali povzpeti na 6091 metrov visoki Pisang Peak ob poti. Drugi treking bo v Sikim, skrivnostno deželo pod Himalajo, vkleščeno med kraljevino Nepal na zahodu in kraljevino Butan na vzhodu. Sikim, ki je zdaj 22. država indijske zveze, je bil dolgo časa zaprt za turiste, zato je še toliko privlačnejši - za gornike pa še posebej, ker se naslanja na tibetansko visoko planoto. - Oba trekinga bosta odšla na pot 10. aprila in se vrnila 1. maja.

Junija pa bo na poti treking na Denali na Alaski ali v pogorje Wrangle na Alaski (to ime nam je od neke znano, kajne?); prvo bo predvsem za alpiniste in izkušene planince, drugo za pustolovske popotnike.

Hvalevredno je, da so vsi trekingi v organizaciji Epsi ekotrekingi, kar pomeni, da morajo udeleženci vse nerazgradljive produkte naše civilizacije, ki jih prinesejo s seboj v tujo deželo, tudi odnesti nazaj domov v nepropustnih vrečkah »epsitrek«, vsi aranžmani Epsija pa nudijo brezplačno izobraževanje s področja ekologije dežele, v katero bodo potovali.

Letošnjo jesen bo podjetje Epsi peljalo na treking v Gorkha Himal, odročen del Nepala, in v Patagonijo, argentinski del Južne Amerike.

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi

Cene v tolarjih

Gorski Kotar - 1 :100000 (1. izd. 1990)	150
Krn s Kobaridom - 1 :25 000 (1. izd. 1990)	200
Stol in Begunjsčica - 1 :25 000 (1. izd. 1990)	200
Trenta - 1:25 000 (1. izd. 1990)	200
Okolica Ljubljane - 1 :50000 (1. izd. 1990)	200
Kranjska gora z okolico - 1 :25000 (1. izd. 1990)	200
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro - 1:25 000 (1989)	200
Julijske Alpe - Bohinj - 1 :20 000 (8. izd. 1990)	v tisku
Julijske Alpe - Triglav - 1 :20 000 (5. izd. 1990)	200
Grintovci - 1 :25 000 (1. izd. 1987)	200
Julijske Alpe - vzhodni del - 1 :50000 (8. izd. 1991)	200
Julijske Alpe - zahodni del - 1 :50 000 (8. izd. 1991)	200
Triglavski narodni park - 1 :50 000 (5. izd. 1991)	250
Karavanke - osrednji del in Grintovci (3. izd. 1988)	v tisku
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco - 1 :50000 (6. izd. 1990)	200
Pohorje - vzhodni del - 1 :50 000 (2. izd.)	v tisku
Pohorje - zahodni del - 1.50000 (4. izd. 1990)	200
Posavsko hribovje - 1 :100000 (1. izd. 1986)	200
Škofjeloško hribovje - 1:40 000 (3. izd. 1988)	200
Storžič in Košuta - 1 :25 000 (1. izd. 1988)	200
Pešpot E6 - YU - zemljevidi - 1 :50 000	200
Slovenska obala in zaledje - 1 :50 000 (3. izd. 1989)	
Istra-1 :100000 (1. izd. 1990)	
Pomurje - 1 : 75 000 (1. izd. 1990)	
Bovec z okolico - 1 :25 000 (4. izd. 1988)	200

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (Dobnik, 2. izd. 1991)	400
Slovenske planinske koče (Rapoša, 1. izd. 1990)	250
Kamniške in Savinjske Alpe	v pripravi
Julijske Alpe	v pripravi
Karavanke (Klinar, 2. izd. 1983)	300
Vodnik po Zasavskem hribovju (Pergar, 1. izd. 1978)	250
Po gorah severovzhodne Slovenije (Ficko, 1. izd. 1980)	300
Turni smuki (Črnivec-Praček, 2. izd. 1985)	300
Triglavski narodni park (Fabjan, 1. izd. 1985)	-
Planine Hrvatske (Poljak, 3. izd. 1986)	

Vodniki in dnevnik po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (6. izd. 1988)	250
Dnevnik po Slovenski planinski poti (1990)	100
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU, skice (1984)	150
E7 - evropska pešpot od Sotle do Soče (3. izd. 1988)	150
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije (1. izd. 1980)	100
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	30
Loška planinska pot (5. izd. 1973)	70
Ljubljanska mladinska pot (1. izd. 1984)	50
Koroška planinska mladinska transverzala	50
Kamniška planinska pot (1983)	70
Vodnik in dnevnik po planinski poti XIV. divizije (1984)	50
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	150
Kajakski vodniček po slovenskih rekah (1991)	200
Jezerska planinska pot - 90 let Češke koče (2. izd. 1990)	50

Alpinistični vodniki

Gorniška pot iz Planice na Pokljuko - PP (1989)	200
Kamniške in Savinjske Alpe - Logarska dolina, Matkov kot - Peči (Golnar, 1982)	250
Kamniška Bistrica - zahodni del (Golnar, 1988)	250
Lučka Bela - Robanov kot	250
39 in pol (Pavle Kozjek)	300

Vodniki v tujih jezikih in večjezične izdaje

Die Slowenische Berg-Transverzale (2. izd. 1979)	400
Triglav - ein kurzer Fuhrer (1980)	300
How to climb Triglav (2. izd.)	300

Cene v tolarjih

Triglavski narodni park - štirijezična brošura (1983)	100
Kamniške Alpe - Ravenska Kočna - Kletlertihrrer (1977)	200
Pot prijateljstva treh dežel (trijezični vodnik)	100
Zaščitena območja (treh dežel) - Naturschutzgebiete - Zone Protette (1981)	250
Slovarček za planince (tridelni, trijezični) - Vvorterbuch für Bergsteiger - Vocabolario per alpinisti (1986)	200

Vzgojna literatura

Planinska šola (2. izd. 1983)	150
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom, 1982)	60
Planinski vodnik (1983)	200
Hoja in plezanje v gorah (Mihelič-Škarja, 3. izd. 1984)	200
Nevarnosti v gorah (Šegula 1979)	200
Sneg, led, plazovi (Šegula 1986)	200
Pozor, plaz	50
Narava v gorskem svetu (Selan, 2. izd. 1982)	200
Zavarovane rastline (Skoberne, 2. izd. 1990)	100
Triglavski narodni park (Skoberne)	250
Oris zgodovine planinstva (Strojin, 2. izd. 1978)	100
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (1982)	100
Trije Tominški planinci (Strojin, 1981)	100
Dr. Henrik Turna (Strojin, 1976)	100
Planinarstvo i alpinizam (Smerke, 1989)	200
Prehrana v gorah (2. izd.)	v pripravi
Vremenoslovje za planince (2. izd.)	v pripravi
Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (1990)	200

Druge edicije

Tomo Česen - SAM	1000
Ante Mahkota - SFINGA	1000
Sto slovenskih vrhov - S. Klinar	1.350
Dnevnik ciciban-planinec (1988)	70
Dnevnik pionir-planinec (1989)	70
Igre (1981)	150
Planinska pesmarica	150
Razgled s Triglava (1978)	30
Razglednice s Triglava	15
Deset let šole za gorske vodnike v Nepalu (1990)	150
Trikotnik (Kompnej, 1986)	80
Smučine strme - A. Zorčič, D. Ogrinc - 92	450

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	600
Vpisna knjiga za planinske postojanke	1.000
članske izkaznice	40
Izkaznice gorske straže - GS	50
Članski karton	5
Nakaznica za prenočišče (1990)	80
Trikotna ruta za prvo pomoč	80
Priznanja PD	50

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznamo 15% popusta. Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni **PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure ali od torka do petka od 8. do 14. ure.**

Maloprodaja je tudi v pisarni Planinskega društva **Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah**, na sedežih **planinskih društev** in **v planinskih kočah** po vsej Sloveniji, kjer je možno dobiti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.

Cene veljajo od 1. 3. 1992.

Informacije

Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana, telefon (061) 312553 ali 315493.

UKW 100,6 MHz

◆ SLIŠI GA POLOVICA SLOVENCEV ◆

◆ POSLUŠA GA 70% DOLENJCEV ◆

STUDIO D, 68000 NOVO MESTO, p.p. 103, tel. 068/28-160, 28-159, 28-189, fax: 068/21001

ZNANJE, IZKUŠNJE, UČINKOVITOST

3 dejstva ZA USPEŠNOST

ZALOŽNIŠTVO

Tomo Česen: SAM

Anton Kolar: POEM EKSTAZE

dr. Jurij Zalokar: MAVRIČNA KAČA

dr. Janez Pečar: NEFORMALNO NADZORSTVO

Jože Mušič: MELODIJE VETRA

D. Kunaver: PISANICA RDEČA

dr. Tone Cevc: KMEČKE HIŠE V KARAVANKAH

IZOBRAŽEVANJE

dr. Franc Pediček: PRISPEVKI ZA TEORIJU TERMINOLOGIJE V ZNANOSTI

Janez Svetina: SLOVENSKA ŠOLA ZA NOVO TISOČLETJE

dr. M. Kramar: UČENCI V VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEM PROCESU SODOBNE ŠOLE

Gjud Kroflič: IGRA Z GIBI

delovni zvezki za matematiko, slovenščino...

priročniki: LETETI, vse o zmajih, padalih, balonih, računalniški priročniki

